

BRUG TUSSEN THEORIE EN PRAKTIJK

BRUG TUSSEN THEORIE EN PRAKTIJK

Vereniging voor Bestuurskunde

1973 – 2008

REDACTIE
PIETER DE JONG
&
BOUDEWIJN STEUR

© **Vereniging voor Bestuurskunde**

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming van de Vereniging voor Bestuurskunde die daartoe door de auteur(s) met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk gemachtigd is

Vormgeving

Ideelen, Nootdorp

Druk

DeltaHage bv, Den Haag

Brug tussen theorie en praktijk
Vereniging voor Bestuurskunde
1973-2008

Redactie

Pieter de Jong
&

Boudewijn Steur

Inhoudsopgave

	Pagina
Woord vooraf	
<i>Mark van Twist</i>	7
Inleiding	
<i>Pieter de Jong & Boudewijn Steur</i>	9
De Vereniging voor Bestuurskunde: brug tussen theorie en praktijk	
<i>Pieter de Jong & Boudewijn Steur</i>	11
Bescheiden vooruit	
<i>Henk Brasz</i>	33
Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland - I	
<i>Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema</i>	39
Tien jaar theorie-praktijkdebat in de VB: de Werkgroep M&B (1981-1990)	
<i>Arthur Edwards</i>	46
De eerste jaren van de Vereniging voor Bestuurskunde: een richtingenstrijd	
<i>Leo Klinkers</i>	49
De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek - I	
<i>Boudewijn Steur</i>	52
Alles is tijdelijk	
<i>Carel van Eykelenburg</i>	61
Het tijdschrift 'Bestuurskunde': een stap naar verdere professionalisering	
<i>Arno Korsten & Paul Frissen</i>	63
Het 25-jarig bestaan van de VB in 1998	
<i>Uri Rosenthal</i>	68
Leden van verdienste van de VB: bijzondere leden	
<i>Pieter de Jong</i>	70
Overheidskundige professionals gevraagd!	
<i>Ton van der Eyden</i>	79
De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek - II	
<i>Boudewijn Steur</i>	81
Verdwenen platforms	
<i>Chris Coolsma</i>	87
Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland - II	
<i>Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema</i>	90

Veranderende tijden: opkomst en ondergang van de OBOM	
<i>Arno Korsten</i>	97
De G.A. van Poelje Jaarprijs: bitter-zoet	
<i>Pieter de Jong</i>	101
In het voorbijgaan...	
<i>Arthur Modderkolk</i>	106
De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek - III	
<i>Boudewijn Steur</i>	108
In de wilde oertijd tot de bestuurskunde geroepen	
<i>Kas Kastelein</i>	117
Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland - III	
<i>Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema</i>	122
Vergaderen	
<i>Arthur Ringeling</i>	128
Van Slingelandtlesing 2026	
<i>Willemijn Dicke</i>	131
<i>Bijlage I</i>	
Beleidsstrategie Vereniging voor Bestuurskunde 2008-2012. Discussiedocument	133
<i>Bijlage II</i>	
Winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs	138
<i>Bijlage III</i>	
Geschriften van de Vereniging voor Bestuurskunde, 1977-1998	140

Woord vooraf

Mark van Twist

Dit jaar vieren wij het 35-jarige bestaan van de Vereniging voor Bestuurskunde. Een feestelijke gebeurtenis, waar ik – als voorzitter – met gepaste trots melding van mag maken. 35 Jaar, dat hadden de oprichters niet kunnen bevroeden. Laten we even kort terugblikken op dit allereerste begin.

Op 8 maart 1973 vond de oprichting statutair plaats voor een periode van 29 jaar, zoals dat destijds nog wettelijk was vastgelegd. De vereniging was in Rijswijk gevestigd op het adres van het Instituut voor bestuurswetenschappen (IBW). De vereniging stelde zichzelf twee doelen. In de eerste plaats het bevorderen van ‘de contacten tussen hen, die theoretisch en praktisch de wetenschappen beoefenen, die het openbaar bestuur tot onderwerp hebben’. In de tweede plaats het bevorderen van ‘de multi- en interdisciplinaire theoretische en praktisch beoefening van de wetenschappen die het openbaar bestuur tot onderwerp hebben en daardoor een bijdrage te leveren aan de verbetering van de inrichting en de werking van het openbaar bestuur’.

Dachten de oprichters dat zij hun doelen in die periode van 29 jaar zouden halen? Zouden de oprichters helemaal in het begin al indicatoren hebben opgesteld of de geformuleerde doelen ook behaald zouden zijn? Het is helaas niet meer terug te vinden.

Heeft de Vereniging voor Bestuurskunde nog wel recht van bestaan? Zijn de doelen eigenlijk niet bereikt? Zou 29 jaar eigenlijk niet genoeg moeten zijn? Volmondig kan ik zeggen dat dat niet het geval is. De VB speelt nog altijd een belangrijke rol in het maatschappelijk debat, organiseert nog altijd relevante en actuele bijeenkomsten en is een van de weinige verenigingen in Nederland die nog altijd in ledenaantal groeit. Is dat laatste een teken dat de doelen van de vereniging bijna zijn behaald, of is dat juist een aanmoediging dat de doelen nog niet zijn behaald en dat de VB haar taak met voortvarendheid moet oppakken?

Moet ik – net als de oprichters – een nieuwe termijn stellen voor het voortbestaan van de Vereniging voor Bestuurskunde? Nee, ik denk niet dat dat nodig is. Ik denk dat de VB ook in de toekomst voldoende reden voor haar bestaan blijft houden. Dat ligt niet alleen aan de discipline Bestuurskunde, die de komende jaren nog regelmatig zal veranderen en waar de nodige discussie over plaats moet blijven vinden, maar dat ligt ook – en eigenlijk juist – aan alle mensen die zich altijd voor de vereniging hebben ingezet. De

VB heeft altijd bestaan uit een grote, harde kern van actieve leden, die zich hebben willen inzetten voor de vereniging. Zij hebben ervoor gezorgd dat de VB haar reden voor bestaan heeft behouden; door het organiseren van aantrekkelijke en kwalitatief hoogstaande activiteiten waar altijd veel mensen op af zijn gekomen. Deze leden wil ik hier hartelijk danken voor hun enorme inzet, die ervoor heeft gezorgd dat de VB met vertrouwen haar toekomst tegemoet gaat. Dit jubileumboek, waaraan veel van deze leden hebben meegeschreven of anderszins hebben geholpen, wil ik graag aan hen opdragen.

Inleiding

Pieter de Jong & Boudewijn Steur

Een vijfendertig-jarig bestaan is een heugelijke gebeurtenis! Vijfendertig jaar geleden, in 1973, werd de Vereniging voor Bestuurskunde (VB) opgericht. De VB had als primaire doel een brug te vormen tussen de theorie en de praktijk van het openbaar bestuur. In de drie decennia die volgden, wist de VB niet alleen deze brug te vormen, maar ook een gemeenschap van bestuurskundigen in Nederland. Deze gemeenschap ontmoette elkaar door de jaren heen op het (verenigings)schrift, maar ook fysiek op de verschillende bijeenkomsten van de VB. Deze jaren moeten gevierd worden. In de bestuursvergadering van mei 2007 werd daarom besloten een jubileumboek uit te brengen.

Met veel plezier gingen wij, Pieter de Jong (oud-secretaris van de VB) en Boudewijn Steur (huidig secretaris van de VB), aan de slag. We waren benieuwd wat het verleden van de VB allemaal aan ons zou openbaren. Bij de voorbereidingen van dit lustrumboek kwamen wij echter tot een vreselijke constatering. Door de jaren heen – waarbinnen het secretariaat van de VB van stad naar stad verhuisde – is het rijke archief verloren gegaan. Pas vanaf 2000 is het archief compleet te noemen. Hierdoor is veel informatie over de geschiedenis van de vereniging verloren gegaan. Dit lustrumboek probeert de voorzien in de noodzaak een beetje van haar geschiedenis voorgoed vast te leggen. De VB mag haar verleden immers niet vergeten.

Opzet

Dit jubileumboek biedt het lezende VB-lid heel veel. We hebben het boek zo breed mogelijk proberen op te zetten. Zo bevat het eerste hoofdstuk – zoals het een jubileumboek betaamt – een overzicht van het rijke verleden van de VB. Van het allereerste begin tot aan de dag van vandaag schetsen wij de belangrijkste rode draden die de vereniging heeft gemaakt tot haar huidige gedaante. Een geschiedenis is echter niets anders dan de constructie, het beeld van haar schrijvers. Andere schrijvers leveren andere beelden op. Daarom hebben wij een groot aantal (oud-)bestuursleden en vooraanstaande leden van de VB verzocht een column te schrijven over hun dierbaarste herinneringen aan of opmerkelijkste gebeurtenissen binnen de VB. Deze columns hebben een rijke schakering aan anekdotes opgeleverd, die door het hele boek heen zijn opgenomen. Deze columns vullen onze geschiedenis uit het eerste hoofdstuk aan, maar zetten tevens aan tot overdenking. Niet alleen tot waar de vereniging nu staat en voor staat, maar ook over de huidige stand van zaken binnen de discipline bestuurskunde.

We hebben de (oud-)bestuursleden en vooraanstaande leden van de VB niet alleen gevraagd hun gedachten aan het papier toe te vertrouwen. We wilden de verhalen ook horen, in onderlinge interactie. Daarom hebben we als voorbereiding voor dit boek drie dinerbijeenkomsten georganiseerd. Individuele herinneringen aan het verleden bieden immers aanknopingspunten voor nieuwe herinneringen van andere aanwezigen. Door met elkaar te praten, werden plotseling – bijna vergeten – gebeurtenissen weer van hun stof ontdaan en kwamen weer schitterend en blinkend aan de oppervlakte. Deze dinerbijeenkomsten waren voor een aantal een mogelijkheid om oude collega's te zien en te spreken. Voor ons was het een andere mogelijkheid om het verleden van de VB te bewaren voor de toekomst. De drie dinerbijeenkomsten hebben wij samengebracht – als ware het een groot symposium geweest – onder drie invalshoeken: de betekenis van de VB voor de ontwikkeling van de bestuurskunde in Nederland, de VB als brug tussen theorie en praktijk en ten slotte de functie van de VB in de toekomst.

Zoals uit het bovenstaande blijkt, bevat dit boek veel, maar uiteraard niet alles. Wel waren wij er van overtuigd, dat een korte schets van de ontwikkeling van de bestuurskunde niet kon ontbreken. In 2006 publiceerden Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen en Dave Huitema – allen winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs – het artikel 'Fragmented but forceful: Dutch Administrative Sciences and Their Institutional Evolution' in het vooraanstaande tijdschrift *Public Administration*. Dit artikel geeft de ontwikkeling van de bestuurskunde in Nederland weer. In dit lustrumboek is een Nederlandse vertaling hiervan opgenomen onder de titel 'Verdeeld maar sterk'. Dit artikel is in drie logisch samenhangende delen opgenomen.

Ten slotte bevat dit lustrumboek in de bijlage het discussiedocument 'Vereniging voor Bestuurskunde, 2008-2012', al is dat wellicht een te lichtvoetige benaming. In dit document wordt de koers uitgezet voor de VB voor de komende jaren. 2012 is dan ook geen markering voor het einde van de koers, maar betekent het moment van grondige evaluatie voor de ingezette koers. Ieder jaar zal dit document aan de leden worden voorgelegd in de Algemene Ledenvergadering met de gedachte een lerende vereniging te worden.

Wij wensen u veel leesplezier!

De Vereniging voor Bestuurskunde

Brug tussen theorie en praktijk van het openbaar bestuur

Pieter de Jong¹ & Boudewijn Steur²

Op 8 maart 1973 werd de Vereniging voor Bestuurskunde (VB) opgericht. Zij moest gaan fungeren als een brug tussen de theorie en de praktijk van het openbaar bestuur. Aan die formele oprichting was vanaf 1970 een grondige discussie over nut en noodzaak van een aparte vereniging voor het toen nog jonge vakgebied van de bestuurskunde gevoerd. Wat hadden de aartsvaders van de VB voor ogen toen zij 35 jaar geleden de VB in het leven riepen? Wie waren die aartsvaders eigenlijk? Wat is er terecht gekomen van de oorspronkelijke doelstellingen? En op wat voor manieren heeft de VB door de jaren getracht die doelstellingen te bereiken? In dit hoofdstuk worden deze vragen behandeld maar zeker niet op uitputtende wijze. Het is een tour d'horizon die onvermijdelijk gekleurd is door de 'toevallige' restanten van VB-archiefmateriaal die wij nog hebben kunnen achterhalen, en door persoonlijke herinneringen, vanaf 1986, aan de VB.

Van Contactgroep naar Vereniging: 1970-1973

Op 28 april 1970 belegt SISWO (Stichting Interuniversitair Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek) de eerste vergadering van de 'Contactgroep Openbaar Bestuur'. Enige tijd later zou de naam worden veranderd in Contactgroep Bestuurskunde. Prof. drs. P.J. Kouwe, directeur-secretaris van SISWO, zit de vergadering voor. Het initiatief voor deze groep komt van mr. drs. A.P.J. van der Eyden (UvA, Instituut voor Bestuurskunde) en drs. H. van Ruller (VU, Sociaal-Wetenschappelijk Instituut, afdeling Bestuurskunde). Wat hen voor ogen staat is de uitwisseling van informatie over bestuurskundig onderzoek en onderwijs aan de Nederlandse universiteiten. Daarnaast bestaat er bij het ministerie van Binnenlandse Zaken behoefte aan een centraal (en neutraal) contactadres voor onderzoek op het terrein van het openbaar bestuur, met name om te kunnen overleggen over voorgenomen opdrachten voor onderzoek.

---

1 Pieter de Jong (1960) werkt sinds 2001 als senior-adviseur bij de Raad voor het openbaar bestuur. Daarvóór werkte hij – sinds 1986 – bij het SISWO en was hij – veelal als secretaris – nauw betrokken bij de VB en haar werkgroepen, congressen en publicaties. In 2002 werd hij door de Algemene ledenvergadering van de VB benoemd tot lid van verdienste, samen met Uri Rosenthal.

2 Boudewijn Steur (1976) werkt sinds 2005 als Strategisch Kennisadviseur bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Daarnaast is hij sinds 2004 bestuurslid – sinds 2006 secretaris – van de Vereniging voor Bestuurskunde

SISWO, dat sinds 1960 fungeert als een soort makelaarsbureau voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek, zou volgens de ruim twintig deelnemers aan de vergadering heel goed als clearing-center voor bestuurskundig onderzoek kunnen dienen. SISWO kent weliswaar geen aparte afdeling 'Openbaar Bestuur', maar in SISWO-verband zijn wel verschillende min of meer bestuurskundige onderzoeken verricht: 'Burger en gemeente', 'Betekenis van gemeentegrenzen', 'Besluitvormings- en realisatieprocessen bij de totstandkoming van hoge woongebouwen', 'Verhouding bestuur-bestuurden'.

Ter vergadering oppert prof. mr. A. Kleyn (Nederlandse Economische Hogeschool) een boude gedachte: 'Moeten we misschien niet een Vereniging voor Bestuurswetenschappen oprichten, met mensen uit de universitaire wereld en uit de praktijk, naast de Vereniging voor Administratief Recht?'. Deze gedachte wordt geagendeerd voor de volgende vergadering van de Contactgroep, op 2 oktober 1970. Prof. mr. A. Kleyn zal dit agendapunt met een notitie voorbereiden. Prof. drs. P.J. Kouwe sluit de vergadering van 28 april 1970 af met de conclusie dat de teneur van de vergadering is om te streven naar een zekere permanentie van de zojuist ingestelde Contactgroep. Deze SISWO-groep zal vooralsnog fungeren als contactorgaan en clearing-house voor onderzoek. De Contactgroep krijgt 'een vederlicht bestuur' (in de woorden van Kouwe) dat als volgt is samengesteld: prof. mr. dr. A.F. Leemans (UvA; voorzitter), drs. G.J. Reinink (SISWO; secretaris), drs. A.P.M. Clijssen (lid; KU Nijmegen, Sociologisch Instituut), en drs. H. van Ruller (lid; VU).

Op 12 augustus 1970 verschijnt de toegezegde korte notitie van prof. mr. A. Kleyn over de wenselijkheid van een bestuurswetenschappelijke vereniging. Een citaat uit deze notitie:

'Het ontstaan van de verzorgingsstaat heeft er geleidelijk de ogen voor geopend, dat besturen meer is dan alleen maar toepassen van recht, hoe belangrijk recht in een rechtsstaat nog altijd wezen mag; dat het ook te maken heeft met verschijnselen als planning, organisatie, managing, besluitvorming, personeelsbeheer, overheidsfinanciën en wat dies meer zij. Nu bovendien de suprematie van de jurist bij het bestuursgebeuren wat afzwakt door de toeneming in aantal en percentage van andere wetenschapsbeoefenaren als economen, sociologen, psychologen, ingenieurs, medici enzovoorts, groeit er een tot hiertoe nog organisatorisch dakloze groep bestuurswetenschappelijk belangstellenden, zowel in de kringen der administratie als in die der wetenschap (...) Deze situatie bracht mij tot de overweging dat het nuttig zou zijn voor bestuurswetenschappelijk georiënteerde ambtenaren en bestuurders enerzijds en voor de beoefenaren van de bestuurswetenschap aan universiteiten en hogescholen anderzijds en eventuele gegadigden uit nog andere kringen als bijvoorbeeld het administratieve apparaat van particuliere instellingen, stichtingen en dergelijke, een gemeenschappelijk organisatorisch

---

onderdak te creëren in de vorm van een bestuurswetenschappelijke vereniging in dezelfde trant als de Vereniging voor Administratief Recht.’

Op de Contactgroepvergadering van 2 oktober 1970, bijgewoond door 23 belangstellenden, gaan de handen niet direct op elkaar voor het idee van Kleyn om te komen tot een bestuurswetenschappelijke vereniging: ‘Door drs. A.B. Ringeling, drs. J. Kooiman en prof. dr. S.O. van Poelje wordt betwijfeld of er op dit moment reeds aan een vereniging behoefte is. De vraag is wat zo’n vereniging in concreto zal gaan doen. Er is weinig behoefte aan een vereniging volgens het model VAR’. Prof. dr. S.O. van Poelje stelt voor dat de Contactgroep via SISWO een congres organiseert waarop onder andere de behoefte aan een vereniging zal worden gepeild. Om zicht te krijgen op wat er nu feitelijk aan bestuurskundig onderzoek verricht wordt en op welke wijze een en ander wordt gedocumenteerd, worden twee commissies ingesteld: een commissie informatie (leden: mr. drs. A.P.J. van der Eyden, dr. E.H.A. Kocken en drs. G.J. Reinink) en een commissie documentatie (leden: drs. J.H. Boone, dr. J.N. Breunese, mr. R. Crinice le Roy, drs. J. Kooiman, J.M.W. Kooyman, en J.M. Staatsen).

Medio 1971 kent de Contactgroep inmiddels 48 leden. Het merendeel is werkzaam als bestuurskundig onderzoeker aan een universiteit. Daarnaast treffen we ook vertegenwoordigers aan van de VNG, het Instituut voor Bestuurswetenschappen (IBW), de Rijksplanologische Dienst (RPD), het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Cultuur, Recreatie & Maatschappelijk Werk. Oriëntering en inventarisatie blijven vooralsnog hoog in het vaandel van de Contactgroep staan. Zo is het centrale doel van het eerste (tweedaagse) congres van de Contactgroep, op 16 en 17 december 1971 in het Evert Kupersoord te Amersfoort, ‘de communicatie en het inzicht in elkaars werkzaamheden te bevorderen’. ‘Instituten, werkzaam op het terrein van de bestuurskunde, krijgen de gelegenheid informatie over hun activiteiten te verschaffen’ zo is te lezen in de aankondiging (zie Bestuurswetenschappen, 1971, p. 306). Dit congres heeft een open en marktdagachtig karakter. Op de eerste dag worden papers gepresenteerd. Een breed scala van onderwerpen komt daarin aan bod. Om er enkele te noemen: criteria voor gewestvorming, bestuurlijke aspecten van de ruimtelijke ordening, onderzoeksbegeleiding en inspraak, onderzoek en wetenschapsbeleid, verhouding bestuur-bestuurden, en planning in departementen. Op de tweede dag vindt discussie plaats over ‘De waarde van het bestuurswetenschappelijk onderzoek voor het beleid’.

Op het congres in december 1971 wordt besloten een ‘voorbereidingsgroep’ in te stellen die zich moet buigen over de eventuele oprichting van een bestuurswetenschappelijke vereniging. De voorbereidingsgroep bestaat uit prof. dr. A.F. Leemans, drs. A.P.M. Clijssen, mr. drs. A.P.J. van der Eyden, dr. E.H.A. Kocken, drs. H. van Ruller, mr. P. van Willigen, mr. J. Witsen, prof. dr. S.O. van Poelje en drs. G.J. Reinink. Aan de hand van een notitie van deze groep (‘notuleur’: drs. A.P.M. Clijssen) bespreekt de Contactgroep op

12 mei 1972 (aanwezig: de Contactgroepleden Bakkerode, Boone, Bours, Breunese, Bussink, Clijssen, Van der Eyden, Jolles, Kleyn, Klinkers, Leemans, Van de Marck, Reinink, Ringeling, (J.M.) Staatsen, Tjeenk Willink, Wessel en Van Wijnbergen) uitvoerig de voors en de tegens van een bestuurskundige vereniging. De centrale vraag is dan of er wel behoefte is aan een zelfstandige bestuurskundige vereniging. Aansluiting bij een reeds bestaande vereniging (genoemd worden de Vereniging voor Administratief Recht [VAR], de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek [NKWP], en de Nederlandse Sociologische en Antropologische Vereniging [NSAV]) is ook een optie. Het algemene gevoel van de vergadering is dat, indien men overgaat tot een verenigingsvorm, deze vereniging een zelfstandig karakter zou moeten hebben. Dit op grond van de overweging dat bestuurskunde een interdisciplinaire wetenschap is en geen specialisatie van welke discipline dan ook. Bovendien zou aanhaking bij een bestaande vereniging de integratiemogelijkheden van beleidsambtenaren beperken. De vergadering gaat uiteindelijk – conform het advies van de voorbereidingsgroep – akkoord met het voorstel een vereniging voor bestuurskunde op te richten, ‘voorlopig voor de duur van vijf jaar’. Ter vergadering worden vier taken genoemd die de beoogde vereniging op zich zou moeten nemen:

- het bevorderen van informatieuitwisseling en -verspreiding;
- het organiseren van bestuurskundige congressen en studiebijeenkomsten en het (doen) publiceren van pre-adviezen en verslagen van congressen;
- het pousseren van de universitaire opleidingen Bestuurskunde;
- samenwerking met andere organisaties (met name de NKWP, de VAR en de NSAV).

De voorbereidingsgroep wordt gevraagd haar werkzaamheden ter voorbereiding van een vereniging voor bestuurskunde voort te zetten. Zij krijgt de concrete opdracht voor de Contactgroepvergadering in september 1972 conceptstatuten voor de vereniging op te stellen. In verband met de juridische aspecten van een en ander gaat mr. L.E.M. Klinkers (RU Utrecht, Instituut voor Staats- en Administratief Recht) de voorbereidingsgroep versterken.

Op 18 en 19 december 1972 belegt de Contactgroep in Noordwijkerhout een congres onder de titel ‘Beleidsanalyse’. Rond dit thema worden drie onderwerpen behandeld, namelijk de rationalisering en democratisering van het beleid, de realisatie van het beleid en de financiële lange termijn planning. In de SISWO-notitie Voorstellen over het coördineren van bestuurskundig onderzoek in SISWO-verband (vergaderstuk voor de SISWO-Algemeen Bestuur-vergadering d.d. 30 mei 1974) lezen we: ‘Deze congressen (van de Contactgroep Bestuurskunde, PdJ/BS) hadden sterk het karakter van marktdagen, dat wil zeggen, gericht op de uitwisseling van korte papers over lopend en kortelings beëindigd onderzoek’.

De belangstelling voor de Contactgroep bleek groot. Eind 1972 telde de Contactgroep 51 leden. De universitaire leden waren hoofdzakelijk werkzaam bij juridische en sociale faculteiten. Er was een aanzienlijke participatie vanuit overheidsinstanties en organisaties als de VNG en het Instituut voor

---

Bestuurswetenschappen. Binnen de Contactgroep bestond behoefte aan het verkrijgen van een beeld van de organisatie en de inhoud van het universitair onderwijs gericht op het openbaar bestuur. Een daartoe verrichte inventarisatie resulteerde in een interne nota voor de leden van de Contactgroep getiteld 'Bestuurskunde in Nederland anno 1973'. Op het congres van 18 en 19 december 1972 worden voorstellen gedaan voor het oprichten van een Vereniging voor Bestuurskunde. Eerder, op 6 oktober 1972, had de Contactgroep zich al gebogen over de conceptstatuten van de beoogde Vereniging. De voorstellen worden positief ontvangen.

De eerste jaren van de Vereniging voor Bestuurskunde

Op 8 maart 1973 wordt – met steun van het Instituut voor Bestuurswetenschappen en het Rijks Bestuursstudie Centrum – de Vereniging voor Bestuurskunde formeel opgericht, 'voor de tijd van 29 jaren', zoals dat destijds nog wettelijk was vastgelegd. De verenigingsstatuten verkrijgen op 18 juni 1973 koninklijke goedkeuring. Contactgroepvoorzitter prof. dr. A.F. Leemans wordt voorzitter van het – voorlopige – bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde. Drs. G.J. Reinink wordt secretaris en drs. H. Prins (Instituut voor Bestuurswetenschappen) penningmeester (en in het eerste reguliere bestuur tevens secretaris). Drs. J.N. Breunese (VU, afdeling bestuurskunde) en drs. A.P.M. Clijssen (secretarie gemeente Nijmegen) worden 'gewone' leden van het voorlopige bestuur. Op een bijzondere, huishoudelijke, Algemene ledenvergadering op 13 december 1974 worden de formele puntjes op de verenigings-i gezet. Er worden een huishoudelijk reglement, een contributieregeling en – in de woorden van secretaris Harm Prins – 'sterk verbeterde statuten' vastgesteld. Voor de tweede keer vraagt de VB koninklijke goedkeuring aan. Deze wordt verleend bij Koninklijk Besluit van 3 april 1975, nr. 58. De goedgekeurde – nieuwe – statuten verschijnen in de Staatscourant van 16 juli 1975, nr. 134. Al met al kan de VB met ingang van 1976 gaan functioneren als volwaardige vereniging.

Het eerste, 'echte' VB-congres

De VB manifesteert zich voor het eerst als vereniging op haar eerste congres op 13 en 14 december 1973 in het Leeuwenhorst congrescentrum in Noordwijkerhout. Prof. dr. G.H. Scholten – hoogleraar bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit – was voorzitter van de congrescommissie en drs. G.J. Reinink trad op als secretaris. Het congressthema was 'Politisering van het openbaar bestuur'. Het thema sloeg aan gezien het hoge aantal deelnemers (150). Acht deelonderwerpen kwamen aan bod: 1) positie en verantwoordelijkheid van de politieke top en zijn relaties tot de ambtelijke top enerzijds en de vertegenwoordigende lichamen anderzijds; 2) ambtelijke opleiding en status; 3) openbaarheid van beleidsvorming; 4) positie van adviesorganen; 5) politieke betekenis van planningstheorieën met betrekking tot de beleidsvorming; 6) politieke betekenis van de beleidsuitvoering; 7) beleidsevaluatie als politiek middel; en 8) interne democratisering.

De eerste Algemene ledenvergadering en het eerste 'echte' bestuur

Op haar eerste congres hield de VB – op 13 december 1973 – ook haar eerste Algemene ledenvergadering. 36 personen (inclusief de kandidaat-bestuursleden) woonden deze vergadering bij. Het belangrijkste agendapunt was de verkiezing van het eerste reguliere bestuur. Het eerste 'echte' bestuur zag er als volgt uit: prof. dr. A.F. Leemans (UvA; voorzitter), drs. H. Prins (IBW; secretaris-penningmeester), drs. J. Bijkerk (gemeente Enschede), drs. J.N. Breunese (VU), W.A. Fibbe (Openbaar Lichaam Rijnmond), dr. Ph.A. Idenburg (VNG), mr. L.E.M. Klinkers (RU Utrecht; vice-voorzitter), drs. J.M.W. Kooijman (ministerie van Binnenlandse Zaken; Rijks Bestuursstudie Centrum) en drs. G.J. Reinink (RU Groningen). In de brede samenstelling van het bestuur komt tot uitdrukking dat de VB een brug wil slaan tussen wetenschap en praktijk van het openbaar bestuur. Dit principe – vertegenwoordiging van wetenschap én praktijk – wordt zelfs toegepast bij de samenstelling van de eerste kascommissie:

'De financiële verantwoording zal geschieden met inschakeling van een kascommissie bestaande uit de VB-leden drs. A. Bours, D.A.P.W. van der Ende en drs. J.M. Staatsen; respectievelijk vanuit de wetenschappelijke wereld, de particuliere instellingen en de sfeer van de rijksoverheid voortkomend.'
(Uit: Hoofdzaken Algemene ledenvergadering , 7 juni 1974).

Op de eerste Algemene ledenvergadering houdt student-lid J.H. Snelder een pleidooi voor het opnemen van een student-vertegenwoordiger in het bestuur. Uit het verslag: 'Op zichzelf bleek vrijwel niemand iets tegen te hebben op het betrekken van een student bij de activiteiten van het bestuur, maar op het ogenblik van de allereerste bestuursverkiezing maakte onbekendheid met het ledenbestand het nogal moeilijk een student-kandidaat-bestuurslid te stellen. Voor de toekomst zou een dergelijke kandidaatstelling zeker mogelijk kunnen zijn, waarbij aan de leden is voorbehouden deze kandidaat al dan niet te kiezen.' (Verslag van de Algemene ledenvergadering d.d. 13 december 1973, p. 2). Op de Algemene ledenvergadering van 24 april 1975 vindt de eerste bestuurswisseling plaats: de bestuursleden Fibbe, Idenburg en Reinink worden vervangen door drs. A.J. Gijswijt (SISWO), G.M. Kersten B. ec. (provincie Overijssel) en drs. D. Scheele (Stichting Samenwerking Bestuurscholen).

Werken aan de formele, secretariële en financiële basis

Vooralsnog wordt het secretariaat gevestigd bij het Instituut voor Bestuurswetenschappen (IBW) in Den Haag. Het eerste echte verenigingsjaar (1973) zou doorlopen tot eind 1974. In deze periode houdt het bestuur zich voornamelijk bezig met allerlei min of meer formele zaken zoals het opstellen van verbeterde statuten, een huishoudelijk reglement en een contributieregeling. Op verschillende gebieden worden werkgroepen ingesteld: in 1974 de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO), de Werkgroep Publicaties en Documentatie (WPD) en de Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs (WBO). In 1975 wordt – in het verband van de WBO – de Bestuurskundig Onderwijs Ontwikkelingsgroep (BOOG) opgericht.

De BOOG gaat onderzoek doen naar de aard en de omvang van de bij Nederlandse overheden bestaande behoefte aan bestuurskundigen. Daarnaast wil zij aangeven of en zo ja in welke mate bestuurskundige opleidingsinstellingen aan deze behoefte voldoen, en of er alternatieve mogelijkheden bestaan om aan de behoeften te voldoen. In 1975 wordt ook de Internationale Contactgroep (ICG) opgericht. Deze zou moeten gaan fungeren als een 'doorgeefluik' van en naar het buitenland. Via de ICG neemt de VB medio jaren zeventig actief deel aan internationale conferenties op het gebied van openbaar bestuur en bestuurskunde:

- Het door de EGPA (European Group of Public Administration) georganiseerde congres in Warschau (24-28 juni 1975) over 'The responsibility of civil servants';
- Het onder auspiciën van de Faculté Universitaire Catholique de Mons (Belgie) georganiseerde symposium over 'Preparation by western European universities for administrative public service (17-21 november 1975);
- Het EGPA-congres over 'Administrative reform' in het Finse Tampere (30 augustus-3 september 1976).

In 1977 verwerft de VB de status van Nationale sectie van het International Institute of Administrative Sciences (IIAS). Daardoor kan de VB, via haar Internationale Contactgroep, nadrukkelijker worden betrokken bij de Nederlandse afvaardiging naar internationale conferenties.

De aanvankelijk vastgestelde contributie bedroeg fl. 25,-. Dit was net voldoende om de directe kosten van de VB-organisatie te dekken (met name repro- en verzendkosten). Personele lasten werden in de beginperiode gedragen door het Instituut voor Bestuurswetenschappen. Op 16 juli 1974 is er een beraad tussen een delegatie van het IBW en de VB over de voortzetting van de IBW-ondersteuning. IBW-directeur W.J.D. van Dijck rekent voor dat uitgaande van een uurbeloning van fl. 65,- jaarlijks een bedrag van fl. 35.000,- gemoeid is met VB-werkzaamheden. Tijdens het beraad wordt onder meer afgesproken dat het IBW tot in ieder geval medio 1975 de VB 'om niet' zal ondersteunen. Bovendien zegt het VB-bestuur toe dat het zal proberen aanvullende fondsen te werven. Hierop had VB-secretaris-penningmeester Prins al op 2 april 1974 in een bericht aan de leden een voorschot genomen: 'Een actieve vereniging heeft meer middelen nodig dan uit contributies verkregen. Het IBW heeft de personeelskosten voor het secretariaat e.d. uitdrukkelijk voor de duur van één jaar met daarna een afbouwperiode. Het verhogen van de contributie in 1975, het instellen van zgn. institutionele ondersteunende lidmaatschappen en het verkrijgen van subsidie(s) houden het bestuur bezig. Het streven is erop gericht een vereniging te krijgen, die niet drijft op de wisselvallige verkapte subsidiëring van één instituut.'

Op 21 oktober 1974 voegt het bestuur de daad bij het woord. Voorzitter Leemans schrijft W. Kok (voorzitter van het Nationaal Verbond Vakverenigingen), mr. C. van Veen (voorzitter van het Verbond

van Nederlandse Ondernemingen) en drs. W. Griffioen (directeur van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten) aan met de vraag of zij zitting willen nemen in een financiële commissie die tot taak zou krijgen aanbevelingen aan het VB-bestuur te doen ten aanzien van mogelijke bronnen voor financiering van de VB. VB-bestuurslid W.A. Fibbe (voorzitter van het Openbaar Lichaam Rijnmond) zou de commissie gaan voorzitten. Voorzitter Leemans heeft uiteraard een 'goed verhaal' bij zijn verzoek aan de drie 'vooraanstaande Nederlanders die de voor dit doel (een financiële actie ten behoeve van VB; PdJ/BS) meest relevante sectoren vertegenwoordigen, te weten de overheid, de financiële sfeer en het bedrijfsleven': 'De vereniging beoogt het inzicht in verschillende aspecten van het openbaar bestuur te verhogen en een bijdrage te leveren tot een betere functionering van overheidsorganisaties. Ondersteuning van deze activiteit is vanzelfsprekend in de eerste plaats een zaak van de overheid zelf. Een goed werkend overheidsapparaat dat op effectieve wijze voorziet in de maatschappelijke behoeften is echter ook een algemeen maatschappelijk belang. Het is derhalve ons oordeel dat, naast de fondsen die door overheid en universiteiten beschikbaar zullen worden gesteld, het gerechtvaardigd is een beroep te doen op andere maatschappelijke organisaties van verschillende soort.'

Het VB-bestuur krijgt echter nul op het rekest. In het Financieel verslag 1973-1974 (p. 3) lezen we 'Inmiddels is gebleken – na pogingen in die richting – dat het verwerven van aanvullende fondsen (subsidies) een zeer moeizame zoal niet onvruchtbare zaak is'. Het VB-bestuur is dus min of meer gedwongen om op de kleintjes te letten. Zo is het beleid erop gericht om de kosten voor verenigingsactiviteiten zo goed te mogelijk te spreiden. De secretariaten van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en van de Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs zijn dan ook ondergebracht bij andere instellingen dan het IBW (SISWO resp. het Rijks Bestuurs Studiecentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken). Daarnaast zorgt het Instituut voor Staats- en Administratief Recht van de Universiteit van Utrecht voor ondersteuning van de onderzoekswerkzaamheden van de Bestuurskundig Onderwijs Ontwikkelingsgroep (BOOG), en levert het Instituut voor Bestuurskunde van de Universiteit van Amsterdam organisatorische en inhoudelijke bijstand aan het algemene secretariaat van de VB.

Om een financieel gezonde(re) basis te verkrijgen wordt in 1975 de contributie verdubbeld van fl. 25,- naar fl. 50,-. In dat jaar wordt ook het zogenaamde 'institutionele lidmaatschap' ingevoerd à fl. 350,- per jaar. Voor dat bedrag kunnen instellingen twee personen aanwijzen die dezelfde rechten hebben als 'gewone' (individuele) leden. Het aantal institutionele leden bleef in de eerste jaren beperkt maar groeide in de jaren tachtig en negentig geleidelijk naar een getal rond de 55. De forse contributieverhoging in 1975 zal mede debet zijn geweest aan het teruglopen van het aantal leden van 183 eind 1974 naar 170 eind 1975.

In 1977 moest het IBW door een reorganisatie de gratis VB-secretariaatsvoering beëindigen, waardoor de

---

VB met een groot dreigend financieel probleem werd geconfronteerd. Redder in nood was het ministerie van Binnenlandse Zaken dat desgevraagd bereid was een eenmalige ‘aanmoedigingssubsidie’ te verstrekken van in totaal fl. 100.000,-. Het VB-secretariaat ging over van IBW-functionaris Harm Prins naar Gerard Kersten, die voor een periode van zo’n tien jaar samen met zijn echtgenote Lieke, de VB secretarieel en administratief zou ondersteunen. Dat alles vanuit hun woning aan de Duisterendijk in het Overijsselse Wijhe. 1977 was ook het jaar waarin mr. H. Streng VB-voorzitter werd als opvolger van prof. dr. A.F. Leemans. Op de Algemene ledenvergadering van 10 april 1980 nam mr. M.D. van Wolferen (SG van het ministerie van Volkshuisvesting & Milieuhygiëne) het VB-voorzitterschap over van mr. H. Streng. Op 16 april 1986 werd drs. A. (Bram) Sorber, in het dagelijks leven hoofd van de afdeling beleidsevaluatie en –instrumentatie van het ministerie van Financiën, VB-secretaris. Hij zou dat blijven tot 6 april 1994. José Pop ging de ledenadministratie verzorgen. Bram Sorber kreeg te maken met prof. dr. A.B. (Arthur) Ringeling en later, van 14 april 1988 tot 6 april 1995, met mr. A.W.H. (Arthur) Docters van Leeuwen als VB-voorzitter.

Op 6 april 1994 werd drs. P. (Pieter of Peter) de Jong VB-secretaris. De administratieve ondersteuning werd tegen een bescheiden vergoeding ondergebracht bij de werkgever van de nieuwe secretaris (het SISWO). De nieuwe secretaris ging ook – als opvolger van mw. drs. E. (Emilie) Schreuder – het VB-congresbureau bemannen, dat belast was met de organisatie van het jaarlijkse VB-voorjaarscongres en de jaarlijkse VB-najaarsstudiedag. De financiële administratie werd belegd bij Wil van Bijsterveld en later (anno 2008 nog steeds) bij Alex van der Meijden, beiden medewerker van de toenmalige griffier van de Staten van Noord-Brabant, mr. drs. A.J. (Arthur) Modderkolk, die op 6 april 1994 dr. J.W. (Jan) van der Dussen was opgevolgd als VB-penningmeester. Na de practitioner Arthur Docters van Leeuwen werd de wetenschapper prof. dr. U. (Uri) Rosenthal op 6 april 1995 de nieuwe VB-voorzitter. In 1999 volgde practitioner dr. ir. C. (Carel) van Eykelenburg (op dat moment algemeen directeur van het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaal en Technische Bedrijfstakken) Uri Rosenthal op als VB-voorzitter.

De Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek

In oktober 1973 kwam de Contactgroep voor de laatste maal bijeen. Met de oprichting van de VB was de bestaansgrond van de Contactgroep in haar toenmalige vorm komen te vervallen. Een commissie bestaande uit de Contactgroepleden Bours, Breunese, Van Daalen, Ringeling, S.O. van Poelje en Reinink had voor de laatste Contactgroepvergadering een nota opgesteld over de relatie tussen de Contactgroep en de Vereniging voor Bestuurskunde. In de nota wordt de vraag gesteld of door het voortbestaan van een afzonderlijke Contactgroep niet al bij de start van de Vereniging voor Bestuurskunde een belangrijk veld van activiteiten aan de Vereniging zou worden onttrokken. Immers, in de statuten van de VB was uitdrukkelijk voorzien in een taak op het gebied van onderzoek. Hier werd tegen ingebracht dat een

vereniging moeilijk daadwerkelijk als een onderzoeksberaad kan fungeren. Mocht besloten worden tot continuering van de activiteiten van de Contactgroep, dan zou een nauwe relatie tussen deze groep en de vereniging tot stand moeten worden gebracht, zo lezen we in de nota van de Contactgroepcommissie. De Contactgroep besloot vervolgens het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde te vragen om in de plaats van de SISWO-Contactgroep een werkgroep van de Vereniging op te richten, die in samenwerking met SISWO het bestuurskundig onderzoek zou moeten bevorderen. Onder ‘bevorderen van bestuurskundig onderzoek’ zou dan moeten worden verstaan (zie brief nr. 2502/74.74.305 d.d. 23 april 1974 van G.J. Reinink):

- het creëren van een forum voor het uitwisselen van informatie over, en het bevorderen van samenwerking bij, bestuurskundig onderzoek;
- het fungeren als adres voor informatie ten behoeve van eventuele onderzoeksopdrachtgevers;
- beraad over de functie van het bestuurskundig onderzoek.

Samenwerking met SISWO werd gewenst geacht ‘omdat dit het samenwerkingsinstituut bij uitstek is voor onderzoek bij universiteiten. Een contact met SISWO zou bovendien een coördinatie met ander sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat in het kader van de stichting wordt ondernomen, bevorderen’ aldus Reinink in zijn brief aan de Contactgroepleden d.d. 23 april 1974. Het bestuur en de directie van SISWO waren bereid de werkzaamheden van de ‘Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek’ te ondersteunen, mits aan het overleg in het algemeen bestuur van SISWO zou worden deelgenomen door een drietal universitaire leden van de ‘Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek’. Het bestuur van de VB ging met deze voorwaarde akkoord en besloot tot de oprichting van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO) als werkgroep van de VB. Drs. J.N. Breunese (VU), drs. A. Bours (UvA) en drs. J.C. Franssen (TH Eindhoven) traden in mei 1975 als OBO-lid toe tot het algemeen bestuur van SISWO.

Aldus werd de SISWO-Contactgroep Bestuurskunde omgezet in de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek, een werkgroep van de Vereniging voor Bestuurskunde, met ondersteuning van het SISWO-bureau. Op 1 oktober 1974 startte de OBO met prof. dr. J. Kooiman als voorzitter en drs. A.J. Gijswijt – SISWO-coördinatiemedewerker bestuurskunde – als secretaris, haar werkzaamheden. De algemene doelstelling van de OBO was het bevorderen van bestuurskundig onderzoek aan instellingen voor hoger onderwijs en niet-universitaire instellingen. Hierbij had men drie soorten activiteiten voor ogen:

- het als wetenschappelijk forum bespreken van actuele wetenschappelijke prestaties van leden en gasten;
- het uitwisselen van informatie over wetenschapsaangelegenheden en het – meer of minder formeel – formuleren en naar voren brengen van standpunten;
- het opstellen van onderzoeksprogramma’s en het coördineren van onderzoek binnen dergelijke programma’s.

‘De basis van deelname aan de OBO moet interesse zijn (...) aan een omvangrijk passief ledenbestand hebben we niets’ aldus OBO-voorzitter Kooiman op de eerste vergadering van de OBO op 1 oktober 1974. Wat betreft het agendapunt ‘prioriteiten van de OBO voor de naast toekomst’ bleek bij de aanwezige OBO-leden grote belangstelling te bestaan om met de OBO vooral ook inhoudelijk-wetenschappelijk werk te gaan verzetten. Men wilde niet alleen onderzoeksvoornemens maar ook verricht onderzoek bespreken en bepaalde problemen op methodisch en technisch terrein waarmee meerdere onderzoekers kampen, behandelen (zie kort verslag van de vergadering van de OBO op 1 oktober 1974 in Utrecht). Uitvoerig werd gesproken over de inventarisatie, coördinatie en programmering van onderzoek.

Onder auspiciën van de Vereniging voor Bestuurskunde waren in mei 1974 de resultaten verschenen van een enquête naar de organisatie en inhoud van het universitair bestuurskundig onderwijs in het studiejaar 1973-1974. Dit rapport bouwde voort op de Contactgroepnota ‘Bestuurskunde in Nederland anno 1973’. Rapporteur was drs. G.J. Reinink. Reinink kon de resultaten van deze enquête gebruiken bij het op gang brengen van de VB-Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs. Een citaat uit de inleiding van het rapport: ‘De enquête beoogde een zeker beeld te geven van de studieprogramma’s bestuurskunde aan de Nederlandse universiteiten, maar ook na het doornemen van de enquête-resultaten blijft het moeilijk enige algemene lijnen te trekken. Bestuurskunde is bij geen van de universiteiten en de hogescholen een erkende afstudeerrichting. Wel vormt bestuurskunde in een aantal gevallen een verplicht studie-onderdeel in bepaalde afstudeerrichtingen, zoals in de (sub)faculteit Politicologie van Nijmegen, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit, de studierichting bestuurssociologie van de Erasmus Universiteit, de staatkundig-economische richting in de economische faculteit van de Erasmus Universiteit en in de bestuurswetenschappelijke richting in de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam.’

Veelal werd bestuurskunde gedoceerd na het kandidaatsexamen. Meestal was er geen sprake van een zekere specialisatie in het onderwijs (naar bestuurslaag of naar een bepaalde sector). Uitzonderingen waren de TH Delft die zich duidelijk specialiseerde in de bestuurskunde voor zover deze van betekenis is voor de ruimtelijke ordening (deze aanpak culmineerde in 1992 in een studierichting Technische Bestuurskunde, PdJ/BS), en de vakgroep planning en beleid van de Utrechtse universiteit waar het bestuurskundig onderwijs geheel gegeven werd in het kader van het onderwijs van die vakgroep.

Al snel bleek dat de OBO overwegend als wetenschappelijk forum functioneerde. De doelstellingen van informatie-uitwisseling en programmering bleken vooralsnog te ambitieus. In september 1976 constateren Leemans, Gijswijt en Kooiman dat ‘in de besprekingen van onderzoeksvoorstellen en afgesloten onderzoek tot nu toe weinig lijn is gebracht (...) Te overwegen valt het instellen van subgroepen met een welomlijnd doel (project) en voor een nader te bepalen periode. Zo’n doel kan bijvoorbeeld inhouden het

verzorgen van een publicatie (artikel, reader) over een onderwerp, het voorbereiden van een congres, het in kleine kring bespreken van gemaakte vorderingen in, en het aan elkaar voorleggen van moeilijkheden bij, onderzoek, het op gang brengen van een bepaald onderzoek, inclusief de zorg voor financiering'. 'Het functioneren als forum is ook veel gemakkelijker voor elkaar te krijgen dan het functioneren als belangen- of pressiegroep, laat staan als samenwerkingsverband voor onderzoek' aldus OBO-voorzitter prof. dr. J. Kooiman in een OBO-beleidsnotitie uit mei 1977. Na Kooiman zijn – tot 1990 – achtereenvolgens prof. dr. R.J. in 't Veld, prof. dr. U. Rosenthal en prof. mr. dr. I.Th.M. Snellen OBO-voorzitter geweest.

In twee opzichten was 1982 voor de OBO een belangrijk jaar. In de eerste plaats ging in dat jaar de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde (WMB) daadwerkelijk van start met twintig OBO-leden die in een door SISWO verstuurd enquête te kennen hadden gegeven belangstelling te hebben voor een werkgroep 'methodologisch onderzoek'. Samen met prof. dr. H.A. Brasz – de beoogde werkgroepvoorzitter – en met steun van de Vereniging voor Bestuurskunde, richtte de sector Bestuurskunde van SISWO eind 1981 de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde op. Drs. P.A.A. van den Besselaar (SISWO) werd de eerste secretaris. Deze werkgroep zou evenals de OBO gaan fungeren als werkgroep van de Vereniging voor Bestuurskunde.

Een tweede voor de OBO belangrijke gebeurtenis in 1982 bestond uit het instellen van een tweejaarlijkse 'Marktdag bestuurskundig onderzoek'. Hiermee werd de forumfunctie van de OBO verbreed. Op zo'n Marktdag komen onderzoekers en anderen, die in bestuurskundig onderzoek geïnteresseerd zijn, bij elkaar om over lopende of pas afgesloten bestuurskundige onderzoeken te praten. Eigenlijk was de Marktdagformule geen nieuwe formule. Immers, het eerste congres van de Contactgroep Bestuurskunde had eenzelfde karakter. In 1982 werd de Marktdag georganiseerd in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Vanaf 1984 wordt de Marktdag in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken georganiseerd. Hiermee werden oude banden, daterend uit het begin van de jaren zeventig, weer aangehaald. De inventariserende en coördinerende werkzaamheden van de OBO met betrekking tot onderzoek openbaar bestuur worden expliciet genoemd in het kabinetsstandpunt over het 'Jaarrapport Onderzoek Openbaar Bestuur 1988' van de Raad voor het binnenlands bestuur (Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20 680, nr. 2, p. 2): 'Nieuwe ontwikkelingen worden, in coördinerende zin, in kaart gebracht door de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO) van de Vereniging voor Bestuurskunde. Van deze vereniging is ook Binnenlandse Zaken lid. In maandelijkse bijeenkomsten van de OBO worden recente onderzoeksresultaten besproken door betrokken departementsambtenaren. Tweejaarlijks vindt een onderzoeksmarktdag plaats waar beginnend onderzoek wordt gepresenteerd en waar onderzoekers en beleidsmedewerkers elkaar ontmoeten.'

De OBO groeide voorspoedig. Van veertig leden eind 1974 tot 400 begin 1990. De forumfunctie heeft

---

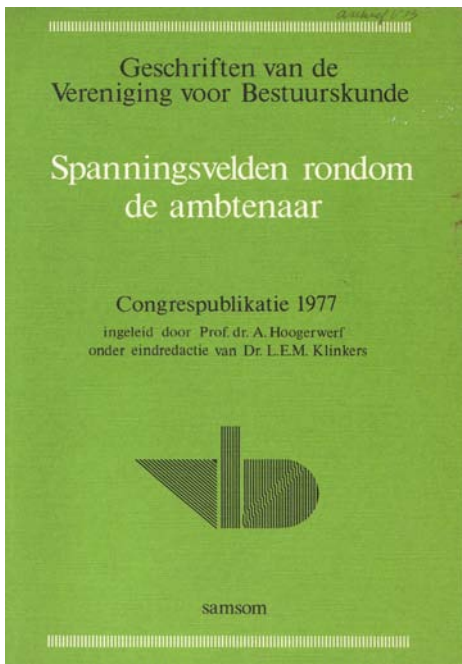
altijd centraal gestaan. Met name proefschriften werden besproken. Op 7 april 1989 vond de honderdste OBO-studiebijeenkomst plaats. Deze bijeenkomst werd gewijd aan het proefschrift 'Bureaucratische cultuur en informatisering'. Een studie naar de betekenis van informatisering van de cultuur van een overheidsorganisatie van de kersverse doctor Paul Frissen. Zoals gebruikelijk werd het proefschrift vanuit een wetenschappelijke en een beleidsinvalshoek beschouwd, door respectievelijk prof. dr. F. Fleurke, hoogleraar bestuurskunde aan de VU, en prof. drs. B.K. Brussaard, hoofd van de afdeling Algemeen Beleid Overheidsinformatievoorziening van de directie IBI op het ministerie van Binnenlandse Zaken en deeltijdhoogleraar aan de TU Delft. De discussie werd geleid door de toenmalige OBO-voorzitter prof. mr. dr. I.Th.M. Snellen.

Op 1 januari 1991 werden de OBO en de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde samengevoegd tot de OBOM (Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en Methodologie). Prof. dr. A.F.A. Korsten, hoogleraar Bestuurskunde aan de Open Universiteit, wordt de eerste OBOM-voorzitter. Samen met OBOM-secretaris Pieter de Jong zou hij voor enkele vruchtbare jaren zorgen met veel bijeenkomsten en publicaties. Verderop in deze bundel zal Arno Korsten dit staven.

VB-publicaties

Het (doen) publiceren van preadviezen en verslagen van congressen is van meet af aan een van de doelstellingen van de VB. In lijn met deze doelstelling werden alle inleidingen die gehouden waren op het eerste, 'echte' VB-congres op 13 en 14 december 1973 in Noordwijk, gebundeld in de kloeke, 195 pagina's tellende publicatie 'Politisering van het openbaar bestuur'. Deze eerste tastbare vrucht van een VB-congres werd in 1974 uitgegeven door de VNG als nr. 22 in de publicatiereeks van het Instituut voor Bestuurswetenschappen. VB-voorzitter prof. dr. A.F. Leemans zorgde voor een woord vooraf en prof. dr. H. Daalder schreef een nabeschouwing. De inleiders/auteurs vormen een breed palet van wetenschappers en practitioners, passend bij het motto van de VB: brug tussen theorie en praktijk van het openbaar bestuur. Terzijde: het werken op tweedaagse VB-congressen met 'werkstukken' van congresdeelnemers (later 'papers' genaamd) zou zo'n 25 jaar lang vast VB-gebruik zijn, evenals de congreslocatie: het congrescentrum 'De Blijde Werelt' in Lunteren.

Pas vier later, in 1978, zou de tweede VB-congrespublicatie verschijnen, 'Spanningsvelden rondom de ambtenaar', ingeleid door prof. dr. A. Hoogerwerf en onder eindredactie van dr. L.E.M. Klinkers. Deze pennevrucht was de neerslag van het VB-voorjaarscongres in 1977, en was de eerste publicatie in de reeks 'Geschriften van de Vereniging voor Bestuurskunde'. In die reeks zouden nog vele VB-congrespublicaties volgen, uitgegeven door achtereenvolgens Samsom, VUGA en Elsevier. Een indrukwekkend aantal wetenschappers, bestuurders, politici en consultants heeft in de loop der jaren tekstbijdragen aan die 'groene boekjes' geleverd. In 1998, toevallig het jaar waarin de VB 25 jaar bestond, verscheen de

laatste VB-congrespublicatie (nr. 21) in de vorm van het vertrouwde 'groene boekje', 'Wisselwerking tussen waarden. Een uitdaging voor het openbaar bestuur' onder redactie van drs. P. de Jong.

Naast haar congrespublicaties kende en kent de VB andere publicitaire uitingen. Zo hield de VB-secretaris vanaf het prille begin van de VB enkele jaren een bestuurskundige kroniek bij in het blad Bestuurswetenschappen. In december 1976 verscheen het eerste nummer van het VB-bulletin met nieuws en inzichten van bestuur en werkgroepen, en dat leden de mogelijkheid bood bijdragen te leveren. Enkele jaren later besloot de VB samen met het CIVOB (het Centraal Instituut voor de Vorming en Opleiding van de Bestuursdienst) en het ROI (het Rijks Opleidings Instituut) tot de oprichting van het maandblad Bestuur. Het eerste (nul-)nummer verscheen in december 1981. Daarmee kwam het VB-bulletin te vervallen. In 1992 startte de VB met een eigen tijdschrift: 'Bestuurskunde', onder de bezielende leiding van het bestuurslid Arno Korsten. In dat

tijdschrift is – nog altijd – een rubriek 'Mededelingen van de VB' opgenomen.

Op initiatief van Leo Klinkers, één van de VB-ers van het eerste uur, startte uitgeverij Kobra in 1981, onder auspiciën van de VB, de reeks 'Bestuurskundige beschouwingen' met de publicatie 'Bestuurswetenschappelijk onderwijs in Nederland tussen 1960 en de toekomst' van de hand van Leo Klinkers. In deze reeks zouden nog enkele andere publicaties verschijnen. Met de intrede van het fenomeen 'Festival der Bestuurskunde' – de eerste editie vond plaats op 12 februari 2004 in de Van Nelle-fabriek in Rotterdam – ging de VB andersoortige schriftelijke publicaties uitbrengen. Er kwamen Festival-publicaties en daarnaast essay-achtige beschouwingen, in samenwerking met de Vereniging van Gemeentesecretarissen.

Ondertussen had internet ook de VB niet onberoerd gelaten. Medio 1998 kreeg de VB een 'eigen' website. Deze was te raadplegen via de homepage van SISWO (www.siswo.uva.nl) van SISWO en wel door dóór te klikken op 'verenigingen' (SISWO was ook de gastheer van andere beroepsvereniging zoals de NSAV). Op 28 september 2000 verschijnt het eerste nummer van het digitale snelschrift van de VB: Virtueel Bestuur, in een oplage van 467. Het spits wordt afgebeten door een pilot-bijdrage van

---

Pieter de Jong, een column getiteld: 'Kerntaken uitbesteden: Nederland adviesland'. De VB beschikt dan inmiddels over een eigen digitale thuishaven: www.bestuurskunde.nl. De redactie van Virtueel Bestuur in de beginperiode bestaat uit Carel van Eykelenburg, Pieter de Jong, Steven Meihuizen, Niels Kastelein en Mirko Noordegraaf. Virtueel Bestuur slaat aan. Anno 2008 zijn meer dan 6000 personen er op geabonneerd. Artikelen in het VB-blad 'Bestuurskunde' zijn een jaar na publicatie op papier ook digitaal beschikbaar via www.bestuurskunde.nl.

Een nieuw millennium, een nieuwe koers

Om de zoveel tijd is het nodig als vereniging om te reflecteren op je eigen bestaan: doen we de goede dingen en doen we de goede dingen goed? In het nieuwe millennium zijn er drie momenten geweest, waarin de VB zichzelf die vragen heeft gesteld. Het eerste moment was bij het aantreden van de nieuwe voorzitter, Carel van Eykelenburg in 1999, het tweede moment volgde in 2003 bij het aantreden van Mark van Twist als voorzitter en het derde in 2007 als voorbereiding op het zevende lustrum.

In de overgang van de twintigste naar de eenentwintigste eeuw vond de grootste koerswijziging plaats van de VB, ook al was dat niet als zodanig bedoeld. Op donderdag 20 januari 2000 vond, aansluitend op de VB-conferentie 'De ondernemende overheid', een bijzondere Algemene Ledenvergadering van de VB plaats. Tijdens deze vergadering presenteerde het bestuur het zogenaamde VB-Manifest, waarin plannen stonden voor de koers van de vereniging voor de nabije toekomst. Dit manifest kwam tot stand onder het voorzitterschap van Carel van Eykelenburg, die in 1999 de voorzittershamer van Uri Rosenthal had overgenomen. De plannen uit dit manifest waren bedoeld om de VB millenniumproof te maken. Zo diende de VB zich te richten op de nieuwe media, een nieuwe huisstijl en een verjonging van het ledenbestand. In 2000 werd direct een begin gemaakt met de opzet van een nieuwe website. Daarnaast verscheen tevens het e-magazine Virtueel Bestuur, dat een bijdrage moest leveren aan een grotere rol van de VB in het maatschappelijk debat. In 2001 werden de statuten zo veranderd dat een groter bestuur mogelijk werd, waardoor meer activiteiten konden worden opgepakt. In de doelstellingen van de VB veranderde met deze wijziging echter niets. Een andere belangrijke wijziging in de koers van de VB was de portefeuilleverdeling van het bestuur. Deze verdeling hing nauw samen met de poging de VB activerender naar de leden toe te maken. In tweetallen zouden bestuursleden in de toekomst verantwoordelijk zijn voor een van de VB-activiteiten. Zo bestond er bijvoorbeeld een portefeuille prijsbeleid van de VB voor de Van Poeljeprijs en de Brasz-scriptieprijs, maar ook een portefeuille voor de contacten met de Kringen. Het grote voordeel hiervan was dat de bestuursleden makkelijker aan te spreken waren op de uit te voeren taken. Het is moeilijk een oordeel te vellen over de voordelen van een dergelijke verdeling, omdat vanaf 2003 minder strikt met deze verdeling werd gewerkt. Dit VB-Manifest legde wel de basis voor de verdere koers van de VB.

In 2003 nam Mark van Twist de voorzittershamer over van Carel Van Eykelenburg. Op basis van de ingezette koers van de VB stelde hij in 2004 het ‘Strategiedocument Vereniging voor Bestuurskunde’ op. Daarin lag de nadruk, nog meer dan in het VB-Manifest, op de verjonging, dynamisering en professionalisering van de VB. De vereniging moest het karakter krijgen van een activerende netwerkorganisatie, bestaande uit (veel actieve) leden die relatief autonoom zouden werken aan de uitstraling van de VB. Die autonomie kwam bijvoorbeeld tot uiting in de veranderde positie van het bestuur ten opzichte van de VB-kringen. Het bestuur moest zich niet langer ‘sturend, als wel zoveel mogelijk faciliterend’ opstellen. Verder zou de VB zich vooral verder kunnen profileren door het aangaan van strategische allianties en partnerschappen. Een dergelijk samenwerkingsverband werd op het Festival der Bestuurskunde 3.0 getekend met de Vereniging voor Gemeentesecretarissen (VGS). Een partnerschap dat zijn vruchten vooral heeft afgeworpen in de vorm van een tweetal publicaties over bestuurskracht. Ook in de toekomst liggen het aangaan van een aantal strategische allianties in de rede. Zo wordt bekeken of een samenwerking met de Publieke Zaak en de Nederlandse Kring voor de Wetenschap der Politiek vruchtbaar kunnen zijn.

Drie jaar later stond de VB voor de drempel van haar 35-jarige bestaan, haar zevende lustrum. Dergelijke verjaardagen worden meestal aangegrepen als reflectiemoment, zo ook in dit geval. In 2007 greep het bestuur zijn reguliere vergaderingen aan om te praten over de toekomst van de VB. Deze toekomst werd in samenhang met de ontwikkelingen in de samenleving bekeken. Uit deze besprekingen rolde uiteindelijk de ‘Beleidsstrategie Vereniging voor Bestuurskunde, 2008-2012’, die in de ALV van 9 oktober 2007 werd aangenomen met een paar kleine aanvullingen. Ook dit document borduurt in zekere zin voort op het VB-Manifest uit 2000, al is er een aantal kleine wijzigingen op te merken. De belangrijkste wijziging betreft de focus op de discipline bestuurskunde, en de taak die de VB heeft om daar invulling aan te geven door bijeenkomsten en andere activiteiten. Maar – net als in het VB-Manifest – ligt de belangrijkste focus van de Beleidsstrategie toch vooral op een verdere professionalisering en uitbreiding van de VB-activiteiten.

De VB professionaliseert

Voor de gewenste professionalisering van de VB speelde het secretariaat altijd een belangrijke rol. Over de organisatie en invulling van het secretariaat bestond echter de nodige discussie binnen het bestuur. De belangrijkste vraag was of de VB moest beschikken over een secretaris die op vrijwillige basis bij de VB was betrokken, of iemand die voor zijn diensten werd betaald (rechtstreeks of via zijn werkgever). Toen Carel van Eykelenburg aantrad, was Pieter de Jong via zijn werkgever SISWO als secretaris betrokken bij de VB. In 2000 volgde Jan Wibier Pieter de Jong op. Het secretariaat verhuisde met hem mee naar Groningen. Nadat Jan Wibier zijn functie neerlegde, werd besloten om het secretariaat los te koppelen van de secretaris.

In 2003 ging het secretariaat over naar Wilma Bosmans aan de Universiteit van Tilburg. De keuze voor Tilburg kwam voort uit de planning dat Wim van de Donk Carel van Eykelenburg als voorzitter zou opvolgen. De vestiging aan de Universiteit van Tilburg zou de communicatie tussen de voorzitter en het secretariaat enorm verbeteren. Nadat de overgang was geregeld, werd de benoeming van Wim van de Donk als voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid echter bekend. Hij kon deze nieuwe taak niet combineren met het voorzitterschap van de VB. Toen Mark van Twist in 2003 als nieuwe voorzitter aantrad, was de vestiging van het secretariaat in Tilburg niet ideaal. Toen in 2006 in het bestuur over de professionalisering van de VB werd gesproken, kwam tevens de rol en invulling van het secretariaat aan de orde. Na een aantal gesprekken werd besloten Boudewijn Steur als ambtelijk secretaris van de VB aan te stellen, die tevens de directe link tussen de voorzitter en het secretariaat werd. De nieuwe secretaris zou vooral ondersteuning aan de activiteiten van de VB en algemene ondersteuning aan het bestuur bieden. Daarbij moest vooral gedacht worden aan het uitdenken en –schrijven van nieuwe VB-plannen. Het secretariaat bleef verantwoordelijk voor secretariële ondersteuning, zoals het versturen van brieven, het notuleren van de vergaderingen en het beantwoorden van vragen.

In een vereniging die haar ambities om de drie jaar aan het uitbreiden is, kan een ambtelijk secretaris of in ieder geval een professioneel secretariaat niet ontbreken. Als de ambities van de VB dan ook verder doorgroeien, wordt het – vooral gezien de tijdsbesteding – vrijwel onmogelijk om met de huidige constructie verder te kunnen werken. Een tweede ontwikkeling die de huidige constructie onder druk zet, zijn de financiële risico's die rond de organisatie van de VB-activiteiten, zoals het Festival der Bestuurskunde, bestaan. Het ligt dan veeleer voor de hand iemand voor een normale werkweek in de dienst te nemen.

De VB verjongt

Een belangrijke nieuwe focus na 2000 was de betrokkenheid van de bestuurskundestudenten bij de Vereniging voor Bestuurskunde. Aan het einde van de twintigste eeuw beschikten de verschillende bestuurskundeopleidingen over stabiele studentenaantallen en ook de opleidingscurricula waren uitgekristalliseerd. Via twee lijnen werd vanuit het bestuur geprobeerd meer betrokkenheid vanuit de studenten te krijgen. De eerste lijn was de instelling van drie plaatsen in het bestuur voor een student, waarvan een onderdeel uitmaakte van het dagelijks bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde. De eerste persoon die deze functie innam was Niels Kastelein.

De tweede lijn bestond uit een proef met drie studentenverenigingen, Cedo Nulli uit Leiden, BIL uit Leiden en Sirius uit Enschede. Begin 2001 werden partnerschappen tussen de VB en deze drie studieverenigingen gesloten, waarbij afgesproken werd dat de drie verenigingen vooral informatie vanuit het VB-bestuur naar de bestuurskundestudenten van hun universiteit zouden doorsluizen. Andersom zouden

Het vijfde Festival der Bestuurskunde vond plaats in de Rijtuigenloods te Amersfoort

de informatiestroom van VB naar de studenten via de studieverenigingen naar wens verliep, bleef de informatie vanuit de studievereniging onder de maat. Van de voorgenomen drie middagbijeekomsten vond er geen enkele plaats. In die evaluatie in 2002 werden ook maatregelen voorgenomen om de uitvoerbaarheid te vergroten van deze partnerschappen. Zo werd het voornemen drie keer per jaar een middagbijeekomst te organiseren losgelaten, waarvoor een grotere netwerkbijeekomst in de plaats zou komen. Op deze netwerkbijeekomst zouden potentiële werkgevers worden uitgenodigd, die in korte presentaties iets over hun werkerterrein konden vertellen. Deze bijeenkomst zou door de studenten uit de drie universiteitssteden worden georganiseerd. In feite zou deze activiteit grote gelijkenis vertonen met de Informatiedag Bestuurskundigen en Arbeidsmarkt (IBA), die tot enkele jaren daarvoor door de studieverenigingen van Rotterdam en Leiden werd georganiseerd. Daarnaast werd in de evaluatie een aantal andere acties voorgenomen, dat de betrokkenheid van de bestuurskundestudenten moest vergroten. Zo zou bekeken worden of studenten een gesponsord, gratis lidmaatschap van de VB zouden kunnen krijgen, of het bestuur op regelmatig basis artikelen zou kunnen plaatsen in de periodieken van de studieverenigingen en of het bestuur niet zou kunnen voorzien in een aantal gratis entreekaartjes voor congressen, waardoor studenten in grote getalen naar deze activiteiten zouden komen.

de studieverenigingen hun activiteiten doorgeven aan de VB, zodat deze activiteiten breder bekend konden worden gemaakt onder de bestuurskundige gemeenschap in Nederland. Bovendien werd in het partnerschap opgenomen, dat de VB jaarlijks met iedere studievereniging een middagseminar zou worden georganiseerd. Na het eerste jaar bleek echter dat de uitvoering van deze afspraken lastiger was dan verwacht. Hoewel

---

Een prominente rol in het maatschappelijk debat

In het VB-Manifest dat in 2000 uitkwam, stond het voornemen een ambassadeursfunctie in te stellen voor de VB-bestuursleden. Zij hadden de taak de VB in maatschappelijk debat een rol te laten spelen. In 2000 en 2001 blijkt echter dat het lastig is om de bestuursleden deze rol te laten spelen. De oorzaak wordt binnen het bestuur gezocht in de tijdsbesteding van de bestuursleden. Door de organisatie van bijeenkomsten en andere VB-activiteiten is er weinig tijd meer voor de VB-bestuursleden om voldoende tijd te besteden aan de invulling van hun ambassadeursschap. In 2003 wordt er in het bestuur voor het eerst gesproken om (vooraanstaande) leden van de VB te vragen om invulling te geven aan dit ambassadeursschap. Het ligt voor de hand eerst de leden van verdienste hiervoor aan te schrijven, maar dit is nooit gebeurd. Wel wordt op diverse bijeenkomsten tussen neus en lippen door gevraagd of mensen misschien interesse hebben in een dergelijke ambassadeursfunctie, maar de animo lijkt in eerste aanleg niet al te groot. Het blijkt moeilijk om deze ambassadeursfunctie goed vorm te geven. Zowel vanuit het bestuur als vanuit de leden bestaat er weinig animo als spreekbuis van de VB te fungeren.

Vooralsnog lijkt het de VB niet te lukken een prominente rol te spelen in het maatschappelijke debat. Het is lastig om een goede verklaring daarvoor te vinden. Een aantal aspecten kan echter wel worden benoemd. In de eerste plaats moet worden opgemerkt dat veel van de bestuursleden een (belangrijke) rol in het maatschappelijke debat innemen, maar niemand in het maatschappelijk debat neemt deel onder de vlag van de VB. Daardoor wordt de VB als instituut ook niet uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan dat debat. Een nuancering op dit punt vormen de publicaties die de afgelopen twee jaar zijn uitgegeven met de VGS over bestuurskracht.

Van inhoud naar evenementen

De belangrijkste producten van de VB waren haar bijeenkomsten, die door hun inhoudelijke kwaliteit werden gekenmerkt. Deze bijeenkomsten werden al vanaf het allereerste begin in 1973 georganiseerd en werden door de aanwezigen altijd zeer gewaardeerd. Vanaf de late jaren negentig en zeker het begin van de twintigste eeuw veranderde de aard van deze bijeenkomsten echter, mede ingegeven door de nieuwe koers van de VB. Hoewel de inhoudelijke kwaliteit van de VB-bijeenkomsten belangrijk bleef, moest de focus meer komen te liggen op grootschaliger bijeenkomsten die veel mensen wisten te trekken. In 2003 werd een belangrijke stap gezet om een dergelijk groot evenement op poten te zetten, het Festival der Bestuurskunde.

- Het Festival der Bestuurskunde

In de laatste drie vergaderingen van 2002 worden de plannen voor de najaarsactiviteit in 2003 voortdurend vooruitgeschoven. In de eerste vergadering van 2003, op 19 januari, ligt er dan uiteindelijk een voorstel

van Mirko Noordegraaf, Niels Kastelein en Henk Wesseling op tafel om een Festival der Bestuurskunde te organiseren. De geplande datum is 6 november 2003 in de Van Nellefabriek in Rotterdam. De tijdsplanning was krap, maar het bestuur oordeelt dat de uitnodigingen in april 2003 wel verstuurd kunnen worden. In de vergadering van juni blijkt echter dat de planning te ambitieus is geweest en de datum voor het festival verplaatst moet worden naar 12 februari 2004. Nog voor het eerste Festival der Bestuurskunde heeft plaatsgevonden, besluit het bestuur op 19 november 2003 dat er jaarlijks een dergelijk grootschalig evenement moet plaatsvinden. Het eerste Festival der Bestuurskunde vond plaats in de Van Nellefabriek in Rotterdam.

Het tweede Festival der Bestuurskunde, dat door vrijwel dezelfde mensen werd georganiseerd, vond plaats in Fort Voordorp. De organisatie heeft echter geen geluk, want de weersomstandigheden zitten enorm tegen. Treinen vallen uit, bussen rijden niet meer en ook met de auto is het op sommige plekken onverantwoord om te komen. De opkomst valt dan ook lager uit dan gehoopt. Uit de evaluatie blijkt dat 'het Festivalkarakter een succes is gebleken. Wel was het minder spetterend dan het eerste jaar, maar de sfeer was goed en de studenten waren heel positief. Wel de harde kern van de vereniging aanspreken bij het volgende Festival aanwezig te zijn'.

Bij de organisatie van het derde Festival der Bestuurskunde was er een volledig nieuw organisatiecomitee. De keuze viel dit keer op de Beurs van Berlage in Amsterdam, waarbij het thema 'De boel bij elkaar houden' was. Het thema lag voor hand met de moord op Theo van Gogh op 2 november 2004 in Amsterdam. Niet gehinderd door de ervaringen van voorgaande jaren wilde het comitee vooral 'grote namen' strikken om veel bezoekers te trekken. Via Wim van de Donk zegden minister-president Jan Peter Balkenende en de vooraanstaande Britse socioloog Anthony Giddens toe om te komen spreken. Met nog enkele weken te gaan, was het Festival 3.0 begin februari al uitverkocht. Meer dan 500 deelnemers hadden zich ingeschreven.

Het vierde Festival der Bestuurskunde werd onder de titel 'The Dutch dream revisited' op 8 februari 2007 in Eindhoven georganiseerd. De verwachtingen waren wederom hooggespannen door de successen van de afgelopen drie edities. Het Festival werd dan ook wederom groots opgezet. Jose Manuel Barroso, voorzitter van de Europese Commissie, had toegezegd te willen spreken. Daarop volgde vervolgens veel interesse vanuit verschillende hoeken van het land om ook een bijdrage te mogen leveren aan het Festival. En tevens aan de aanmeldingen viel te merken dat er grote sprekers aanwezig zouden zijn op deze vierde editie. Maar ook dit jaar, net als bij de tweede editie, speelde het weer de organisatie parten. Er was veel sneeuw voorspeld voor 8 februari en tot op de dag zelf was het spannend of de Commissievoorzitter en de minister-president wel zouden komen. Hoewel dat wel het geval was, viel de opkomst een beetje tegen omdat deelnemers besloten thuis te blijven.

Het vijfde, en vooralsnog laatste Festival der Bestuurskunde werd in 2008 op Valentijnsdag in Amersfoort georganiseerd onder de titel ‘Hoezo, samen?’. Met een vette knipoog naar het huidige kabinet werd het onderwerp samenwerking kritisch onder loep genomen. Uiteraard waren in dit lustrumjaar ook weer een aantal vooraanstaande, buitenlandse wetenschappers uitgenodigd, namelijk John Gray en James Scott. Onder de vlag der liefde bezochten veel deelnemers wederom de vele workshops en ontvingen zij op de terugweg een roos om aan haar of zijn geliefde te geven, want uiteindelijk is samen toch minder dan alleen.

Het Festival der Bestuurskunde is het uithangbord van de VB geworden. In 2008 vond alweer het eerste lustrum van dit grote evenement plaats. In de afgelopen vijf jaar hebben meer dan 2000 mensen het Festival der Bestuurskunde meegemaakt. Ook in de komende jaren zal het Festival een grote aantrekkingskracht blijven houden, al blijft het moeilijk om een gulden middenweg te vinden tussen de juiste vorm en de inhoud. In de afgelopen jaren is niet voor niets een veelgehoorde klacht dat het festival te weinig over de inhoud gaat en een te hoog bobo-gehalte heeft.

- De Van Slingelandtlesing

Een tweede bijeenkomst die onder het kopje evenement kan worden geschaard, is de jaarlijkse Van Slingelandtlesing. Jarenlang is in het bestuur gesproken over een aansprekende bijeenkomst die aan de ALV kon worden gekoppeld. Uiteindelijk is in 2006 voor eerst een formule gevonden die lijkt te werken. In de bestuursvergadering van 18 juni 2006 werd gesproken over de instelling van een jaarlijkse lezing van de Vereniging voor Bestuurskunde. Meteen was al duidelijk dat deze lezing een grote status moest krijgen in het al bestaande lezingenlandschap. Daarom zou de Vereniging ieder jaar een vertegenwoordiger van de Hoge Colleges van Staat moeten vragen een prikkelend betoog te houden over de staat van de staat. Bij gebrek aan een naam kreeg deze jaarlijkse lezing dan ook de titel mee ‘De staat van de staat’. Willemijn Dicke en Boudewijn Steur kregen uit het bestuur de opdracht mee verder invulling te geven aan deze lezing. De belangrijkste vragen waren wanneer deze lezing moest plaatsvinden, wie als eerste zou worden uitgenodigd en hoe deze lezing genoemd zou worden. Zij maakten een voorstel waarin de lezing aan de ALV zou worden gekoppeld, zodat de teruglopende opkomst voor de ALV’s tegengegaan zou kunnen worden. Als naam stelden zij, na diverse mogelijkheden bekeken te hebben, zoals de Gaspar Fagellezing, de Simon van Slingelandtlesing voor. Een naam die niet direct met enorm veel enthousiasme door het bestuur werd ontvangen. ‘Oubollig’, ‘Niet aansprekend’ en ‘Typisch iets voor een historicus om mee aan te komen’ waren de reacties. In het bestuur bestond echter wel consensus over het feit dat de verdiensten van Simon van Slingelandt bij het statuut van de Vereniging voor Bestuurskunde pasten. Bovendien kwamen weinig bestuursleden met aansprekende alternatieven voor de naamgeving van de lezing. Als voorwaarde werd echter wel gesteld, dat in de promotie voor de lezing duidelijk moest worden gemaakt

wie Simon van Slingelandt was en waarom juist zijn naam voor deze prestigieuze lezing was gekozen.

Op dinsdag 21 november 2006 was het eindelijk zover. De allereerste Van Slingelandt-lezing vond plaats in de Gothische Zaal van de Raad van State. De eerste lezing werd uitgesproken door de Nationale Ombudsman, Alex Brenninkmeijer. Mark Bovens was bereid gevonden op het verhaal van Brenninkmeijer te reflecteren. Uit de evaluatie van deze eerste Van Slingelandt-lezing bleek dat de Vereniging voor Bestuurskunde in komende jaren meer belangstellenden moest trekken. De opkomst was met ongeveer 70 mensen te weinig, zeker voor de doelstelling dat de Van Slingelandt-lezing een van de belangrijkste jaarlijkse lezingen binnen het openbaar bestuur moest worden. Een jaar later, op 9 oktober 2007, sprak de president van de Algemene Rekenkamer, Saskia Stuiveling, de lezing uit onder de titel 'Hardop denken'. Zij stelde de vraag hoe we uit de 'groef' van analyse en diagnose van het probleem komen naar de 'groef' van oplossingen. Kunnen organisaties zelf leren, kunnen ze van elkaar leren en zou er 'burenhulp' te organiseren zijn? Als coreferent trad Jorrit de Jong op. De aantrekkingskracht van deze lezing bleek enorm gegroeid te zijn, want er waren meer dan 120 aanmeldingen. In de evaluatie in de bestuursvergadering van 22 november 2007 wordt dan ook gesproken over een 'groot succes, waarbij de Van Slingelandt-lezing een vaste plek heeft verworven in het lezingenlandschap over het openbaar bestuur'. In de beleidsstrategie voor de komende jaren staat opgenomen, dat de Van Slingelandt-lezing verder moet blijven doorgroeien. Deze groei moet onder andere worden gerealiseerd door het uitnodigen van 'grote namen' uit het buitenland als spreker voor de lezing.

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn wij ingegaan op de 35-jarige geschiedenis van de Vereniging voor Bestuurskunde. In de laatste decennia is de Vereniging van een kleine intieme gemeenschap uitgegroeid tot een volwassen organisatie van meer dan 1000 leden. Een vereniging die in de loop van de tijd steeds meer activiteiten voor haar leden is gaan organiseren, maar bovendien vooral ander type activiteiten is gaan organiseren. Waar in het begin van de VB de nadruk lag op het delen van wetenschappelijk onderzoek, is de laatste jaren vooral de nadruk gaan liggen op het organiseren van grootschalige netwerkbijeenkomsten. De belangrijkste conclusie die wij kunnen trekken uit dergelijke ontwikkelingen is dat de VB met haar tijd is meegegaan. Deze veerkracht tekent de kracht van de VB, waardoor wij vol zelfvertrouwen uitkijken naar de komende 35 jaar.

Bescheiden vooruit

Henk Brasz³

Toen in 1973 bestuurskundigen een professionele vereniging tot stand brachten, was de tijd van de eerste grondleggers van het vak voorbij. Een langdurige aanloop daartoe begon al in de jaren twintig, met ver voor alle anderen uit Gerrit van Poelje. De eerste voorstanders van bestuurskunde aan de universiteit waren optimisten. Zij geloofden dat universitair wetenschappelijke inbreng in het actuele openbare bestuur nodig was om de kwaliteit daarvan te verbeteren. Maar ze vonden destijds weinig bijval van bestuurders van de instellingen van hoger onderwijs. Het lichtende voorbeeld was Amerika (de USA). Nederland was en bleef lang continentaal Europees. Studie van overheidsbestuur was het domein van het vak bestuursrecht aan de juridische faculteit.

In de nieuwe cultuur van de jaren zestig veranderde dit snel. De levensstijl in de Nederlandse samenleving maakte een golf van vernieuwingen los. Op die golf kwam bestuurskunde in universitaire studies tot ontplooiing. De vraag naar advies over actuele bestuurlijke problemen steeg vanuit de overheid bovendien met sprongen. De ene academische vakgroep met bestuurlijke inslag na de andere kwam tot stand.

Bij toeval speelde ik meer dan tien jaren voor de oprichting van de vereniging aan de voorbereiding. Bij de oprichting van een studie politicologie aan de Vrije Universiteit ontdekte Jan Donner mij. Bestuurskunde werd gezien als één van de hoofdpijlers van het hoofdvak. Ik werd een van de eerste praktische uitvoerders van de oude wens. Een grondige opleiding in de voor Nederland nieuwe methoden en technieken van de sociale wetenschappen had ik net achter de rug. Bestuurspraktijk was ruimschoots voorhanden.

Als aanloop tot mijn VU-taak moest ik promoveren. Dat deed ik met hulp van de juridische faculteit in Leiden, een Utrechtse sociaal-geograaf als promotor en de hoogleraar van Heek (socioloog) als toezichthoudend informele katalysator. Een sociaal-wetenschappelijke faculteit hadden we toen in Nederland nog niet. Met de belofte om al mijn stellingen zo juridisch te ontwerpen, dat de verantwoordelijke juristen mij daarop zouden kunnen aanvallen kreeg ik de Leidse professor Karel Polak als co-promotor. Hij droeg met humor en charme de verantwoordelijkheid voor het gebeuren. De Utrechtse sociaal-geograaf Groenman was de eigenlijke promotor. Aan de universiteit (VU Amsterdam) kwam ik ook terecht in de juridische faculteit. Mijn leeropdracht was bestuurswetenschappen (meervoud, dus inclusief

---

3 Prof. dr. H.A. Brasz werd in 1961 aan de Vrije Universiteit als eerste in Nederland benoemd als gewoon hoogleraar in de bestuurskunde. In 1988 ging hij met emeritaat.

administratief recht). Ik kreeg eerst na de promotie een oefentijd in de USA (Ann Arbor, Michigan) om daar het actuele bestuurskundige onderwijs van binnen uit te leren kennen. Joris in 't Veld pionierde destijds met bestuurskunde aan het Institute of Social Studies in de Haag. Hij had veel contacten in de USA en hielp mij goed op weg.

Dertien jaar later was in het hele land voldoende grondslag om een vereniging van bestuurskundigen op te richten. Het aantal afgestudeerden in bestuurlijke richtingen was bijvoorbeeld genoeg toegenomen om een jaarvergadering te beleggen naar het voorbeeld van de American Public Administration Society. Onder leiding van collega Leemans (UvA) werden we het er heel vlug over eens. Wat heb ik met deze nieuwe speler op ons bestuurlijke veld gehad? Gestimuleerd door mijn sociologische studie en persoonlijke omstandigheden leefden bij mij van het begin af vragen over de grondslagen van de studie bestuurskunde. De belangstelling daarvoor nam toe met een sabbatsjaar(1972-1973) aan het pretentieuze NIAS (Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences) in Wassenaar. Ik kreeg een Amerikaanse collega als soort co-referent. We kwamen er eigenlijk helemaal niet uit. Cruciaal was een spootje in de literatuur naar verbetering van argumentatie met behulp van een schematisch negenoog als aanbevolen format. Veel later bleek dat dit uiteindelijk leidde naar niemand minder dan de Griekse filosoof Aristoteles. Maar dat wist ik destijds nog niet. Ik doe veel tekort aan het voortreffelijke werk van vele van mijn collega's als ik voor mijn doel toch destijds moest vaststellen dat over bestuurskunde weinig fundamenteel was nagedacht. Ik ben toen maar wat we vonden in de volgende jaren geleidelijk gaan uitwerken in Aristotelische geest.

Voor de Vereniging voor bestuurskunde had ik niet zoveel tijd. Ik was bijvoorbeeld bezig met bestuurskundig onderzoek in Zambia en Lesotho. Daar moest ik regelmatig enige tijd naar toe. Mijn al oude belangstelling voor vergelijkende bestuurskunde kreeg in de VB steun door oprichting van de Werkgroep Bestuur In Ontwikkelingslanden (WBIO). Die werkgroep bestaat nog steeds maar is bij de VB naar mijn weten in de versukkeling geraakt. Collega Jan-Michiel Otto (Leiden) geeft leiding aan de opvolger (Aladin).Voor corruptiebestrijding kreeg ik al heel vroeg actieneigingen. Die waren destijds maatschappelijk weinig populair en de VB kwam niet intensief aan bod om er iets aan te doen. Sindsdien is na mijn vertrek de VU tot mijn genoegen daar wel mee bezig. Voor methodologie kreeg ik bijval van het SISWO. We kregen het voor elkaar om met een werkgroep in VB-kader te beginnen: de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde (WMB). Het werd een forum waar onderzoekers hun onderzoek konden presenteren. Daarbij waren de regels van de methoden en technieken van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek maatgevend. Tot een gesprek over herkomst en fundamentele aspecten van het bestuurlijke onderzoek en advies kwam het niet.

Bestuurskunde was duidelijk bezig met het inhalen van een achterstand op empirisch niveau. Daar had ik

---

geen enkel bezwaar tegen omdat uitbreiding van feitelijke kennis als een van de belangrijkste opdrachten voor bestuurskundig redeneren geboekstaafd staat en vanzelfsprekend ook blijft. Het was plezierig om met allerlei vogels van diverse pluimage en universitaire achtergrond op deze manier samen te werken.

Voor de VB heb ik dus niet zoveel betekend. Ik was te druk met andere zaken. Maar toch zat ik enige tijd in het bestuur en nam deel aan jurering van werk van anderen. Bijvoorbeeld in de VB-commissie voor de toekenning van de prestigieuze G. A. van Poelje prijs.

In deze tijd kwam ook de inhoud van mijn colleges voor de eigen studenten tot enige rijpheid. De methodologiestudie die ik binnenskamers zo goed en zo kwaad als dat ging verder ontwikkelde, leverde moeilijke stof op, zowel om te doceren als te volgen. Elk jaar zocht ik een casus op en trachtte samen met studenten tot een integrale beoordeling te komen van de kwaliteiten van de argumentatie, te vinden in een concrete tekst uit het casusproces. Case-studies dus. De belangstelling voor mijn onderwerp was matig. Destijds had de empirisch-analytische aanpak algemeen de overhand en mijn studenten toonden heel wat meer begrip voor beleidsstudies. De implementatie van beleid had weinig aantrekkingskracht als onderdeel van een studie. Men werd liever geen ambtenaar. Mijn presentatie werd gemakkelijk opgevat als reclame voor een baan bij de overheid.

Al doende passeerde een groot aantal producten van universitair onderzoek naar ons overheidsbestuur mijn revue. Het klassieke verlangen naar verbetering van het besturen bleek in één opzicht goed uit de verf te komen. De feitelijke beschrijving van de behandelde zaken won aan kwaliteit. Maar ook kwam onafwijsbaar in helder licht te staan dat er eigenlijk een systematische uitleg van de feiten aan de universiteiten ontbrak. De vrijheid van interpretatie was even groot als in de politieke en bestuurlijke praktijk van elke dag. Ik was en blijf van mening dat dit onvoldoende is om vanuit de universiteiten een substantiële en geloofwaardige bijdrage te geven aan de actuele werking van het overheidsbestuur. Geleidelijk kwam ik persoonlijk tot het inzicht dat in ieder geval aan de uitvoeringshandelingen van het openbaar bestuur veel hogere eisen aan de argumentatie moeten worden gesteld.

Wat ons mankeert is overeenstemming over wat tenminste aan gedragsregels voor die overheid in onze huidige cultuur nodig is om te voldoen aan het algemeen bestaande eis van good government. Naar mogelijke vorm en inhoud van dergelijke gedragsregels ben ik na mijn activiteiten voor de VB in de jaren zeventig en tachtig stelselmatig op zoek geweest. Die heb ik wel gekozen als individu en uitgeprobeerd in allerlei praktische functies die ik na mijn pensionering tot voor kort kreeg toegewezen aan de basis van enkele bestuurlijke sectoren.

Na mijn vertrek als hoogleraar bestuurswetenschappen in 1988 ben ik, nu en dan in samenwerking met

enkele getrouwen, maar meestal op mijn eentje, op mijn manier verder doorgedrongen in de fundamenteën van het vak. Dat deed ik door een soort tien geboden voor goed argumenteren door de overheid te ontwerpen. In de Amerikaanse literatuur vond ik sporen van het werken met enneogrammen (volgens het schema van Aristoteles). Die sporen plaatsten mij behalve voor een aantal raadsels voor het feit dat president Wilson indertijd het vak bestuurskunde als universitaire activiteit introduceerde met behulp van een actueel politiek proces. Hij geloofde tijdens zijn campagne om tot president van de USA te worden gekozen, met dit beleid een verbetering te kunnen bereiken in de bijzonder slechte toestand in het openbaar bestuur in de USA van zijn dagen. Maar de filosofische achtergronden bleven met deze introductie te veel op de achtergrond.

Ik ontdekte bij toeval dat de logica zoals gepresenteerd door de Amerikaanse filosoof John Dewey aan het begin van de vorige eeuw bijna alle elementen bevat die als grondslag voor een systematische beschrijving in taal van overheidsargumenten kunnen dienen. Bij het ontwerpen van mijn eigen versie van een bestuurskundig aanvaardbaar enneogram had ik een goede reden om de terminologie van Dewey en zijn systematiek als voorbeeld te nemen. Dewey was een van de grote namen in de school van de zogenaamde pragmatisten.

Wie de geschiedenis van de filosofie en van de Amerikaanse cultuur in het oog vat komt er achter dat het in politiek opzicht not done was om een beroep daarop in een praktische politiek geladen probleemsituatie te doen. Ik heb niet de ruimte om hier diep op in te gaan. De filosofische uitgangspunten van de pragmatisten strookten, om het zacht te zeggen, niet met de in het land overwegende inzichten van theologen. Er is in het pragmatisme bij voorbeeld geen enkele plaats voor absolute waarheden. Dit komt omdat men alle uitspraken in twijfel trekt met een grondig relativiseringsvoorschrift. Eenvoudig gezegd: de ideeën van deze pragmatisten waren theologisch gezien te vrijzinnig voor het Amerika van bijna een eeuw geleden. Een beroep er op gaf stemmenverlies.

De denkwijze van deze pragmatisten is waarschijnlijk onder andere terug te voeren naar bepaalde bronnen uit de klassieke Griekse filosofie. Aristoteles was al met het algemene probleem bezig hoe je door verbetering van argumentatie het geluk van mensen kunt bevorderen. Ik zeg het maar met eigen woorden. Deze filosofen zagen de menselijke kennis als heel beperkt. Het waar te nemen zijnde was volgens deze visie niet meer dan een schaduw van de werkelijkheid. De menselijke vaardigheid om te denken echter zagen zij als bijzonder groot zonder dat het de mens gegeven is de waarheid/juistheid van dit denken geheel te controleren. Verder ging men er van uit dat denken omgezet en opgetekend in taal door allerlei beperkingen in de praktijk van nog mindere kwaliteit is dan de algemene innerlijke denkfuncties. In hedendaagse termen is daarom volgens deze klassieke opvatting de schriftelijke beleidsnota als zodanig een noodzakelijk maar toch gebrekkig hulpmiddel. In deze denkwijze moet daar wat aan worden gedaan.

Als hulpmiddel werd vaak gebruik gemaakt van een enneogram. Ik kom daar op terug. Aristoteles legde een grondslag voor een algemene taalwetenschap door negen categorieën van woordsoorten te onderscheiden, die samen bij gebruik in onderling verband tot een beter inzicht in het wezen van een zaak zouden moeten voeren. Een dergelijk klassiek enneogram ben ik zoals ik al eerder schreef, toevallig in de Amerikaanse organisatieliteratuur van de vorige eeuw tegengekomen. Ik loop sindsdien rond met een verinnerlijkt enneogram waarvan ik de negen categorieën een geschikte naam en inhoud heb gegeven en die ik in de klassieke vorm van een negenoog onthoud en presenteer. De vorm van de presentatie ziet er als volgt uit:

x	x	x
x	x	x
x	x	x

Elk teken x staat voor een argumentatiecategorie. De inhoud van elke categorie is gedefinieerd met inachtneming van enkele regels voor het onderlinge verband met de andere onderdelen en de totale inhoud. Bovenaan op de eerste rij zijn de hoogste abstracties te plaatsen, beneden op de derde rij de concrete gegevens in een ideale argumentatie. Dus beginnend met de universalia links boven(bijvoorbeeld vrijheid) en eindigend met de concrete handelingen rechts beneden. Op de horizontale tussenrij bevinden zich de gerelativeerde beginselen in termen van effecttheorie passend op de casus, de waarneembare feitelijke gegevens en de in de casus op te merken knelpunten, inclusief de discussie daarover.

De precieze formulering van elk van de negen categorieën heb ik in alle stilte ontwikkeld door gedurende een periode van 15 jaar deel te nemen aan beslissing van geschillen van heel verschillende soort, maar steeds in samenwerking met een commissie voor de beslissing van geschillen over handelingen van uitvoeringsorganen. Dus ver van het algemene beleid en dicht bij de actuele problematiek van de uitvoering in concrete gevallen. Deze formuleringen zijn door mij ook verbonden met de in Nederland heersende juridische cultuur (redelijkheid, algemene beginselen) zoals actueel aanwezig in elk van deze commissies. Zij hebben uiteraard ook de invloed ondergaan van mijn strikt persoonlijke voorkeuren. Dit alles was mogelijk door inzichten mede verworven in de hierboven genoemde VB-Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde.

Hiermede heb ik het nut van een aan de bestuurskunde gewijde vereniging voldoende in het licht gesteld. Verder staat voor mij een behoefte aan verdergaande ordening van de overheidsargumentatie als een paal boven water. Waarom kan het Nederlandse bedrijfsleven algemene gedragsregels vinden

en formuleren, terwijl de overheid wat betreft de onderbouwing van haar besluiten enigszins is blijven steken bij een beroep op redelijkheid en enkele vooral procesrechtelijke algemene beginselen? Ik heb overigens waardering wat onze bestuursrechtelijk gespecialiseerd juristen op dit punt al tot stand hebben gebracht. Maar er kan veel meer.

Wat mij betreft met een aristotelische aanpak door eerst de presentatievorm over te nemen (het enneogram) en daarna op eigen kracht zich te zetten aan een invulling van de categorieën. We moeten met andere woorden vanuit de wetenschap streven naar overeenstemming over een beoordelingsformat en een in onze cultuur passende minimale code voor overheidsgedrag. Verbeter de wereld maar begin met jezelf. In gewoon Nederlands: door een commissie van deskundigen aan te werk te zetten met de opdracht vormen en normen te ontwerpen voor bestuurlijk overheidsgedrag in Nederland anno 2023. Dat is een geschikt jaar voor ons volgende jubileum.

Ik heb hiermee voldoende in het licht gesteld dat onze Vereniging voor Bestuurskunde vandaag de dag voldoende betekenis heeft om het 35-jarig jubileum te vieren. Graag zeg ik dankbaar: proficiat! Maar laten we samen weloverwogen uitkijken naar het feest van het 50-jarig bestaan van onze club. Er is veel zinvol werk te doen.

Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland – I

Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema⁴

In 2006 publiceerden Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen en Dave Huitema – allen winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs – het artikel ‘Fragmented but forceful: Dutch Administrative Sciences and Their Institutional Evolution’ in het vooraanstaande tijdschrift *Public Administration*. Dit artikel geeft de ontwikkeling van de bestuurskunde in Nederland weer. In dit lustrumboek is een Nederlandse vertaling opgenomen. Hieronder vindt u het eerste deel. Op pagina 90 en pagina 122 vindt u de overige twee delen van dit artikel.

De praktijk van het openbaar bestuur

Het openbaar bestuur en de bestuurskunde in Nederland zijn onlosmakelijk verbonden met hun context. Deze Nederlandse context is tamelijk uniek en is voor een belangrijk deel gevormd door de historische strijd tegen de rivieren en de zee. De noodzaak om het water te beheersen is internationaal een belangrijke drijfveer geweest voor de ontwikkeling van bestuurlijke vaardigheden (Wittfogel 1957). Uiteraard bepalen de natuurlijke omstandigheden niet in hun geheel de bestuursstructuren. Toch gaat de hypothese van Wittfogel wel op in het geval van Nederland: die luidt namelijk dat landen met een gematigd klimaat en een landbouw, die hoofdzakelijk gebaseerd is op neerslag, goede mogelijkheden bieden voor het ontwikkelen van een evenwichtig en polycentrisch bestuursstelsel. Toen zich voor het eerst mensen gingen vestigen in het moerasland van wat nu het westen van Nederland is, werden ze in relatief sterke mate met rust gelaten door de toenmalige adel en kregen ze vele vrijheden, zolang ze maar nog meer land drooglegden. Dit soort plaatselijke initiatieven leidden tot ‘boerenrepubliekjes’, kleine dorpen die zichzelf bestuurden (Kaijser 2002). Tradities zoals het feestelijk binnenhalen van de adel hadden hier dan ook een andere betekenis dan in andere Europese landen: ze betekenden niet een bevestiging van de macht van de adel, maar impliceerden juist een erkenning van de macht van het dorp. Toen de dorpen groter werden, lag het idee van samenwerking het meest voor de hand en zo ontstonden de eerste waterschappen met het doel om de rivieren, kanalen, moerasgebieden en polders te beheersen en te reguleren, bestuursvormen die tot op de dag van vandaag bestaan. De waterschappen waren aanvankelijk gebaseerd op vrijwillige samenwerking maar groeiden allengs uit tot bestuurslichamen die ook belastingen konden innen en

---

⁴ Prof. dr. Mirko Noordegraaf is verbonden aan de Universiteit van Utrecht, dr. Taco Brandsen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en dr. Dave Huitema aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

regelgeving konden handhaven. Ze werden bestuurd door raden, waarin allen die meebetaalden aan het waterbeheer een stem hadden.

De groei van de steden in de Nederlanden zette pas in de veertiende en vroege vijftiende eeuw in, vrij laat in vergelijking met andere Europese landen. Deze groei vond vooral plaats in het lagergelegen deel van het land waar het eenvoudig was om voorraden over het water te vervoeren; bovendien was de waterhuishouding hier steeds beter te regelen en was de grond er buitengewoon vruchtbaar. De grond was er zelfs zo vruchtbaar dat met de opbrengst van de landbouw een groeiende stedelijke bevolking onderhouden kon worden en een fors exportpotentieel gerealiseerd kon worden. De internationale handel kwam op gang (Hidding 1997). Er volgde een tweede groeiperiode in de zestiende eeuw toen de stedelijke centra in de Lage Landen, naar Europese maatstaven, bijzonder groot werden. Rond 1675 woonde 61% van de bevolking van Holland in steden en bloeide de internationale handel (Hidding 1997). De steden hadden een heel eigen vorm van bestuur. De macht was in de handen van welgestelde patriciërsfamilies, de regenten, wier positie niet was gebaseerd op landbezit maar op geld dat ze verdiend hadden in de internationale handel. Daarmee was de rol van de adel dus ook beperkt. De steden beheersten de politiek en het regeringscentrum was bijzonder zwak. Colleges en commissies bemand door leden van de regentenfamilies beheersten het bestuur op alle niveaus. Besluitvorming was een zaak van ritselen, onderhandelen, overleggen en discussiëren, wat tot op de dag van vandaag een kenmerk is van de Nederlandse politiek. Pogingen van koning Filips II om de macht te centraliseren waren een van de voornaamste redenen om de onafhankelijkheidsoorlog te beginnen tegen de Habsburgers. De autonomie en de plaatselijke rechten waren in het geding (zie Tilly 1990; Kickert 2004).

Het relatief democratische en egalitaire bestuursstelsel in Nederland was zo anders en zo effectief in het vergaren van rijkdom, dat toenmalige buitenlandse koningen er een hekel aan hadden, er jaloers op waren en er ontzag voor hadden (Schama 1987). Nederland is altijd een relatief klein en naar buiten gericht land geweest, met een voorkeur voor alles wat van ver komt. Al vanaf het begin hebben de Nederlanders de handel gecombineerd met het geloof, schipperend tussen de geest van de handelaar en de priester. In de Gouden Eeuw, de zeventiende eeuw, leidde dit alles tot de eerste moderne multinational (de Oost-Indische Compagnie), de uitvinding van het aandeelhouderschap en tot een vermaard klimaat van tolerantie dat vele vluchtelingen aantrok, waaronder beroemde humanisten en filosofen. Een klein land kan het zich niet permitteren om dogmatisch te zijn als tolerantie zo rendabel is. Protestantse dominees hadden een flinke vinger in de pap in de Republiek der Nederlanden, maar de regenten zorgden er wel voor dat godvruchtige ijver de handel niet in de weg stond. De internationale handel resulteerde erin dat er vele culturen en godsdiensten in de Nederlandse steden aanwezig waren en de regenten begrepen goed dat pragmatiek en tolerantie geboden waren (zie bijvoorbeeld Kickert 2004). Deze traditie van het combineren van handel en geestelijkheid en de daarbij behorende 'pragmatische moraal' zie je nu

---

nog terug in het huidige drugs- en prostitutiebeleid (althans tot voor kort). Het was een maatschappij die gekenmerkt werd door een hoge mate van vertrouwen, waardoor gedurfde waagstukken mogelijk werden die voor individuele investeerders teveel risico met zich meegebracht zouden hebben. Dit was het economische en sociale klimaat waar de mercator sapiens uit voort is gekomen met zijn pragmatische moraal. Hij was de wijze koopman, die winstzucht en plichtsbesef wist te paren aan het vermogen om deel te nemen aan een gezamenlijke onderneming (Mak 2005). In zo'n samenleving is de wisselwerking tussen het publieke en het private belang altijd gecompliceerd en plooibaar.

In de twintigste eeuw werd deze traditie voortgezet in de vorm van de sociale structuur die we kennen als de verzuiling (Lijphart 1968). Elk van de vier maatschappelijke zuilen werd gekenmerkt door religieuze en ideologische segmenten van de maatschappij met een hoge mate van verticale integratie. Tendensen die mogelijk zouden leiden tot verwijdering en conflicten tussen deze zuilen werden in toom gehouden door een pragmatisch netwerk van elites die horizontaal geïntegreerd waren. Lijphart noemde hun werk 'consociationalisme', in feite hetzelfde als wat de regenten altijd al deden: ritselen, onderhandelen, overleggen en discussiëren, waarbij de ideologie naar de achtergrond verdween. Openbaar bestuur en beleid waren afgestemd op deze zuilenstructuur, doordat ze een hoge mate van zelfregulering toestonden binnen een kader van overheidsfinanciering. De afgelopen decennia zijn deze zuilen langzamerhand afgebrokkeld, hetgeen heeft geleid tot een grotere maatschappelijke diversiteit en nieuwe bestuurlijke uitdagingen. In de jaren negentig van de vorige eeuw genoot het Nederlandse bestuursmodel – ofwel het poldermodel: een bestuurlijke samenwerkingsvorm die een afspiegeling is van samenwerkingsvormen die ontstonden om landbouwgronden en rivieren te beheren – nog even internationaal aanzien (Visser & Hemerijck 1997), tot de komst van weer een economische recessie en de ontdekking van het volgende nationale model. Toch kunnen de huidige bestuursproblemen niet zo eenvoudig opgelost worden als het in zo'n model lijkt. Vele beleidsvelden, zoals onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg, worden gereguleerd door middel van 'hybride' bestuursmechanismen: een erfenis van historische pogingen om een klein, naar buiten gericht land met een religieus en ideologisch verdeelde bevolking te besturen.

Het wetenschappelijk vakgebied dat zich bezig houdt met openbaar bestuur in Nederland, de bestuurskunde, is van veel recentere datum dan de meeste historische ontwikkelingen die hierboven zijn beschreven. Bovens et al. (2001) constateren dat de vroege bijdragen van wat zij noemen 'proto-academici in het openbaar bestuur' in de negentiende eeuw tot stilstand kwamen. Intellectuelen, gewaarschuwd door de excessen van de Franse revolutie, zagen een veel grotere noodzaak om een rechtssysteem te ontwikkelen dat de samenleving kon beschermen tegen de regering (de rechtsstaat) dan om de staat te helpen in zijn functioneren (zie ook Van Gunsteren 1976). Deze legalistische benadering van het openbaar bestuur bleef de boventoon voeren tot na de Tweede Wereldoorlog, ondanks de inspanningen van een van de grondleggers van de Nederlandse bestuurskunde, G.A. van Poelje, die ernaar streefde om het vakgebied

van de 'gemeentekunde' op te richten. Dit vakgebied moest tot 1964 wachten voordat de eerste full-time hoogleraar bestuurskunde werd benoemd aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Vervolgens duurde het nog tot 1976 voordat de eerste onafhankelijke faculteit bestuurskunde werd opgericht aan de Universiteit Twente (Rutgers 2004).

Nederlandse bestuurskundigen, die natuurlijk een afspiegeling vormen van het land waarin ze wonen, hebben vanaf het begin gezocht naar manieren om gemengde mechanismen te conceptualiseren en te organiseren, wat veel werk heeft opgeleverd over zaken als governance en netwerk management en interactieve beleidsvorming (Kooiman 1993; Kickert et al. 1997; Klijn en Koppenjan 2004). Dit hebben ze gedaan door Europese en niet-Europese wetenschappelijke tradities te vermengen en door inzichten en theorieën uit verschillende (verafgelegen) plekken te combineren. Dit brengt met zich mee dat Nederlandse wetenschappers gekenmerkt worden door ambiguïteit. Ze erkennen dat historische en maatschappelijke variatie en complexiteit een hindernis vormen voor bestuur en management, maar tegelijkertijd willen ze juist dat wel mogelijk maken. Dit zien we terug in de Nederlandse woorden 'bestuur' (als maatschappelijke activiteit) en 'bestuurskunde' (het wetenschappelijk vakgebied), die allebei afstammen van het werkwoord 'sturen'. De wens om te sturen past bij de discussie- en actiegerichte aard van het Nederlandse bestuur, dat tegenstrijdige logica's altijd liever in het gareel heeft willen brengen in plaats van ze op te lossen.

Nederlandse bestuurskundigen zijn ook sterk naar buiten gericht. Ze volgen (en beïnvloeden) ontwikkelingen in andere, vaak verafgelegen landen. Hoewel de bestuurskunde niet los gezien kan worden van de plaatselijke en landelijke bestuurspraktijk en hoewel de Nederlandse bestuurspraktijk onlosmakelijk is verbonden met landen en tradities van het Europese vasteland (bijvoorbeeld door een in wezen Frans rechtssysteem en een ruimtelijke ordening die beïnvloed is door Duitse ideeën; zie bijvoorbeeld Faludi 1991; Newman & Thornley 1996; Struiksma 1996), gaan Nederlandse bestuurskundigen voor hun ideeën veel verder te veld. Korsten en Thoonen, bijvoorbeeld, bespreken in hun handboek *Bestuurskunde: hoofdfiguren en kernthema's* (1988) veel meer invloedrijke Amerikaanse dan Europese wetenschappers (13 uit de VS, 6 uit Europa, waaronder één Nederlandse wetenschapper). Enkele jaren daarna (1997) publiceerden Edelenbos & Van Twist een handboek over 'hoofdfiguren' in de bestuurskunde, dat nog meer gericht was op Noord-Amerikaanse grondleggers (10 Noord-Amerikaanse en 2 Europese wetenschappers, waaronder geen enkele Nederlander). We moesten tot 2004 wachten voordat er een Nederlands handboek verscheen (Nelissen et al. 2004) dat meer oog had voor de Europese wortels en waarin de verhouding VS-Europa wat meer in evenwicht was (42 Amerikaanse wetenschappers en 23 Europese, waaronder 3 Nederlanders).

Omvang en invloed

De hierboven beschreven feiten zijn allemaal objectief vaststelbaar en weinig verassend (zie voor vergelijkbare analyses Kickert & Van Vught 1995; Raadschelders 1998), maar toch ook wat stereotiep. Het beeld dat eruit naar voren komt is dat van gemengde en ambivalente bestuurskunde. Deze ontstond in een ambivalente cultuur (pragmatische moraal), waarin ruimte was voor een verscheidenheid aan maatschappelijke groeperingen, en die een afspiegeling vormde van een gemengde institutionele omgeving (verzuiling) en hybride bestuursmechanismen. Het wetenschappelijke onderzoek en onderwijs werd dus gevormd in een gemengde omgeving die instond tussen Angelsaksische invloeden en die van het Europese vasteland en tussen theorie en praktijk. Deze meervoudige en ambivalente invloeden klinken vervolgens door in een verscheidenheid aan en tegenstrijdigheid van theoretische standpunten.

Dit alles betekent echter niet dat de Nederlandse bestuurskunde gezien moeten worden als een zwak vakgebied. Integendeel, de Nederlandse bestuurskunde is juist enorm sterk. Hier zijn verscheidene empirische aanwijzingen voor. Ten eerste is de Nederlandse bestuurskunde in vergelijking met andere Europese landen een opvallend groot wetenschapsgebied, niet alleen in relatieve maar ook in absolute zin. De Nederlanders hebben veel onderwijsprogramma's aan vrijwel alle dertien Nederlandse universiteiten en vaak zijn dit afzonderlijke opleidingen bestuurskunde, dat wil zeggen los van beleidswetenschap, rechten en management. Qua inschrijvingen loopt de omvang van deze opleidingen wel wat uiteen, maar alle opleidingen krijgen elk jaar op z'n minst enkele tientallen nieuwe studenten (zoals in Delft, Nijmegen en Tilburg), terwijl de grotere bestuurskundige centra (zoals Utrecht, Twente, Rotterdam en Leiden) er 100 of meer toelaten. Tussen 1990 en 2003 werden er volgens onze telling 4.100 bestuurskundige Masterdiploma's uitgereikt, hetgeen neerkomt op meer dan 300 per jaar. Vooral in de jaren tachtig en het begin van de jaren negentig lag het aantal studenten en Mastersdiploma's zeer hoog. Na een daling in de jaren negentig nam dit af, zijn de aantallen de laatste tijd weer aan het stijgen, deels vanwege de toename van postacademische opleidingen die nu aangeboden worden door de meeste vakgroepen bestuurskunde. In sommige vakgroepen is het aantal postacademische studenten net zo groot als het aantal studenten dat direct van de middelbare school komt. Dat betekent dat er op de meeste universiteiten tussen de 100 en de 600 studenten bestuurskunde zitten. Behalve universitaire opleidingen zijn er ook HBO opleidingen en cursussen bestuurskunde voor ambtenaren. Al met al volgen dus zo'n 2.000 studenten een bestuurswetenschappelijke opleiding aan de Nederlandse universiteiten en zo zijn er ook vele duizenden alumni, waarvan de meeste in overheidsdienst zijn maar waarvan ook een flink aantal (zeker een derde) in de privé-sector zit, met name bij adviesbureaus.

In de Nederlandse bestuurskunde zitten vele wetenschappers die zich bezig houden met langdurige onderzoeksprojecten of werken binnen kleinere onderzoeksprogramma's. Elk jaar beginnen zo'n 20 promovendi met nieuw wetenschappelijk onderzoek. Bovendien is er in Nederland een relatief groot

aantal wetenschappelijke tijdschriften op het gebied van de bestuurskunde, zoals Bestuurskunde, Bestuurswetenschappen, Beleidswetenschap (tot voor kort), en Beleid & Maatschappij.

De Nederlandse bestuurskunde is niet alleen uitgegroeid tot een groot vakgebied, maar ook tot een invloedrijk vakgebied met alumni die zich in toenemende mate doen gelden in de bestuurspraktijk. De meeste advertenties voor vacatures in de publieke sector bevatten het woord 'bestuurskunde'. Nederlandse bestuurskundigen hebben ook veel invloed in de organisatiepraktijk en de bestuurspraktijk in de publieke sector in Nederland. Ze zitten in adviescommissies (zo is de huidige voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid een bestuurskundige), ze nemen deel aan vele adviesprojecten en vervullen belangrijke functies bij politieke partijen. In opdracht van de auteurs van dit hoofdstuk is in 2004 een analyse gemaakt van de CV's van Nederlandse parlementsleden, waaruit bleek dat tenminste 20 van de toenmalige 150 leden van de Tweede Kamer bestuurskunde of bestuurswetenschappen hebben gestudeerd, dan wel als onderzoeker of docent verbonden zijn (geweest) aan een faculteit of vakgroep bestuurskunde. Zo gemeten is de bestuurskunde invloedrijker dan de 'moederdiscipline' van de politicologie, waarin 18 van de onderzochte parlementsleden waren opgeleid of hadden gewerkt. In de Eerste Kamer hadden destijds dertien van de 75 die banden hebben met bestuurskunde en zes met politicologie.

Nederlandse bestuurskundigen krijgen ten slotte ook steeds meer invloed in de internationale bestuurskunde. Ze zitten in onderzoeksnetwerken in Europa en de rest van de wereld en publiceren vaak samen met buitenlandse wetenschappers. Dit is natuurlijk deels terug te voeren op het feit dat de meeste Nederlanders Engels spreken en schrijven, maar ook eenvoudigweg op de omvang van het wetenschapsgebied en de grote kweekvijver aan jonge wetenschappers. Het heeft ook te maken met het kwaliteitsbewakingssysteem, dat bestaat uit de zogenoemde visitatiecommissies, die alle universitaire onderwijs- en onderzoeksprogramma's onder de loep nemen en de beoordelingen van de KNAW.

Onze these is dat de kwantitatieve en kwalitatieve kracht van de Nederlandse bestuurskunde niet verklaard kan worden ondanks maar juist dankzij zijn verdeelde en ambivalente aard. Het combineren en vermengen van onderzoekstradities, inzichten en onderzoeksnetwerken weerspiegelt de bestuurspraktijk en draagt er ook aan bij. Diezelfde verdeeldheid kan echter ook de wetenschappelijke ontwikkeling in de weg staan. Als je de Nederlandse bestuurskunde niet alleen gadeslaat maar er binnen werkzaam bent, dan kunnen gemengde gevoelens snel omslaan in existentiële twijfel. Hoewel vorige wetenschappelijke generaties het vakgebied opgebouwd hebben, hebben ze het ook schade toegebracht, bijvoorbeeld door in de buitenwereld een reputatie te vestigen van hoogleraren die machtig en koppig zijn (allebei eigenschappen die natuurlijk nodig zijn om een vakgebied op te bouwen). De Nederlandse bestuurskunde moet een nieuwe richting inslaan om zijn sterke positie te behouden. Verderop in deze bundel willen we verder gaan dan de bekende feiten om een werkelijk inzicht te geven in de hedendaagse Nederlandse

---

bestuurskunde. Een dergelijk inzicht is essentieel om de spanning tussen de sterkte en de verdeeldheid van het vakgebied te begrijpen, om te begrijpen hoe het wetenschapsgebied zich heeft ontwikkeld en om te begrijpen hoe de nieuwe generatie verder kan in de komende jaren.

Tien jaar theorie-praktijkdebat in de VB: de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde (1981-1990)

Arthur Edwards⁵

Bestuurskundigen doen iets met de praktijk. Ze adviseren aan het openbaar bestuur, en als ze daarin terughoudend willen zijn, dan heeft hun onderzoek toch ook altijd invloed op die praktijk. In de volgroeide wetenschappelijke discipline die de bestuurskunde nu is, kunnen we met de theorie-praktijkverhouding ontspannen omgaan. Er is een rijke wetenschapstheoretische en methodologische literatuur, op basis waarvan bestuurskundigen een door vakgenoten gelegitimeerde positie kunnen innemen, van ‘verklaren waarom de dingen zijn, zoals ze zijn’ tot en met ‘verhalen vertellen’.

Dat was drie decennia geleden anders. De bestuurskunde had nog niet de statuur van een gevestigde academische discipline. En een sterke stroming in de Nederlandse bestuurskunde zocht de methodologische legitimering in de empirisch-analytische wetenschapsopvatting (al werd daar pragmatisch mee omgegaan). Maar daarmee dreigde de praktijkgerichtheid in de knel te komen: in de eerste plaats werd die gereduceerd tot een instrumentele rol, maar vervolgens moest worden erkend dat de bestuurskunde ‘nog niet’ de empirische kennis had om die rol waar te maken. Dan maar geen advisering, voorlopig?

Uit een in de zomer van 1981 uitgevoerde enquête onder de leden van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO) van de VB bleek dat veel leden interesse hadden in een werkgroep over methodologie. De OBO-secretaris Peter van den Besselaar nam contact op met professor Henk Brasz, hoogleraar bestuurskunde aan de Vrije Universiteit. Brasz had zich al langere tijd beziggehouden met de vraag hoe de theorie-praktijkrelatie in de bestuurskunde methodologisch moest worden uitgewerkt. Hij had daarbij aansluiting gezocht bij andere wetenschapsopvattingen dan alleen de empirisch-analytische. In november 1981 werd, in samenwerking met de sector Bestuurskunde van de Stichting Interuniversitair Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek (SISWO), de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde (WMB) opgericht; een paar maanden later stond ook een probleemstelling op papier:

‘1. Welk methodologisch verband bestaat er tussen empirisch-analytische methoden en technieken enerzijds, en het versterken van de houdbaarheid van op wetenschappelijke basis verzamelde

---

⁵ Dr. A.R. Edwards is als universitair hoofddocent verbonden aan de opleiding bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij was een van de voortrekkers van de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde.

---

gegevens berustende adviezen over werking en inrichting van het openbaar bestuur anderzijds?
2. Hoe kan de houdbaarheid van op wetenschappelijke basis verstrekte adviezen worden versterkt zonder gebruik te maken van empirische methoden en technieken?’

In de eerste drie bijeenkomsten werd met het thema ‘handelingstheorie’ de koe direct bij de horens gevat.

De werkgroep heeft ongeveer tien jaar bestaan, tot 1989 onder voorzitterschap van Henk Brasz. De werkgroep kwam ongeveer eens in de drie maanden bijeen. Zij functioneerde vooral als een platform voor (jonge) bestuurskundige onderzoekers. De formule hield in dat de leden een actieve inbreng hadden door het inbrengen van papers en het houden van inleidingen. De bijeenkomsten werden goed bezocht. Eind jaren tachtig telde de werkgroep ongeveer 75 leden. De discussies gingen deels over wetenschapstheoretische en methodologische onderwerpen, zoals over handelingstheorie, de aard van ‘verklaren’ en causaliteit, over de case-study methode en de opdracht als probleemstelling. En natuurlijk verschillende onderwerpen op het kerngebied van het theorie-praktijkdebat. Zo werden maar liefst vier bijeenkomsten gewijd aan het Hoogerwerfianse begrip ‘beleidstheorie’, terwijl ook bijeenkomsten werden gehouden over planning en ambtelijke oordeelsvorming. Hoewel wij ‘heel voorzichtig met elkander omgingen’ (aldus Brasz in *Bestuurswetenschappen*, 1986, nr. 6, p. 363), kwam het een enkele keer tot heftige confrontaties (tussen Popperianen en sociaal-constructivisten). Het is mede onder de stimulans van de WMB geweest dat het tijdschrift *Bestuurswetenschappen* in 1986 een themanummer wijdde aan de bestuurskunde (‘Bewegende Bestuurskunde’, 1986, jaargang 40, nummer 6).

Na tien jaar reflectie was de tijd er waarschijnlijk rijp voor. Het bestuur van de VB overwoog dat de discussie over methodologie voortaan vruchtbaarder aan de hand van inhoudelijke onderwerpen gevoerd kon worden. Op 1 januari 1991 werd de werkgroep met de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek samengevoegd tot de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en Methodologie (OBOM). De eerste gezamenlijke bijeenkomst werd gehouden over ‘nieuwe wegen in onderzoek naar planning’ en leidde meteen al tot een boekje onder redactie van Pieter de Jong en Arno Korsten, secretaris en voorzitter van de OBOM⁶.

De werkgroep streefde naar ‘een minimale consensus over een methodologie voor de bestuurskunde’, lezen we in *Bruggen Bouwen*, een publicatie van de werkgroep uitgebracht in 1988 onder redactie en met een inleidend hoofdstuk van Pieter de Jong (SISWO-publicatie 333, p. 14) die in 1986 op SISWO Peter van den Besselaar was opgevolgd. De werkgroep zal wel niet in haar streven zijn geslaagd. Maar die tien

---

6 P. de Jong & A.F.A. Korsten (red.), *Planning: praktijk en onderzoek*, SISWO-publicatie 358, Amsterdam, 1991.

jaar vormden wel een overgangperiode naar wetenschapstheoretische volwassenheid.

De werkgroep was in één opzicht uniek in de geschiedenis van de Nederlandse bestuurskunde, en dat was dat zij voor haar thema's een forum was dat onder de paraplu van de VB institutioneel betrekkelijk dicht stond bij de praktijk. Daar staat tegenover dat de werkgroep zelf de relatie met de praktijk en de professionele posities die bestuurskundigen daarin innemen, nog wel wat sterker had kunnen leggen. Aan een dergelijk forum zou ook nu nog behoefte kunnen bestaan.

De eerste jaren van de Vereniging voor Bestuurskunde: een richtingenstrijd

*Leo Klinkers*⁷

Het initiatief tot de oprichting van de Vereniging voor Bestuurskunde in 1973 kwam van Anne Leemans, hoogleraar bestuurskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij zocht en vond steun bij medewerkers die zich aan diverse universiteiten bezig hielden met bestuurskundig onderwijs en onderzoek. Merkwaardig genoeg kwam die steun dus niet van collega-hoogleraren. Illustratief is dat in het eerste VB-bestuur naast Leemans geen andere hoogleraar plaats nam.

In de eerste vijf jaren van haar bestaan had de VB het karakter van een organisatie in ontwikkeling. Er lagen drie doelen op tafel. Zij moest groeien naar een platform voor beroepsgeenoten, met interesse voor de ontwikkeling van bestuurskundig onderwijs en onderzoek; een ontmoetingsplaats zijn voor theorie en praktijk en een inbreng hebben in internationale beroepsverenigingen. Het eerste doel was niet eenvoudig te realiseren. Om twee redenen. In de eerste plaats hadden de deelnemende bestuurskundigen heterogene disciplinaire achtergronden. In de tweede plaats bestond er op dat moment nergens in Nederland een volwaardig universitair bestuurskundig curriculum van vier-vijf jaar. Kortom, er was nog geen academische bestuurskundige massa. Het aantal bestuurskundigen aan diverse universiteiten in die tijd schat ik op circa twintig personen. Het tweede doel daarentegen werd meteen gerealiseerd; vanaf haar oprichting stroomden leden uit de praktijk van het openbaar bestuur toe. We hadden binnen vijf jaar een ledenbestand van zo'n 300 personen. Het derde doel, de internationale invloed, bleek ook geen probleem op te leveren.

Tot dan toe hadden bestuurskundigen hun toevlucht moeten zoeken bij beroepsverenigingen voor organisatieadviseurs, sociologen, politicologen en juristen. Voor die clubs was de komst van een VB dus een vorm van concurrentie. Van die kant ondervonden we dus niet veel sympathie. Maar eigenlijk ook niet van de gevestigde leerstoelhouders in de bestuurskunde. Hoewel ze allemaal een relatief marginale positie bekleedden aan hun eigen universiteit – marginaal in die zin dat ze moesten opboksen tegen gerenommeerde hoogleraren met grote vakgroepen en volwaardige curricula – en dus in het sluiten van de gelederen binnen een VB-platform macht zouden hebben kunnen ontwikkelen, vond dat niet plaats.

---

⁷ Mr. dr. L.E.M. Klinkers is directeur van Klinkers Public Policy Consultants. Hij was vice-voorzitter in het eerste VB-bestuur en voorzitter van de VB-Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs.

Zij ontleenden hun identiteit primair aan hun persoonlijke disciplinaire achtergrond – politicologie, sociologie, juridische wetenschap, organisatietheorie – secundair aan hun eigen universiteit, en pas tertiair aan samenwerking met collega-bestuurskundigen. Men was van huis uit politicoloog aan de Vrije Universiteit, of jurist aan de Rijksuniversiteit te Nijmegen, meer dan bestuurskundige onder de Nederlandse bestuurskundigen.

Die heterogene disciplinaire en locatieachtergrond was mede de oorzaak van een richtingenstrijd die de ontwikkeling van één bestuurskundige discipline in de weg stond. Het lukte weliswaar vrij snel om een Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs (WBO) en een Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO) in het leven te roepen, maar daar vond samenwerking vooral plaats vanuit het oogpunt van verdelen van macht en invloed – het in evenwicht houden van de diverse belangen. Van een systematische poging om boven de monodisciplinaire deelwetenschappen één metadiscipline te ontwikkelen, was geen sprake. Ik bewaar als toenmalig voorzitter van de WBO wél goede herinneringen aan de inbreng vanuit het tweede echelon, de medewerkers van de hoogleraren, en vanuit de beroepspraktijk. Aan het slot staan twee publicaties die daar de vrucht van zijn. Maar deze en andere producties vanuit de VB zijn onvoldoende instrumenteel geweest om toe te groeien naar één bestuurskundig conceptueel kader, waarin deelwetenschappen zoals bijvoorbeeld de politicologie, sociologie, rechtsgeleerdheid, systeemtheorie, cybernetica, organisatietheorie, managementtheorie en communicatietheorie zodanig met elkaar konden vergroeien dat er iets ‘nieuws’ uit ontstond.

Hoe de verhoudingen in die tijd waren heb ik vastgelegd in een ander document, geschreven samen met Dirk Scheele. Het is te lezen op mijn website www.klinkers.info in de rubriek Thema's en actualiteiten, onder Opleidingsaangelegenheden. Het is een verhaal over de manier waarop het Rijksopleidingsinstituut in de jaren zeventig en tachtig is gemengd tussen de autonome belangen van ministeries versus Binnenlandse Zaken, en de belangen van hoogleraren in de bestuurskunde om zich een plaats te verwerven op de markt van het opleiden van bestaande ambtenaren. Kortheidshalve verwijs ik daarnaar.

Deze – in mijn ogen negatieve kant van de bestuurskundegeschiedenis – wordt misschien wel gecompenseerd door een aantal institutionele successen die de VB op haar naam mag schrijven. Vrij snel begonnen we aan een strategie ter instelling van een Algemene Bestuursdienst (ABD) naar het model van Frankrijk, Engeland of Duitsland. Dat lukte toen weliswaar niet wegens het egalitaire politieke klimaat onder het kabinet Den Uyl-Van Agt – stel je voor, elite kweken dat kan toch niet! – maar niet alleen is (veel later) die ABD er toch gekomen, en neigt die nu blijkens de Nota Vernieuwing Rijksdienst van september 2007 naar een instelling die niet alleen de mobiliteit maar eindelijk ook de topkwaliteit van ambtenaren gaat garanderen.

Met haar jaarlijks congres en dito congresuitgave – waarvan de eerste in 1977 verscheen onder de naam Spanningsvelden rondom ambtenaren – trok de VB veel belangstelling. Daar werd de basis gelegd van goede en langdurige zakelijke relaties tussen theorie en praktijk. Een relatie die werd onderhouden door een periodiek nieuwsbericht, een samensmelting van het eigen VB-blad met dat van het ROI, en van het Centraal Instituut voor de Vorming en de Opleiding voor de Bestuursdienst (provincies en gemeenten).

Voorts richtten we het Postacademisch Onderwijs in de Bedrijfs- en Bestuurswetenschappen op. Daarin zaten overigens geen hoogleraren bestuurskunde. In reactie daarop bevochten dezen een plaats in de Academische Raad via het instellen van Voorlopige Werkgroep Bestuurswetenschappen en controleerden vanuit die hoek de verdeling van bestuurskundige posities. Hoe dat verliep staat in het genoemde document op de website.

De VB was ook internationaal zeer actief. In die tijd gesteund door de toenmalige secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken, Pieter van Dijke, hadden diverse leden van de VB een grote inbreng in de agenda van het International Institute of Administrative Sciences (IIAS) en in de daaraan gelieerde dochterorganisatie International Association of Schools and Institutes of Administration (IASIA). Daaruit kwam vervolgens de European Group of Public Administration (EGPA) voort, een initiatief vanuit de VB, hartelijk gesteund door enkele Vlaamse collega's uit Leuven zoals Hugo van Hassel en Roger Depré.

We zijn nu 35 jaar voorbij de oprichting van de VB. Gelet op het grote aantal bestuurskunde-ordinariaten en de talrijke bestuurskundigen in de praktijk van het openbaar bestuur is het kennelijk een goed merk. Maar ik mis nog steeds een oprechte en intelligente poging van vooraanstaande bestuurskundigen om zich te buigen over definitie en accordering van de leidende wetenschappelijke principes van een gemeenschappelijke gedragen bestuurskundige discipline. Zolang dat niet plaatsvindt bestaat 'de bestuurskundige' als product van één daarop afgestemde opleiding niet.

De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek

Boudewijn Steur

In de maanden november en december van 2007 vond een aantal gesprekken plaats met oud-bestuursleden en betrokken leden van de Vereniging voor Bestuurskunde. In deze gesprekken werden warme en dierbare herinneringen aan de VB opgehaald, maar er werd ook gesproken over een drietal inhoudelijke onderwerpen: de betekenis van de VB voor de ontwikkeling van de discipline bestuurskunde, de brugfunctie van de VB tussen theorie en praktijk en de functie van de VB in de toekomst. Tijdens het eerste gesprek zaten de volgende personen aan tafel: Leo Klinkers, Dirk Scheele, Niels Kastelein, Ton van der Eyden, Henk Brasz, Pieter de Jong en Boudewijn Steur.

Pieter de Jong: De voornaamste doelstelling van de oprichting van de Vereniging voor Bestuurskunde was de uitwisseling van bestuurskundig onderzoek en onderwijs. Er bestond bij het ministerie van Binnenlandse Zaken behoefte een centraal en neutraal centrum voor kennis van het openbaar bestuur. Vooral ook om te kunnen overleggen over voorgenomen opdrachten van bestuurskundig onderzoek. SISWO was een logische en natuurlijke plek om het secretariaat van de VB te vestigen, omdat SISWO al veel bestuurskundig onderzoek deed.

Henk Brasz: Ik weet nog dat we op een koude dag door de Javastraat in Den Haag liepen met een groepje lieden, pratend over de oprichting van een nationale vereniging voor bestuurskunde. Ik was daar zelf minder enthousiast over, omdat ik met andere dingen bezig was. Anne Leemans was de grote voortrekker. In dat gesprek kwam naar voren dat het ideaalmodel voor de VB de American Public Administration Association was. Ik moet echter zeggen dat de oprichting en het bestaan van de vereniging een succes is geworden. Ik ben betrokken geweest bij de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde van de Vereniging voor Bestuurskunde. Ik kreeg daar eindeloos op mijn boterham dat we de lessen van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek in de bestuurskunde moesten inpassen. Daar zijn we heel druk mee geweest. We zitten met bestuurskunde in een stukje van de wereld, waar filosofen zich heel lang mee bezig hebben gehouden. Zij zijn er in al die eeuwen ook niet goed uitgekomen. Ik ben daar verder mee gegaan. Ik ben na mijn pensionering terug naar de basis gegaan. Filosofen zijn echter – evenals veel bestuurskundigen – niet in staat om goed naar de praktijk te kijken. Aristoteles zei daarover dat een mens niet in staat is om alles wat de werkelijkheid omvat, waar te nemen. Een mens heeft echter wel hersenen gekregen om dingen te verbeelden. En deze mens kan veel meer verbeelden dan hij in de praktijk kan uitvoeren. Daar lopen we vanuit de bestuurskunde nou juist tegenaan: we maken allemaal

---

mooie plannen, maar ze zijn niet uitvoerbaar. Daar loopt de zaak mee vast.

Boudewijn Steur: De Grieken zijn inderdaad al begonnen met het denken over de vormgeving van de staat, en in bredere zin het openbaar bestuur. In mijn opleiding Geschiedenis ben ik veel van de gedachten die je nu nog terugvindt bij de bestuurskunde, weer tegengekomen. Misschien in een nieuw jasje, maar de overeenkomsten zijn groot. Het is heel spijtig dat de bestuurskunde in mijn ogen te weinig doet met deze voorgeschiedenis. Dat geldt niet alleen voor de grote filosofen, maar ook voor een aantal interessante Nederlandse denkers, zoals Pieter de la Court en Simon van Slingelandt.

Ton van der Eyden: Eén van de belangrijkste omissies in de bestuurskunde is inderdaad het gebrek aan historisch besef: weten hoe ze het vroeger deden en hoe ze het in een aantal opzichten beter deden. Misschien wordt het tijd voor een bestuurskundige of overheidskundige canon.

Niels Kastelein: De ontwikkeling van een canon is typisch voor groepen die op zoek zijn naar identiteit.

Dirk Scheele: Ik heb na 1977 twee termijnen in het bestuur gezeten. Daarnaast ben ik voorzitter geweest van de Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs. Ik ben ook betrokken geweest bij de organisatie van het eerste EGPA-congres in Nederland, dat mede onder auspiciën van de VB tot stand is gekomen. Ik zeg onder auspiciën, omdat het werk en de betalingen door anderen werd gedaan.

Leo Klinkers: De eerste jaren van de bestuurskunde en van VB waren echt een pioniersfase. De bestuurskunde was destijds duidelijk gericht op ontwikkeling, zowel op het gebied van bestuurskundig onderzoek en onderwijs. Ik was in het eerste bestuur vice-voorzitter en in die hoedanigheid was ik betrokken bij het nadenken over de vormgeving van bestuurskundige opleidingen.

Ton van der Eyden: Ik kwam in 1969 solliciteren bij S.O. van Poelje, de zoon van de vermaarde G.A. van Poelje, grondlegger van de bestuurskunde in Nederland. Overigens is het aardig te vermelden dat we in 2008 niet alleen het 35-jarig bestaan van de VB vieren, maar ook dat 80 jaar geleden Van Poelje als eerste in Nederland de (bijzondere) leerstoel Bestuurskunde bekleedde aan de Nederlands Handels-Hoogeschool in Rotterdam. Hij heeft deze functie tot 1933 bekleed en in die functie bracht hij de Nederlandse bestuurskunde tot ontwikkeling. Aan het einde van het sollicitatiegesprek vroeg S.O. van Poelje mij: 'Wat is bestuurskunde?' En toen zat ik met mijn mond vol tanden. Pas jaren later heb ik een antwoord kunnen geven in mijn proefschrift. Bestuurskunde moet gaan over de overheid. Dat is het onderzoeksobject van de bestuurskunde, en niet het bestuur van allerlei andere soorten organisaties, zoals geitenfokkerijen en zo.

*v.l.n.r. Leo
Klinkers, Dirk
Scheele en Henk
Brasz bij de
dinerbijeenkomst*

Henk Brasz: Maar het is jammer dat een aantal van die werkgroepen binnen de VB zijn weggefallen. Zo had ik heel graag dat boek van Van der Kooij en Van Harten, 'Lui, links en lak aan de burger. Vooroordelen over ambtenaren', willen bespreken in de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde. Blijkbaar hebben zij uitgezocht dat ambtenaren inderdaad lui en links zijn en lak aan de burger hebben, en dat dat bovendien structurele eigenschappen van ambtenaren zijn. Ik had wel eens willen horen op welke wijze zij hun onderzoek hebben uitgevoerd.

Ton van der Eyden: Inderdaad. Discussie over zulke zaken is hard nodig. Te gemakkelijk permitteren zogenaamde onderzoekers zich bepaalde uitspraken. In mijn ogen zijn ambtenaren overheidskundige professionals, waar met meer trots over gesproken moet worden.

Henk Brasz: Wat nodig is, is een discipline Bestuurskunde. Ik weet niet hoe en welke rol de Vereniging voor Bestuurskunde daarbij kan spelen.

Niels Kastelein: Het belangrijkste wat ik aan de vereniging heb kunnen bijdragen is mijn betrokkenheid bij de organisatie van het Festival der Bestuurskunde. Ik heb aan de eerste twee versies meegewerkt.

Ton van der Eyden: Mag ik een kritische kanttekening maken. Ik vind het festival een hoop poeha, waar te weinig harde bestuurskundige discussies plaatsvinden. Het is teveel een poppenkast. Er vindt te weinig discussie plaats over inhoudelijke onderwerpen.

Niels Kastelein: Het Festival sluit goed aan bij de vluchtigheid van de huidige samenleving, zonder dat als negatief te beoordelen. Voor echte inhoudelijke discussies moeten we andere bijeenkomsten organiseren, naast het festival. Een festival geeft niet de juiste intimiteit. Ik was één van de eerste studentbestuursleden van de Vereniging voor Bestuurskunde, toen Carel van Eykelenburg net voorzitter was geworden. Mijn eerste kennismaking met de Vereniging voor Bestuurskunde was in Capelle aan de IJssel, waar ik door weer en wind naar toe was gefietst. Daar trof ik Paul Frissen en Carel van Eykelenburg aan, die Bourgondische interesses aan het uitwisselen waren. De Vereniging was én is naar mijn mening nog steeds op zoek naar doelgroep, doelstelling. Wat wil je nou eigenlijk bereiken met de vereniging? In acht jaar bestuurslidmaatschap is eigenlijk niet echt een helder antwoord gekomen op die vraag. Nu weet ik niet of dat heel erg is, maar als ik de vraag voorgelegd krijg waar de vereniging voor staat, vind ik dat lastig te beantwoorden. We zouden voorbij de kreet van brug tussen theorie en praktijk moeten komen.

Henk Brasz: In het huidige openbaar bestuur wordt veel tegengehouden door juridische procedures. Dat komt vooral door de Algemene Wet Bestuursrecht. Ik heb er nog altijd spijt van dat de VB onvoldoende was aangehaakt bij de inzichten die bij de Vereniging voor Administratief Recht werden opgedaan. De macht van rechters die oordelen over wat billijk en redelijk is, is dan ook veel te groot. Dat raakt ook teveel los van de burgers. Daar ligt de ontevredenheid van veel burgers ook in. De macht is te ver van de afgedreven.

Ton van der Eyden: Elke tweede woensdag van de maand vindt er in P96 een zogenaamd historisch café plaats, waar over nieuwe proefschriften wordt gesproken. Daar komt een goede discussie op gang. Mijn vraag is dan ook: wanneer vindt het eerste bestuurskundig café plaats? Vroeger gebeurde dat wel in bijeenkomsten van de VB in de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek, waar bestuurskundige proefschriften werden besproken.

Pieter de Jong: Later werden deze bijeenkomsten meer thematisch opgezet. Er werd niet één proefschrift besproken, maar aan de hand van een bepaald bestuurskundig thema werd een discussie gevoerd. Dat mondde vaak uit in publicaties. Onder de vlag van de VB vinden deze bijeenkomsten inderdaad niet

langer meer plaats.

Dirk Scheele: De VB is opgericht als ontmoetingsveld tussen wetenschap en praktijk. Dat werd in het bestuur ook altijd duidelijk. De kant van de wetenschap was echter niet eenduidig. Die kant bestond uit diverse universiteiten, verschillende leerstoelen. Het was ongelooflijk moeilijk in die tijd – en nog steeds – om bestuurskundige leerstoelhouders met elkaar om de tafel te krijgen zonder dat ze binnen vijf minuten methodologische verschillen gaan ophoesten. Deze leerstoelhouders zaten aan tafel met hun eigen agenda. In hun ontmoeting met de praktijk wisten zij dat de overheid geld had en dat daarvoor belangstelling had. Het was niet hun belang om het achterste van hun tong te laten zien bij gemeenschappelijke bijeenkomsten, maar zij gingen individueel bij deze overheden langs. Sommigen waren daar beter in dan anderen. Daar heeft de bestuurskunde wel onder geleden. En daardoor was het niet mogelijk dat de vereniging met één standpunt kwam.

Leo Klinkers: Er bestond geen positieve drive om echt na te denken over de bestuurskunde, terwijl dat nou juist wel de bedoeling was van de VB. In die bijeenkomsten bleek heel duidelijk dat de hoogleraren vooral bezig waren om opdrachten vanuit de overheid binnen te slepen. Zij zaten bij de vereniging omdat daar macht en belangen elkaar ontmoeten. Zij zaten daar niet met hun hart. De VB was een verdelingsmechanisme voor ze. Het had niets te maken met de bevordering van de bestuurskunde. Dat gold in ieder geval voor de periode van 1973 tot het einde van de jaren tachtig. Je ziet het heel duidelijk aan de samenstelling van het bestuur. In het begin zat alleen Anne Leemans als hoogleraar in het bestuur. De anderen hielden zich afzijdig. Pas toen bleek dat de VB een succes was bij de praktijkmensen, kwamen de andere hoogleraren om een positie te claimen binnen de vereniging.

Henk Brasz: Ik weet nog goed hoe die verdeling van gelden ging. Toen ik als lector in Amsterdam aan de slag ging, nam ik al mijn contacten van de VNG mee. Al snel kreeg ik meer opdrachten dan ik aan kon. Op een zeker moment had ik 30 tot 40 mensen in dienst. Toen dacht ik: 'Ik ben gek!'

Leo Klinkers: De hoogleraren hebben de VB nooit gebruikt om op een positieve, constructieve manier iets te maken van de bestuurskunde. Het bleef een uitwisseling van strijdige standpunten en tegen elkaar opboksende meningen vanuit verschillende disciplines, zoals uit de sociologie en rechten.

Niels Kastelein: Maar is dat juist niet goed voor de bestuurskunde? Is wetenschap juist bedoeld om concurrerende meningen met elkaar te wisselen? Ik vind het een buitengewone luxe dat jullie zoveel discussie en meningsverschillen hebben gehad.

Dirk Scheele: Dat klopt in beginsel wel, maar het gaat ook om de manier waarop je dat vormgeeft.

Waarom hebben we bijvoorbeeld niet gewerkt aan een Nederlandse versie van de ENA? In één instituut kunnen die verschillende meningen met elkaar worden uitgewisseld, maar we hebben er in Nederland nou juist voor gezorgd dat we allemaal verschillende opleidingsinstituten hebben waarvan het belang vooral is zoveel mogelijk studenten binnen te halen voor het geld.

Leo Klinkers: In het begin van de jaren zeventig lagen kansen om gemeenschappelijk één centrum op te zetten voor het opleiden van ambtenaren. Daar gaat het tenslotte om. Maar dat is nou net niet gebeurd, vanwege die uiteenlopende belangen. En nogmaals, daarvoor was de VB nou juist bedoeld: de bevordering van het bestuurskundig onderwijs en onderzoek, en de brugfunctie tussen theorie en praktijk. Degenen die daar aan mee hadden kunnen werken om dat te realiseren, bleven helaas aan de zijlijn staan. Het had een beroepsvereniging kunnen worden.

Dirk Scheele: De praktijkmensen beschouwden de Vereniging voor Bestuurskunde ook als zodanig. Zij zagen de VB als een instituut, waar zij mensen konden tegenkomen waar zij iets van konden leren. Andersom had dat ook het geval moeten zijn, want de wetenschap kan enorm veel leren van de ervaringen uit de praktijk. De confrontatie tussen de praktijk en de theorie vond destijds onvoldoende plaats. Dat kwam vooral de een bepaalde hooghartige houding van de bestuurskundige hoogleraren van dat moment, die zei: ‘Wij zullen het jullie wel even uitleggen’. De bestuurskunde kon die multidisciplinaire kant bekend maken onder ambtenaren. Dat was ook wel nodig om de eenzijdige juridische benadering, zeker bij provincies en gemeenten – bestuurskunde was een vies woord – te doorbreken. Een beslissing werd pas genomen als deze juridisch houdbaar was. Ook niet vreemd, want al die mensen hadden een andere opleiding dan bestuurskunde gevolgd. Ze hadden hooguit wel eens van Van Poelje gehoord. Die kans is door de VB gemist.

Henk Brasz: Ik moet dit wel een beetje relativëren, want dit is internationaal ook het geval. Toen ik rondreisde in Amerika, kwam ik allemaal huilende bestuurskundigen tegen die geen verlenging van hun contract aan universiteiten kregen, omdat het vak afging. Daar greep vooral de politicologie de macht. De bestuurskundigen daar hadden – net als in Nederland – geen goed fundament. Dat is nog altijd zo. Daarin wens ik de Vereniging voor Bestuurskunde veel succes. Ik denk dat de Vereniging voor Bestuurskunde een aantal regels moet formuleren, zoals dat ook in het bedrijfsleven gebruikelijk is. Een beetje zoals de code Tabaksblatt. Ik heb dat bij de uitreiking van de scriptieprijs gepropageerd. Dan kunnen we eens kijken waar we het nou oneens over zijn en waarover we gemeenschappelijke denkbeelden hebben.

Ton van der Eyden: Ik denk dat een bestuurskundige code heel wenselijk is. Als de VB haar naam daar niet aan wil verbinden, dan zou ik ervoor willen pleiten dat we dat anoniem doen. Dan maken we een manifest en ondertekenen dat met Anonymus, of we verzinnen een naam.

Niels Kastelein: Maar wat zou dan de eerste regel zijn voor een dergelijke code?

Henk Brasz: Dat is de corruptiebestrijding. Daar heeft de VB nog nooit wat mee gedaan.

Dirk Scheele: In 1982 vond het eerste internationale congres plaats waarbij de VB betrokken was. Pieter van Dijke, SG van het ministerie van Binnenlandse Zaken, ging altijd mee als de Nederlandse sectie van de IIAS. De VB speelde daar verder eigenlijk geen rol in, maar het geeft wel de relatie tussen theorie en praktijk aan. Die was in de jaren zeventig veel steviger.

Leo Klinkers: De echte wetenschappelijke basis voor de bestuurskunde is in de praktijk in de jaren zeventig en tachtig ontwikkeld. Niet aan de universiteiten. Deze praktijkmensen hadden zowel een grote interesse in de wetenschap en in de praktijk. Het waren deze mensen die de VB als platform wilden gebruiken om hun opgedane ervaringen te koppelen aan de inzichten in de wetenschap.

Dirk Scheele: Maar wij kunnen – als ik even voor Leo mag spreken – niet beoordelen hoe dat nu is. Als ik erover lees, zie ik dat er veel onderzoek wordt gedaan en dat de praktijkkennis van de faculteiten stijgt. Destijds was dat zeer miniem.

Niels Kastelein: De paradox is dat er tegenwoordig veel meer onderzoek is, maar veel minder eenheid is over wat dat vakgebied van bestuurskunde nou precies is. Nu is er niet eens meer een discussie over wat dat zou moeten zijn. Wat mij verder opvalt, is dat – als ik een vergelijking maak met de bedrijfswetenschappen – in de bestuurskunde zo weinig ontzag is voor de praktijk. Een mooie uiting daarvan is de wijze waarop Roel in 't Veld op het eerste Festival der Bestuurskunde Lex van den Ham, directeur-generaal Programma Andere Overheid, afbrandde in een interview. Binnen de bedrijfskunde bestaat er vanuit de wetenschappelijke kant veel meer ontzag voor de praktijk van de bedrijfskunde. Maar hoe kan dat dan?

Leo Klinkers: Lastig te zeggen. Misschien is het wel zo dat de wetenschap bedrijfskunde van meet af aan consensus heeft gehad over het onderzoeksobject, terwijl in de bestuurskunde er tot op de dag van vandaag over wordt gediscussieerd. Een tweede belangrijke punt is toch wel dat de leerstoelen altijd van tijdelijke aard waren. De bestuurskundigen waren binnen hun faculteit altijd bedreigd. Het was dus altijd een gevecht om macht en geld. Uit lijfsbehoud zaten ze altijd te mikken op de kleine markt van de overheid. Kortom: hun aandacht was verdeeld, waardoor ze geen tijd hadden om hun onderzoeksobject nauwkeurig te definiëren

---

Dirk Scheele: Er is nog een punt. De oudste generatie van bestuurskundigen hebben eerst hun sporen in de praktijk verdiend. Leemans, Van Braam en Brasz hadden allemaal een lange staat van dienst in de praktijk voordat ze hoogleraar werden. De Ringelings, de Snellens, de In 't Velds – hooguit na hun aanstelling – hebben nooit in de praktijk gewerkt. Het zijn nog steeds de mensen die de G.A. van Poeljeprijs voor hun proefschrift krijgen, die hoogleraar worden. Stuur ze allemaal maar tien jaar naar de overheid.

Ton van der Eyden: Ik zou er warm voorstander van zijn wanneer de Koninklijke Vereniging voor Staatshuishoudkunde, de Vereniging voor Administratief Recht en de VB hun handen ineen slaan. Via pre-adviezen kunnen zij dan vervolgens een bijdrage leveren aan het vak. Dat is echt een goede formule. Op die manier kan de VB bepaalde bestuurskundige, overheidskundige waarden uitdragen. Kies een relevant onderwerp uit, daag vervolgens de crème de la crème uit om een pre-advies te schrijven.

Niels Kastelein: Ik kan me dat goed voorstellen in een omgeving waar behoefte bestaat en regels en structuren. Ik vraag me dan ook af of een dergelijke formule werkt bij een gemeenschap als de Vereniging voor Bestuurskunde.

Leo Klinkers: Pre-adviezen zijn een ideaal instrument om de kwaliteit van je vak te behouden en om te vernieuwen. De impliciete kritiek is dus eigenlijk dat de Vereniging voor Bestuurskunde in de afgelopen vijfendertig jaar te weinig heeft gedaan aan haar doelstelling de bestuurskunde te bevorderen.

Niels Kastelein: Er valt een goede parallel te trekken tussen de Vereniging voor Bestuurskunde en een politieke partij als vereniging. Zij die er nauw bij betrokken zijn, dragen de vereniging een heel warm hart toe en zetten zich er voor in. Zij zijn continu bezig om zichzelf te bewijzen en zichzelf van een identiteit te voorzien. Terwijl de buitenwacht daar eigenlijk steeds minder op zit te wachten. De functies die dergelijke partijen vroeger vervulden, kunnen zij in het huidige tijdsgewricht ook niet meer uitvoeren. Zij kunnen niet aansluiten bij de zoektocht naar zingeving waar iedereen mee bezig is. Dat gevoel heb ik hier ook. Een gesprek over wat bestuurskunde moet zijn en hoe we dat voor elkaar krijgen, daar zit niemand op te wachten, behalve een kleine incrowd. Dat betekent niet dat je niet moet doen.

Dirk Scheele: Maar binnen de praktijk zijn juist heel veel ambtenaren bezig met dergelijke zingevingsprocessen. Kijk maar naar alle ambtenarenclubs, of zo'n verkiezing van de ambtenaar van het jaar, of de opkomst bij de FAMO-congressen. We hebben iets gemeenschappelijks, dat leeft daar. Wat is dan mooier dan een vereniging die dat allemaal kan omvatten en die zingevingstaak op zich neemt. Bij de praktijk bestaat die behoefte aan zingeving. De VB is nooit in dat gat gesprongen, terwijl zij de wetenschap aan haar zijde heeft.

Ton van der Eyden: Het moet eigenlijk een voorrecht worden om lid te zijn van de VB. Daar moet dan wel iets tegenover staan. Dat betekent niet een Festival, maar hulp, ondersteuning bij de uitoefening van hun vak. Daar moeten we ons op concentreren. Je moet je richten op de professionalisering.

Alles is tijdelijk

Carel van Eykelenburg⁸

Als je 35 jaar oud bent heb je meestal je studie afgerond, ben je waarschijnlijk al aan je tweede baan bezig, voel je je heel wat, zit je nog aan de goede kant van de 40. De rijping moet vaak nog komen. Belangrijke keuzen voor de fundamenteën van je verdere leven worden rond deze fase gemaakt. Welke waarden vind ik nu echt belangrijk? Welke betekenis wil en kan ik hebben voor mijn omgeving? Welke omgeving is dat dan? Partner, gezin, vrienden, buurt, politiek, werk, wereld?

Mutatis mutandis gelden deze vragen ook voor de VB. Bezinning op je 35ste kan geen kwaad. Waar staat de VB voor de komende jaren? Welke rijping wil de VB doormaken? Welke keuzen kunnen casu quo moeten worden gemaakt? Welke betekenis wil de VB voor wie hebben? Rond het 25-jarig bestaan van de VB waren die vragen ook aan de orde. Zijn ze nu minder relevant?

Uri Rosenthal vroeg mij midden jaren negentig van de vorige eeuw, zoals dat tegenwoordig heet, lid te worden van het VB-bestuur. Achteraf beseft ik dat hij dat deed vanwege mijn vermeend pragmatisme. Hij ervoer als toenmalig voorzitter een soort verkalking om het in mijn eigen woorden te zeggen. Het verleden speelde een belangrijker rol dan de toekomst. Toen zijn tijd als voorzitter er op zat vroeg hij mij zelfs hem op te volgen vanuit de traditie dat voorzitters om en om uit de wetenschap en uit de praktijk komen. Met een deels vernieuwd bestuur en met later ook de immer flamboyante Paul Frissen als vicevoorzitter is er in die periode het een en ander ter discussie gesteld en als gevolg daarvan veranderd. Een heuse strategienota (Het VB-Manifest), een nieuw gezicht met een nieuw logo, introductie van nieuwe communicatiemogelijkheden via e-mail en internet, creëren van ruimere financiën, studenten in het bestuur, start van de festivals. Discussie over wat is nou die brug tussen wetenschap en praktijk en hoe geef je die gestalte? Discussie over de vraag of het afkalkende ledental belangrijk was of niet? Moeten we veel leden hebben? Zo ja hoeveel? Heb je daarmee meer verankering en basis voor je activiteiten? Of zijn middelen belangrijker? Laat door activiteiten zien dat je er bent. Stem dat meer af op de behoefte. Het aantal activiteiten nam snel toe met grotere belangstelling van leden en niet-leden. Regionale groepen werden uitgebreid. En ga zo maar door. Uit de opsomming valt op te maken dat op bestuursniveau vorm wat meer aandacht kreeg dan inhoud. Dat was ook, tijdelijk, nodig.

---

⁸ Dr. ir. C. van Eykelenburg is lid – en vanaf 15 oktober 2008 voorzitter – van de Raad van Bestuur van de Bank Nederlandse Gemeenten. Van 1999 tot 2003 was hij voorzitter van de Vereniging voor Bestuurskunde.

Mijn opvolger, Mark van Twist, met uiteraard het gehele bestuur, trekt de kar weer op een andere manier. Zo blijven we in beweging.

Zie ik op dit moment als praktijkman de VB? En zo ja hoe? Als voormalig bestuurslid loop ik mijn opvolgers niet voor de voeten. Ook dat is traditie bij de VB. Dus houd je je wat meer afzijdig. Maar mijn interesse is toch meer dan gemiddeld. En om maar even de luis in de pels te zijn.....ik zie te weinig van de VB. In ieder geval minder dan gerechtvaardigd is naar mijn oordeel. Die zichtbaarheid was waarschijnlijk nooit al groot maar ik zat er toen jarenlang middenin. En een vis weet niet dat-ie in het water leeft. Nu zie ik dat het te weinig is. De brugfunctie die de VB als missie heeft is onvoldoende tot wasdom gekomen. De stromen, wetenschap en praktijk, zijn onnodig veel gescheiden. Natuurlijk begrijp ik dat de (toegepaste) wetenschapper rekening zal houden met de omgeving en dus ook de praktijk. Natuurlijk begrijp ik dat de (theoretische) wetenschapper meer oog zal hebben voor de fundamenten en de lange termijnaspecten van het vak of meer fundamentele aspecten van de wetenschap voor eventuele toepassing. Is de zeer belangrijke ontmoetingsfunctie in de vorm van seminars, festivals en dergelijke dan niet de brug die wordt bedoeld? De ontmoetingsfunctie en de informatiefunctie die de VB creëert, voldoen voor zover beoordeelbaar wel. De vraag die ik daarbij dan weer stel is: zijn dat echte brugfuncties? Of kunnen die functies ook zonder de voortdurend aanwezige wetenschappelijke dan wel praktijk aanwezigheid en benadering?

Zou de inhoud van de wetenschappelijke ontwikkeling in Nederland en internationaal op het onderhavige vakgebied niet meer door de vereniging moeten worden beïnvloed? Oh jee zal menig wetenschapper roepen, pas op voor de onafhankelijke positie van de wetenschap. Dat doe ik uiteraard. Maar mag ik de vraag opwerpen om een discussie uit te lokken? Met andere woorden, zullen we er eens over praten? En zou de praktijk zich niet meer aan de wetenschap gelegen moeten laten liggen? Oh jee zal menig praktijkmens roepen, pas op voor de complexe werkelijkheid van alle dag waar de wetenschap vaak geen rekening mee houdt. Dat doe ik uiteraard elke dag. Maar zullen we daar ook eens over praten? Er zijn voorbeelden te over waar wetenschap en praktijk elkaar meer kunnen versterken dan nu het geval is. Terwijl de bestuurskunde toch bij uitstek bij de praktijk staat of in ieder geval hoort te staan. De VB kan dat en moet dat bevorderen omdat zij met beide verbonden sterk verbonden is.

Pak die rol dan ook bewuster op VB. Laat er meer van zien!

Het tijdschrift Bestuurskunde: stap naar verdere professionalisering

Arno Korsten⁹ & Paul Frissen¹⁰

Het ontstaan van het tijdschrift Bestuurskunde moeten we situeren in 1991. Het is in juni 1991 dat het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde (VB) vergadert op het kantoor van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) in Leidschendam. Het dan nog betrekkelijk nieuwe gebouw zie ik (Arno Korsten) dan, in mijn herinnering, voor het eerst. Ik ben bestuurslid maar gevraagd een half uur eerder te komen. Arthur Docters van Leeuwen, destijds VB-voorzitter (en tevens directeur van de BVD), en Uri Rosenthal, bestuurslid, ontvangen me. Ik heb geen idee waarover het zal gaan. Arthur Docters komt snel ter zake. De VB bestaat inmiddels een aantal jaren en Docters vindt dat een vereniging als de VB voor haar leden een tijdschrift nodig heeft. Een slagje is nodig in de verdere professionalisering. Een tijdschrift kan in allerlei opzichten bijdragen aan de bezinning op het openbaar bestuur maar het is ook een middel voor leden om wat terug te krijgen voor het lidmaatschapsgeld, zo wordt gezegd. Het blad is een verbindingsmiddel naar leden en tussen leden, en in verderstrekking opzicht naar de gemeenschap van personen die nadenken over hoe het staat met de omvang, kwaliteit en andere aspecten van het openbaar bestuur.

Arthur: 'Dat is een behoorlijk lastige klus en juist daarom willen we jou vragen om dat op poten te zetten. Wij hebben vertrouwen in je. Je bent er verrast door, dat begrijp ik. Maar het kan niet anders, jij bent onze man, jij moet het doen, je moet me helpen'. En: 'Zoek een redactie waarmee je dit doet en die redactie is natuurlijk onafhankelijk', zegt hij. 'Het enige dat het bestuur zou willen, is een rubriek achter in het tijdschrift, zodat daar af en toe wat mededelingen voor de leden in kunnen'. De VB had toen nog geen website en internet, och dat was er nauwelijks, dat was ook voor een vereniging helemaal geen communicatiemiddel. Uri: 'Als je nou niet elke maand als redactievoorzitter en eindredacteur wilt sidderen over genoeg kopij, werk dan met enkele themanummers, naast nummers met vrije artikelen'. En 'laat de auteurs wat vrij en ga ze niet teveel over 'taal' achter de broek zitten'. Over het plaatsen van artikelen op een site of in andere termen het uitbrengen van een elektronische versie van een nummer

---

9 Arno Korsten is hoogleraar bedrijfs- en bestuurswetenschappen, in het bijzonder bestuurskunde aan de Open Universiteit Nederland en bijzonder hoogleraar bestuurskunde van de lagere overheden aan de Universiteit Maastricht. Lid van de Raad voor het Openbaar Bestuur. In 2004 werd hij door de Algemene ledenvergadering van de VB benoemd tot lid van verdienste.

10 Paul Frissen is bestuursvoorzitter en decaan van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, hoogleraar Bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg en lid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

werd toen niet gesproken.

Nou, de knoop moest worden doorgehakt. Het leek me wel iets. Ik was hoogleraar, en was vertrouwd met zo ongeveer alle vakgroepen bestuurskunde in het hele land, onder andere door het eerdere werk als voorzitter van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OB) van de VB. Dat laatste maakte me aanvaardbaar voor alle vakgroepen en ik sprak ook wel eens wat bestuurders, ambtenaren en anderen uit de praktijk van het openbaar bestuur. Ik achtte me wel in staat om links en rechts eens wat auteurs te prikkelen en bij themanummers kon ik me wel wat voorstellen qua niches in het vakgebied. Het ging om de verbinding tussen wetenschap en praktijk.

Hoe ging het verder? Het VB-bestuur was volop akkoord maar verwachtte nog wel een redactiestatuutje met info erin over de doelstelling van het blad, wie het tijdschrift 'maakt' en wie redactieleden benoemt. Er werden offertes gevraagd van uitgeverijen en het VB-bestuur koos uiteindelijk voor VUGA. Met name VB-penningmeester Jan van der Dussen bemoeide zich hiermee. VUGA kreeg de beschikking over het ledenbestand van de VB.

Ik maakte een redactiestatuut en dacht in het algemeen na over 'de norm en de vorm'. Er zouden acht nummers per jaar worden uitgebracht, waarvan een aantal themanummers, zodat er geen gedoe zou zijn met een tekort aan kopij. In dat statuut stond dat een redactie zorgt voor de inhoud van het tijdschrift, dat de redactievoorzitter tevens eindredacteur is en dus per nummer beslist wat erin opgenomen wordt, en dat het bestuur van de VB de redactieleden benoemt op voordracht van de redactievoorzitter. Over de grootte van de redactie zijn geen mededelingen gedaan, van een redactieraad was geen sprake. Wel is, meen ik, uitgesproken dat de redactievoorzitter elk jaar een overleg heeft met de voorzitter van het bestuur over het tijdschrift zodat men van elkaar weet 'wat speelt'. De bedoeling van het statuut was mede om te vermijden wat gebeurde tussen de redactie van 'Acta Politica' en het bestuur van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek. Beide partijen ontmoetten elkaar nooit, er was ook twijfel of het tijdschrift 'Acta Politica' nog wel een link had met de Kring, en er was hier en daar discussie over de relevantie van opgenomen artikelen. Er moest al met al binnen de VB geen strijd rond het blad ontstaan, zoals bij de Kring.

Redactieleden gevraagd, dus. De redactieleden moesten in mijn optiek aan de volgende eisen voldoen: ze moesten ambitie hebben om via het blad op zoek te gaan naar hiaten binnen de bestuurskunde zodat er suggesties zouden komen voor themanummers; de redacteurs moesten kunnen schrijven; de kandidaten moesten gepromoveerd zijn, statuur hebben en overzicht over het vakgebied; ze moesten een ambassadeur voor het blad willen zijn, juist na de oprichting; een beetje gretig zijn om niches te vullen en communicatief. Dat leidde tot de volgende redactieleden van het eerste uur: Baakman, Ter Braak, De

Bruijn, Geurts, Herweijer, Kraan, Leeuw, Mol, Soeters, Van 't Spijker, De Vries. Redactiesecretaris werd Eric Willems.

Ik was van mening dat er ook een aanvulling op de kernredactie moest komen. Om toch wat meer specialismen in huis te hebben en wat meer lieden die het blad bekend zouden kunnen maken in uithoeken van Nederland en België. En om de Gideonsbende groter te maken. Niemand van de vakgroepen moest het idee hebben dat de redactie een clubje was van universiteitsstad x of y. Er kwam een groslijst en we noemden die nieuwe redacteuren geen redactieraadsleden maar 'overige redacteuren', om zo ook duidelijk te maken dat ze bij het proces van beoordeling van conceptartikelen betrokken konden worden. Aldus ging het blad 'met de blauwe omslag' van start. Ik moest nog wel een keer terugkoppelen naar het bestuur maar dat ging akkoord. Enfin, er kwam een enthousiaste redactie, een menging van mensen uit de wetenschap en praktijk, aansluitend op de doelstellingen van de vereniging.

v.l.n.r Pieter de Jong, Asje van Dijk, Arthur Docters van Leeuwen, Wicky Barreveld en Arno Korsten

Het nulnummer of proefnummer ging over verzelfstandiging. Arthur Docters gaf daarin de aftrap. Later, op 20 maart 1992, kwam hij in Utrecht, toen we er met zijn allen vergaderden, een borrel op drinken en het eerste officiële exemplaar van mij in ontvangst nemen.

Leuke start, goed begin. Ik ben de redactieleden blijven opporren om het tijdschrift bekend te maken op alle denkbare plekken. Het leidde tot ongeveer 300 nieuwe leden voor de vereniging. Daarna leek me dat genoeg. Het was ook niet mijn taak om abonnees te werven. Een nieuwe fase brak aan. Het blad moest

ook 'goede verhalen' bevatten. De evaluatie op dat punt kwam later. Een lezersonderzoek wees uit dat we redelijk scoorden te midden van andere tijdschriften als 'Beleidswetenschap', 'Beleid & Maatschappij', 'Bestuurswetenschappen', 'Openbaar Bestuur'.

Als redactievoorzitter heb ik in het begin met vrij strakke hand de koers uitgezet en bewaakt. Frans Leeuw zou later nog spreken over een strakke sturingsvorm waarvan hij meende dat die niet meer bestond, alleen in Rusland. Maar in het begin leek mij die vorm nodig. Je moet vertrekken vanuit punten waarover besloten is en je kunt niet elke redactievergadering terugkomen op afspraken. Acht nummers is acht nummers. En voor 'blauw' is gekozen, dus blijft de omslag even 'blauw'. Later heb ik de teugels laten vieren.

Welke nummers of artikelen ik mij vooral positief herinner? Ik licht er een nummer uit de begintijd uit. Een themanummer over 'de fabelachtige overheid' uit 1992, vond ik en vind ik achteraf nog wel een aardig dwars nummer. Onder meer aan de Nationale Ombudsman en de president van de Algemene Rekenkamer was gevraagd nou eens niet aan te geven wat er allemaal mis is met bestuur en beleid, maar juist eens een verhaal te schrijven over wat er zo goed is aan het openbaar bestuur dat zij bekijken. Beiden weigerden niet. Uiteindelijk passeerden ongeveer 400 artikelen mijn hand vóór plaatsing.

Na een jaar of twaalf redactievoorzitter en eindredacteur te zijn geweest en met enkele nieuwe redactiesecretarissen goed te hebben samengewerkt (Victor Bekkers, Frank Hendriks en Stavros Zouridis) werd het tijd om het stokje over te dragen. De redactie meende vervolgens dat het verstandig was dat ik niet zelf in mijn opvolging voorzag. Er werd een commissie in het leven geroepen die een profiel voor een voorzitter zou opstellen en een voordracht zou doen voor een beslissing die het VB-bestuur zou nemen. Want... het VB-bestuur stelt de redactie aan.

Het werd een schets waar ik (Paul Frissen) vervolgens in paste. Ik was verbaasd over de uitnodiging. Mijn profiel was nogal geprononceerd. Zou mijn postmodernistische oriëntatie op het vak wel aanvaardbaar zijn? Zou men niet verwachten dat ik onmiddellijk alles zou gaan veranderen? Het VB-bestuur antwoordde met veel wijsheid, dat men ervan uitging dat ik tussen respect voor de traditie en veranderingszin een evenwichtige balans zou willen vinden. Dat vond ik eervol en uitdagend. Er stond immers een blad met kracht en kwaliteit. Een blad dat in alles de signatuur van een gedreven vakman droeg. Een blad dat stevig werd geleid en waarvan de redactievoorzitter alle artikelen zag en vaak ook redigeerde. Dat was mijn stijl niet. Gelukkig maar, want hoe zou ik Arno Korsten kunnen opvolgen? Alleen maar door de stijl radicaal aan te passen. Ik stelde voor format en vormgeving van het blad te veranderen. Deelredacties kregen een grote en verantwoordelijke rol, met als gevolg dat de redactievoorzitter zich een beperktere taakopvatting kon gaan permitteren. Bovendien werd de rol van de secretaris – eerst Stavros Zouridis, daarna Martijn

---

van der Steen – (nog) prominenter.

Wat te verwachten viel, was dat ik me wel met de vormgeving wat steviger heb bemoeid. Die werd strakker gemaakt, in lijn met de Nederlandse traditie van modernistische typografie van de klare lijn. Per nummer een andere, heldere kleur. Ook hebben we de verschijningsfrequentie veranderd. Bestuurskunde werd een kwartaaltijdschrift met in totaal een gelijk aantal pagina's. De lagere verschijningsfrequentie en de intensieve rol van de deelredacties maken het mogelijk de kwaliteit nog scherper te bewaken. En natuurlijk kwam er een double blind review procedure: de puntentellerij ging ook aan ons niet voorbij.

Elke aflevering van het blad kent nu een vast format: een thema, een rubriek vrije artikelen, een review-essay en een portret. Geheel in lijn met de traditie wordt nog scherper gepoogd bij te dragen aan het bestuurskundige publieke debat. Het blad wil bijdragen aan bepaalde actuele thema's en debatten.

Het verschil? De eerste redactievoorzitter wilde het tijdschrift op de kaart zetten, met voldoende abonnees en een serieus gezaghebbend tijdschrift maken binnen de formule van de VB en het geheel van andere tijdschriften; de tweede voorzitter wil meer durf van auteurs, meer relevantie en debat. Maar zowel de een als de ander had en heeft als redactievoorzitter te maken met een wet: 'een tijdschrift is zo goed als de schrijvers er in slagen het blad goed maken'. De maakbaarheid van de schrijvers kent grenzen.

Het 25-jarig bestaan van de VB in 1998

*Uri Rosenthal*¹¹

Ik ben enkele jaren voorzitter van de Vereniging voor Bestuurskunde geweest. In die bestuursperiode vierde de vereniging haar vijftienvintigjarig bestaan. Om precies te zijn, in 1998. Bij die gelegenheid besloot het bestuur een onderzoek te laten doen naar de opvattingen van de jeugd over maatschappelijke en politieke vraagstukken en over hun houding jegens de overheid. Met veel moeite kregen we wat geld bij elkaar om dat onderzoek professioneel te laten uitvoeren door een toen nog tamelijk onbekendonderzoeksbureau: Motivaction. Het kostte ons niet alleen moeite geld voor het onderzoek bij elkaar te krijgen, maar het bleek ook niet eenvoudig om tijdig een doorwrocht onderzoeksstramien te ontwikkelen. Zoals gebruikelijk zegden enkele gerenommeerde wetenschappers hun medewerking toe, om vervolgens door tijdgebrek af te haken. Een van die wetenschappers liet op een bepaald moment weten dat hij zijn commentaren net die dag naar ons verzonden had, maar wij wachten er nog steeds op.

v.l.n.r. Carel van Eykelburg, Uri Rosenthal en Gerard Kersten op het 25-jarige jubileum

Het onderzoek leverde enkele opmerkelijke resultaten op. Een ervan was dat een niet gering aantal jongeren niet veel voelde voor democratie en het vreedzaam beslechten van conflicten. Ze bleken een beetje geweld eigenlijk best te kunnen waarderen. Dat onderzoeksresultaat was niet bepaald waarop wij, keurige bestuurskundigen, gerekend hadden. Voor het onderzoek hadden we subsidie gehad van het ministerie van VWS, dat toen verantwoordelijk was voor het jeugdbeleid. Ook de subsidiegever schrok van de uitkomsten van het onderzoek. De krant van wakker Nederland, 'de Telegraaf', bracht deze uitkomsten van het onderzoek prominent, dus ook met prominent grote letters.

In 1998 werd het tweede paarse kabinet geformeerd. Het ging prima met de Nederlandse economie. We

¹¹ Prof. dr. U. Rosenthal is onder meer hoogleraar Bestuurskunde aan de Universiteit Leiden en lid van de Eerste Kamer.

waren wel degelijk gewend aan hoge criminaliteitscijfers en het aandeel van de geweldsdelicten in de totale criminaliteitscore nam zienderogen toe. Er waren legio analyses waarin de toename van de criminaliteit, niet in de laatste plaats de geweldsdelicten, precies verklaard werd. Daarvoor stonden de criminologen en

v.l.n.r. Victor Mazel, Anne Leemans, Jaap Breunese, Adriaan Bours en Ton van der Eyden op het 25-jarige jubileum

bestuurskundigen vele theorieën ter beschikking. Ze schuwden daarbij langzamerhand de wat hardere verklaringen niet. De tijd was voorbij dat ze bleven steken in diagnoses en verklaringen die terugvoerden tot een armoedige en ongelukkige jeugd van criminelen. Maar de constatering dat een niet gering aantal Nederlandse jongeren in die mooie late jaren negentig een beetje geweld gewoonweg waardeerde, bleek aan hen nog niet besteed.

Dit jaar bestaat de Vereniging voor Bestuurskunde 35 jaar. We hebben de afgelopen tien jaar enkele zeer dramatische gebeurtenissen meegemaakt, en zowel het binnenlands geweld als het geweld in andere landen is dichterbij gekomen: van zogeheten zinloos geweld tot dode militairen bij missies in het buitenland. Als de officiële media niet erover berichten en de beelden niet laten zien, krijgen we de informatie via het internet. Ik denk dat de resultaten van het jubileumonderzoek uit 1998 ons nu minder gauw zouden verrassen.

Leden van verdienste van de VB: *bijzondere leden*

Pieter de Jong

Op 3 maart 1986 begon ik als jonge politicoloog van de eerste lichting politicologiestudenten van de Erasmus Universiteit, aan mijn eerste ‘echte’ baan (een 32-urige werkweek), bij het SISWO (Stichting Interuniversitair Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek) dat toen gehuisvest was op de Oude Zijds Achterburgwal 128 in Amsterdam. In die voor mij als Maassluizer/Rotterdammer wonderlijke, rosse, Amsterdamse omgeving ging ik aan de slag als medewerker van de SISWO-sector bestuurskunde. Die sector bestond naast mij uit het sectorhoofd de socioloog drs. A.J. (Guus) Gijswijt. Een groot deel van mijn werkzaamheden bestond uit de ondersteuning van de Vereniging voor Bestuurskunde. Zo werd ik secretaris van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek die toen voorgezeten werd door Uri Rosenthal, mijn ‘oude’ hoogleraar politicologie aan de Erasmus Universiteit, en van de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde waarvan de voor mij toen onbekende prof. dr. H.A. (Henk) Brasz, hoogleraar bestuurskunde aan de VU, voorzitter was.

Een maand later, in april 1986, mocht ik van mijn werkgever naar het VB-voorjaarscongres ‘Gemeenten in verandering: is er ook innovatie?’ in congrescentrum ‘De Blijde Werelt’ in Lunteren. Van de Algemene ledenvergadering herinner ik mij dat een echtpaar – Gerard en Lieke Kersten – op het toneel werd gehesen en daar flink in het zonnetje werd gezet: zij werden bedacht met allerlei zeilattributen zoals zeiljacks en speciale laarzen. Gerard en Lieke Kersten waren zojuist op voorstel van het bestuur door de Algemene ledenvergadering benoemd tot lid van verdienste. Zij hadden tien jaar lang het secretarisschap (Gerard) en de administratie (Lieke) van de VB op uitmuntende wijze uitgevoerd, aldus VB-voorzitter Arthur Ringeling en de Algemene ledenvergadering.

De VB was (en is) niet erg kwistig met het verlenen van het lidmaatschap van verdienste. Zo’n lidmaatschap moet wel een beetje bijzonder blijven, is kennelijk de achterliggende gedachte. Lieke en Gerard Kersten waren in 1986 de eerste leden van verdienste van de VB die toen al dertien jaar als volwaardige vereniging functioneerde. Een derde lid van verdienste volgde overigens al snel: op de Algemene ledenvergadering van 1987 viel die eer te beurt aan prof. dr. A.F. (Anne) Leemans, hoogleraar bestuurskunde aan de UvA. Leemans had in het begin van de jaren zeventig samen met onder anderen Ton van der Eyden, Henk van Ruller, Jan Kooiman, Arthur Ringeling, Jaap Breunese, Leo Klinkers en Adriaan Bours aan de wieg gestaan van de VB, en werd in 1973 de eerste voorzitter van het formele VB-bestuur. In 1977 werd hij ook de eerste voorzitter van de G.A. van Poelje Jaarprijscommissie. Als VB-voorzitter legde hij

---

voor de VB vele vruchtbare internationale contacten. Als 78-jarige bezocht hij in 1998 nog het VB-lustrumcongres in Den Haag. Op 15 september 2004 overleed Anne Leemans op 84-jarige leeftijd. Op zijn begrafenis sprak Kas Kastelein, leeftijdgenoot en oud-collega van Leemans, een mooie rede uit. Zelf had ik voor *Virtueel Bestuur* een stukje ter nagedachtenis aan Anne Leemans geschreven. Daarnaast had ik twee oude bekenden van Leemans – Ton van der Eyden en Adriaan Bours – gevraagd datzelfde te doen. Bestuursgeograaf Adriaan Bours, een VB-er van het eerste uur en jarenlang voorzitter van de VB-kascommissie¹² schreef de volgende persoonlijke herinnering aan Leemans:

‘Leemans kreeg in 1970 zijn leerstoel in de bestuurskunde als opvolger van S.O. van Poelje aan de FSW-a, de toenmalige faculteit der politieke en sociale wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Veertien jaar later, in 1985 heeft hij dit vak als emeritus verlaten. *Een leven met bestuurskunde*, zoals in de titel van zijn Liber amicorum vermeld. De vele studenten, die hem op hun pad hebben ontmoet, zullen hem herinneren als een aimabele leraar, die met enthousiasme zijn vak op hen overdroeg. En niet alleen zijn studenten maar ook zijn medewerkers hebben de beste herinneringen aan Anne, die hun de ruimte gaf zelf hun bijdrage aan het vak te ontwikkelen, aansluitend bij hun eigen specialisme. Althans zo is het mij vergaan. Zijn aandacht richtte zich vooral op het centrale bestuursniveau en de grote steden, aan mij het terrein van provincies, regio’s en overige gemeenten latend, om die bestuursgeografisch te bestuderen en van advies te dienen. Want dat was een sterke kant van zijn karakter: omgaan met mensen, met de bestuurders en ambtenaren van vele ministeries en grotere gemeenten. En wetenschap was niet alleen theorie, maar ook onderzoek in opdracht, de zogenoemde derde geldstroom, uitmondend in praktijk-adviezen. Zo was het eerste, grote onderzoek gericht op de Nederlandse zeehavens, in opdracht van de commissie Zeehavenoverleg, uitmondend in *De werking van het zeehavenbestuur in Nederland*, advies bestuur en beheer der zeehavengebieden, waarbij getrouw de namen van de medewerkers werden vermeld (1974). Ander opdracht-onderzoek resulteerde in het rapport *Doorbraak in het Oosterschelde beleid* (1983). Leemans was een fervent zeiler, die er met zijn platbodem ‘Kraagbeer’ graag op uit trok. Op het IJsselmeer en in de Zeeuwse wateren, zelfs met de hele vakgroep Bestuurskunde. Aansluitend bij zijn proefschrift bleef de grote stad zijn belangstelling houden. Daarvan getuigt een laatste grote opdracht-onderzoek: het *Evaluatie-onderzoek Binnengemeentelijke Decentralisatie* over de proef met deelraden in Amsterdam. De studenten werden meer geconfronteerd met zijn syllabus *Openbaar Bestuur*, in drie delen: Decentralisatie, Ambtelijk gedrag en Besluitvorming, met enkele bijdragen ook

---

12 Op 31 oktober 2006 is Adriaan Bours op 80-jarige leeftijd overleden. In 1961 richtte hij de toenmalige afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek (SGBO) van de VNG op en werd daar hoofd van. Vervolgens was hij van 1971 tot aan zijn pensionering in 1991 als docent, onderzoeker en bestuurder verbonden aan het Instituut voor Bestuurswetenschappen (later de vakgroep Bestuurskunde) van de Universiteit van Amsterdam.

van aan dit onderwijs deelnemende medewerkers (1973). Belangrijke literatuur was o.a. *The Spatial Hierarchy of Decision-Making*, waarin het principe van de ruimtelijke reikwijdte van het beleidsproces en de afstemming van bestuurlijke grenzen daarop, wordt uiteengezet. Anne Leemans was een vrijheidslievend mens. Typerend is, dat hij zich niet aan fractie-discipline hield: tegen zijn mening in stemmen kon hij niet. Zijn vak-opvatting was ook interdisciplinair; decentralisatie en het ideaal van *freedom* lagen in eenzelfde lijn.’

Het zou acht jaar duren voordat de Algemene ledenvergadering van de VB, in 1995, een vierde lid van verdienste zou kunnen verwelkomen: prof. dr. J.W. (Jan) van der Dussen, die jarenlang met grote betrokkenheid het VB-penningmeesterschap op kundige wijze had vervuld en die daarnaast actief betrokken was geweest bij de organisatie van VB-congressen en -studiedagen en bij de totstandkoming van VB-publicaties. Aan het lidmaatschap van verdienste voor Jan van der Dussen was wel het een en ander vooraf gegaan. Daarom sta ik er hieronder wat langer bij stil.

De VB had in de jaren tachtig en begin jaren negentig een forse groei van het ledental gekend: van 600 in 1986 tot ruim 1100 in 1993. Die groei liep parallel met de groei van de bestuurskunde als wetenschappelijke discipline en de groei van het aantal studenten bestuurskunde. Jonge hoogleraren bestuurskunde, met VB-bestuurslid en winnaar van de G.A. van Poelje Jaarprijs 1989 Paul Frissen als meest uitgesproken exponent, gaven het vakgebied nieuw elan en zij wilden dat ook met de VB doen. De VB zou zich moeten storten op nieuwe thema's (bijvoorbeeld informatisering), met nieuwe werkvormen, andere congreslocaties (anders dan het vertrouwde congrescentrum 'De Blijde Werelt' in Lunteren) en bredere doelgroepen. Het VB-bestuur, met zijn voorzitter Arthur Docters van Leeuwen en secretaris Bram Sorber als aanjager, wilde handen en voeten geven aan de door het bestuur gewenste en noodzakelijk geachte vernieuwing op verschillende fronten. Om die ambities te kunnen verwezenlijken was – zeker ook gezien het fors gegroeide ledental – professionalisering van de organisatie een noodzakelijke voorwaarde, zo meende het VB-bestuur. Het VB-bestuur stelde een commissie in die ideeën voor professionalisering van de organisatie verder zou moeten uitwerken. Die commissie bestond uit het VB-lid van verdienste Gerard Kersten en de VB-bestuursleden Paul Frissen en Lien Vos-van Gortel (voorzitter).

In november 1993 adviseerde de commissie-Vos het VB-bestuur over de samenstelling en het functioneren van het bestuur en de organisatie van de administratie. De commissie-Vos had kritiek op het rouleersysteem binnen het bestuur. Alle functies rouleerden, behalve die van de penningmeester en de secretaris: deze konden voortdurend worden herbenoemd. De commissie maakte zich zorgen over de continuïteit van de financiële administratie en de secretariële ondersteuning. Die continuïteit zou gewaarborgd kunnen worden door een constructie waarbij de financiële administratie wordt verzorgd door een medewerker van de penningmeester en de secretariële ondersteuning door een secretaresse op de werkplek van de secretaris.

Zo'n constructie zou bovendien kosten besparen, aldus de commissie-Vos. Het algemeen bestuur neemt in aanwezigheid van penningmeester Jan van der Dussen op 21 december 1993 de aanbevelingen van de commissie-Vos over. Jan van der Dussen ervaart dat als kritiek op zijn functioneren als penningmeester en legt ter plekke een korte verklaring af waarin hij zijn ongenoegen kenbaar maakt, het penningmeesterschap neerlegt en zijn VB-lidmaatschap opzegt.

Twee leden van verdienste van de VB, Pieter de Jong (links) en Arno Korsten

Zelf maakte ik dit alles van nabij mee als lid van algemeen bestuur van de VB. Met goedvinden van

Arthur Docters van Leeuwen zocht ik contact met Adriaan Bours, die kort daarvoor vlak bij mij in de buurt – de Muziekwijk in Almere – was komen wonen. Ik vroeg hem, bij hem thuis, onder het genot van een glaasje Southern Comfort, of hij als VB-er van het eerste uur en goede vriend van Jan van der Dussen een bemiddelende rol zou willen spelen. Dat wilde hij, maar het bleek niet eenvoudig, zo merkte ik de maanden erna waarin wij elkaar regelmatig spraken over de voortgang van bemiddelingspoging.

Op de Algemene ledenvergadering op 6 april 1994 in congrescentrum ‘De Blijde Werelt’ is het aftreden van penningmeester Jan van der Dussen het belangrijkste agendapunt. Namens de Kascommissie (bestaande uit de heren Bours, Euser en Hooijdonk) voert Kascommissievoorzitter Adriaan Bours het woord. De Kascommissie betreurt het vertrek van de penningmeester die zijn sporen voor de VB heeft verdiend, maar respecteert zijn besluit. Ten slotte legt Adriaan Bours de Algemene ledenvergadering namens de leden van de Kascommissie het volgende voor:

‘Wij leden van de Kascommissie vinden dat het vertrek van Jan van der Dussen niet mag plaats vinden in de sfeer van misverstanden en onbegrepen situaties over en weer. Malraux’s “La condition

humaine” was gewijd aan het menselijk tekort, dat overwonnen kan worden. Artikel 6 lid 5 van de statuten van de Vereniging zegt dat leden van verdienste natuurlijke personen zijn, die op grond van hun verdiensten jegens de Vereniging of voor de theoretische of praktische beoefening van de wetenschappen die het openbaar bestuur tot onderwerp hebben, of voor het openbaar bestuur, door de Algemene vergadering als zodanig zijn benoemd en die die benoeming hebben aanvaard. Wij stellen de vergadering voor dit artikel toe te passen en te besluiten de heer Van der Dussen te benoemen als lid van verdienste en het bestuur op te dragen voor een getrouwe en gewetensvolle uitvoering van dit besluit zorg te dragen. De benoeming is uiteraard pas van kracht als de heer Van der Dussen deze heeft aanvaard. Wij hebben met de heer Van der Dussen geen overleg gepleegd zodat hij in volle vrijheid over de aanvaarding kan beslissen.’

VB-voorzitter Arthur Docters van Leeuwen geeft weer hoe de discussie over het advies van de commissie-Vos was verlopen op 21 december 1993. Het bestuur – met uitzondering van Jan van der Dussen – had na uitvoerige discussie het advies overgenomen. Maar wél met een kanttekening: Arthur Docters van Leeuwen citeert uit de besluitenlijst van de Algemene bestuursvergadering van 21 december 1993:

‘Wel brengen Arno Korsten en enkele andere bestuursleden naar voren dat bij dit alles niet uit het oog mag worden verloren dat de penningmeester zeer verdienstelijk werk heeft verricht. De voorzitter, en met hem de vergadering, is het op dit punt geheel met de heer Korsten eens, en betreurt de onvermijdelijke gang van zaken.’

Qua kleur en waardering sluit dit aan op datgene dat de heer Bours eerder naar voren bracht, aldus de voorzitter, die vervolgt met te zeggen dat in de afgelopen maand (maart 1994) namens het bestuur een brief naar de heer Van der Dussen is gestuurd, in een poging tot verzoening, maar dat deze poging voorsnog niet heeft mogen baten. Het bestuur ondersteunt het voorstel om de heer Van der Dussen aan te bieden lid van verdienste te worden. De vergadering gaat unaniem en onder applaus met het voorstel akkoord. Het bestuur zegt bij monde van zijn voorzitter toe het voorstel getrouw en gewetensvol uit te zullen voeren. Zo gezegd, zo gedaan. Op 15 april 1994 biedt Arthur Docters van Leeuwen namens het bestuur en op verzoek van de voltallige ledenvergadering d.d. 6 april 1994, aan Jan van der Dussen formeel en schriftelijk het VB-lidmaatschap van verdienste aan, een en ander vergezeld van een hartelijke, persoonlijke brief van de voorzitter (‘...we hopen dat je aan deze uiting van de leden van de vereniging positief gevolg wilt geven. Mogen we van je vernemen?’). Maar een reactie bleef voorsnog uit.

Na enige stille diplomatie, waarin ik – met genoegen – een rol heb mogen spelen, liet Jan van der Dussen mij telefonisch weten het lidmaatschap van verdienste te willen aanvaarden. Op de jaarlijkse Algemene

---

ledenvergadering van 6 april 1995¹³, in congrescentrum ‘Koningshof’ te Veldhoven (voor de VB een nieuwe locatie!), deelt voorzitter Arthur Docters van Leeuwen de aanwezige leden dit mee. Met applaus ontvangt de ledenvergadering deze mededeling. Op diezelfde ALV geeft Adriaan Bours als voorzitter van de Kascommissie aan dat de overdracht van de vorige penningmeester (Jan van der Dussen) op de nieuwe penningmeester (Arthur Modderkolk) ordelijk is geshied: ‘Jan van der Dussen heeft 1994 uitstekend uitgewerkt overgedragen.’ Adriaan Bours constateert voorts dat de VB nu geen werknemer(s)¹⁴ meer in dienst heeft en dat de ondersteunende taken nu zijn uitbesteed, als belangrijk onderdeel van de door het bestuur ingezette professionalisering, en wel aan het SISWO. Dat heeft min of meer tot verrassing van de Kascommissie (maar niet van het VB-bestuur, *Pdf*) tot een aanzienlijke verlaging van de kosten geleid.

En aldus kreeg de VB toch nog – het had enige moeite gekost – in 1995 haar vierde lid van verdienste. Eind goed, al goed. Voor mij als nieuwbakken VB-secretaris (sinds 6 april 1994) was het een mooie vuurdoop. Tussen eigenzinnige, maar overigens goedwillende en gekwalificeerde mensen, als neutrale tussenpersoon op de achtergrond opereren en – met gebruikmaking van diplomatieke vaardigheden en relevante contactpersonen (met name Adriaan Bours) – gaandeweg een modus weten te vinden waar alle betrokkenen mee kunnen leven en die in mijn ogen uiteindelijk ook de VB als vereniging ten goede komt. Mijn sterrenbeeld is gelukkig weegschaal. Als ram of stier was het mij vast niet gelukt!

Al een jaar nadat Jan der Dussen het VB-lidmaatschap van verdienste had aanvaard, kreeg de VB twee nieuwe leden van verdienste. Op de Algemene ledenvergadering van de VB op 25 april 1996 in conferentiecentrum ‘Woudschoten’ in Zeist worden bij acclamatie mr. A.W.H. (Arthur) Docters van Leeuwen en drs. A. (Bram) Sorber¹⁵ tot lid van verdienste benoemd. Als VB-secretaris stelde ik daarover het volgende persbericht op:

‘Op de Algemene ledenvergadering van de Vereniging voor Bestuurskunde (VB) op 25 april

---

13 Deze Alv vond plaats in de luwte van het tweedaagse VB-congres ‘Kan de res publica worden ontworpen?’. Paul Frissen was voorzitter van de congrescommissie die verder bestond uit Arthur Docters van Leeuwen, Pieter de Jong, Herman Kaiser en René Kottman.

14 Tot 1 januari 1995 was mevrouw José Pop-Hage als secretaresse in (loon-)dienst van de VB. Zij had dit werk bijna 10 jaar gedaan, vooral aan de zijde van toenmalig VB-secretaris Bram Sorber.

15 Bram Sorber (1938) overleed – op veel te jonge leeftijd – op 19 februari 1998. Bram was naast VB-secretaris onder meer actief als motor van het Platform Beleidsanalyse op het ministerie van Financiën. De VB en het Platform Beleidsanalyse hielden in 1990 een druk bezochte najaarsstudiedag over productiviteit in het openbaar bestuur. Arno Korsten, Nico Mol en Bram Sorber vormden de congrescommissie én de redactie van de in 1991 in Den Haag verschenen VB/Platform Beleidsanalyse-publicatie *Sturen op produktie en kwaliteit. Produktiviteit in het openbaar bestuur*. Bram Sorber was namens de VB ook nauw betrokken bij de organisatie van verschillende grote EGPA-congressen eind jaren tachtig, begin jaren negentig.

jl. te Zeist, zijn **mr. A.W.H. Docters van Leeuwen** en **drs. A. Sorber** bij acclamatie tot lid van verdienste benoemd. Arthur Docters van Leeuwen was van 14 april 1988 tot 6 april 1995 voorzitter van de VB. Bram Sorber was secretaris van 16 april 1986 tot 6 april 1994. Bram Sorber had de niet eenvoudige taak het secretarisschap van Gerard Kersten over te nemen, die deze taak tien jaar vervuld had. Met grote inzet heeft Bram Sorber de VB ondersteund en meer dan draaiende gehouden. Arthur Docters van Leeuwen heeft een voor de VB verfrissend en tot voordeel strekkend *turn-around-management* gepraktiseerd. Zoals hij dat met de BVD deed heeft hij ook de VB tegenover de buitenwereld herkenbaar gemaakt, ‘smoel’ gegeven. Zowel Arthur Docters van Leeuwen als Bram Sorber hebben menige activiteit van de VB inhoudelijk en anderszins op de rails gezet, door deel uit te maken van congrescommissies en daarbij nuttig gebruik te maken van hun vele relaties in het openbaar bestuur en daarbuiten. Mede dankzij de inzet van Arthur en Bram groeide de VB van 600 leden in 1986 tot ruim 1100 in 1995. Uit handen van vice-voorzitter mr. J. Hekkelman ontvingen beide nieuwe leden van verdienste een ets van de hand van Reinder Homan. Arthur Docters van Leeuwen kreeg een ets van de wilde plant *Duinsalomonszegel* (*polygonatum odoratum*) waarbij Jaap Hekkelman hem de wijsheid van koning Salomon toewenste bij het nemen van moeilijke beslissingen, met name in zijn functie als voorzitter van het college van procureurs-generaal. De ets die Bram Sorber ontving bevatte een afbeelding van de wilde plant *Haagwinde* (*calystegia sepium*) als symbool van Bram’s flexibiliteit en vasthoudendheid als VB-secretaris.’

In 2002 werden prof. dr. U. (Uri) Rosenthal en ik zelf tot lid van verdienste benoemd op de Algemene ledenvergadering van de VB in het Haagse ‘Sofitel’. Toenmalig VB-voorzitter dr. ir. C. (Carel) van Eykelenburg sprak ons toe. Uri was in totaal dertien jaar lid van het VB-bestuur, waarvan een jaar als vice-voorzitter en vier jaar als voorzitter. Uri was lid van verschillende congrescommissies en heeft tekstbijdragen geleverd aan meerdere VB-congrespublicaties. Hij was ook enkele jaren voorzitter van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en hij maakte deel uit van de Internationale Contactgroep van de VB. Als VB-voorzitter droeg Uri via benutting van zijn netwerk bij aan verbreding en verjonging van het bestuur. Zo kwamen bijvoorbeeld Tanja Bartels-van Gurp en Ton Bestebreur in het bestuur. Voor vergaderingen van het dagelijks bestuur dat toendertijd naast Uri en mij (als secretaris) bestond uit Arthur Modderkolk (penningmeester) en Jaap Hekkelman (vice-voorzitter), introduceerde Uri het praktische fenomeen van de telefonische vergadering.

Ik zelf was in de periode 1986-2000 actief voor de VB, als secretaris van VB-werkgroepen en (van 1994 tot 2000) van het VB-bestuur, als bemanner van het VB-congresbureau (van 1992 tot 2000), als ambtelijk secretaris van de G.A. van Poelje Jaarprijsc commissie (1989-1993) en als (eind-)redacteur en mede-auteur van verschillende VB-congrespublicaties en publicaties die voortvloeiden uit studiebijeenkomsten van

---

VB-werkgroepen, met name de OBO(M) en dat laatste in uitstekende samenwerking met prof. dr. A.F.A. (Arno) Korsten. Vanaf mijn werkplek op het SISWO kon ik mede vorm geven aan modernisering van de VB-communicatie, aan het leggen van contacten met andere organisaties en meer in het algemeen aan strategisch beleid en concrete beleidsplannen van de VB. Toen ik in april 2001 als adviseur kwam te werken in Den Haag, bij de staf van de Raad voor het openbaar bestuur (Rob, een strategisch adviesorgaan van regering en parlement), kwam ik tot mijn aangename verrassing daar Arno weer tegen: hij was benoemd als lid van de Rob. In verschillende Rob-adviestrajecten werkte en werk ik met Arno samen. Dat leidt altijd tot iets moois, zoals het Rob-advies ‘Cultuur met een FORS postuur. Rijksdienst tussen rechtsstaat en flexibiliteit’ (Den Haag, maart 2004). Arno is gedreven, heeft een groot netwerk en een brede wetenschappelijke kennis die hij graag wil delen. Daarbij heeft hij altijd oprecht oog voor de menselijke factor.

Diezelfde Arno Korsten werd op 12 februari in 2004 in de luwte van het eerste Festival der Bestuurskunde in de Van Nellefabriek te Rotterdam, door de Algemene ledenvergadering tot lid van verdienste benoemd. Zijn vele verdiensten voor de VB worden in verschillende bijdragen in deze bundel nader voor het voetlicht gebracht. Hier volsta ik met een korte opsomming. Arno was jarenlang VB-bestuurslid, lid van vele VB-congrescommissies, voorzitter van de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (en Methodologie), initiator van de VB-Kring Limburg, *founder* en eerste redactievoorzitter (twaalf jaar lang) van het VB-blad ‘Bestuurskunde’, en – veelal samen met mij als VB-secretaris en SISWO-medewerker – initiator en trekker van verschillende bestuurskundige publicaties onder auspiciën van de Vereniging voor Bestuurskunde en soms (ook) van het SISWO.

Een jaar later viel ook dr.¹⁶ ir. C. (Carel) van Eykelenburg het VB-lidmaatschap van verdienste ten deel. Als VB-voorzitter van 1999 tot 2003 heeft Carel op een prettige, interactieve en weloverwogen wijze een grote bijdrage geleverd aan de verdere professionalisering, dynamisering, verjonging en uitstraling van de VB. De communicatie tussen het bestuur en de leden werd gemoderniseerd, onder meer door een drastische vernieuwing van de website en de introductie, in september 2000, van ‘Virtueel Bestuur’, het digitale snelschrift van de VB. Bij dit alles maakte Carel gebruik van zijn uitgebreide netwerk en grote bestuurlijke ervaring, zowel binnen het openbaar bestuur (bijvoorbeeld als hoofddirecteur van de Informatie Beheer Groep) als daarbuiten (als algemeen directeur van het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaal en Technische Bedrijfstakken). Carel was de drijvende kracht achter het inmiddels legendarische ‘VB-Manifest’ dat gepresenteerd werd op donderdag 20 januari 2000, op een bijzondere Algemene ledenvergadering van de VB in Den Haag, en dat de opmaat zou worden voor een forse dynamisering van de VB. Die dynamisering culmineerde vooralsnog in het Festival der Bestuurskunde, als opvolger

---

16 In 1980 promoveerde de bioloog Carel van Eykelenburg op een proefschrift getiteld *Spirulina platensis: morphology & ultrastructure*, Delftse Universitaire Pers, Delft.

van de traditionele VB-congressen, dat in 2004 voor het eerst plaats zou vinden, in de Rotterdamse Van Nelle fabriek. Het werd een spetterend evenement met zo'n 500 Festivalgangers. Een van de inhoudelijke onderwerpen die Carel als VB-voorzitter, daarin van harte gesteund door VB-bestuurslid Paul Frissen, nadrukkelijk voor het voetlicht heeft gebracht is 'ICT en overheid'. Zo was Carel dagvoorzitter van het groots opgezette VB-najaarscongres 'ICT en Overheid' dat op 18 oktober 2001 met ondersteuning van het ministerie van BZK werd gehouden in het Nederlands Congrescentrum in Den Haag. Aanleiding was het kort daarvoor uitgebrachte advies van de commissie ICT en Overheid¹⁷. Arthur Docters van Leeuwen was voorzitter van die – breed samengestelde – commissie, en Paul Frissen vice-voorzitter (!) Al met al was deze *happening* één van de manifeste vruchten van een enkele jaren daarvoor door de VB in gang gezette vernieuwings- en professionaliseringsoperatie waarvan indertijd juist Arthur Docters van Leeuwen en Paul Frissen de grote pleitbezorgers waren.

Begin 2008 kent de 35-jarige VB welgeteld acht levende leden van verdienste: Lieke en Gerard Kersten (1986), Jan van der Dussen (1995), Arthur Docters van Leeuwen (1996), Pieter de Jong (2002), Uri Rosenthal (2002), Arno Korsten (2004) en Carel van Eykelenburg (2005).

Ook anno 2008 is het lidmaatschap van verdienste van de Vereniging voor Bestuurskunde nog steeds een *bijzonder* lidmaatschap!

---

¹⁷ Commissie ICT en Overheid, *Burger en overheid in de informatiesamenleving. De noodzaak tot institutionele vernieuwing*, Den Haag, september 2001.

Overheidskundige professionals gevraagd!

*Ton van der Eyden*¹⁸

Van oudsher zijn er op onze aardbol personen en organisaties met publiek gezag in verschillende regio's met culturele diversiteit onder zeer verscheiden historische omstandigheden. West- Europa heeft veel aan de Griekse en Romeinse cultuur te danken, met name ook op het gebied van overheidsbestuur. Het Romeinse recht is doorslaggevend. In de Middeleeuwen en sinds de Franse revolutie hebben vooral juristen het overheidsbestuur bepaald. Op het Europese continent vormde de 'Code Napoléon' een hoogtepunt. Sindsdien hebben de Franse en Duitse rechts- en staatsfilosofie, en de Anglo-Amerikaanse political science grote invloed uitgeoefend.¹⁹ De uitvinding van de rechtsstaat vond plaats, met drie basale functies: wetgeving, rechtspraak en bestuur (= uitvoerende macht). De begrip 'bestuur' (als uitvoerend overheidsapparaat) werd uitgangspunt voor de bestuurskunde. Maar in de laatste decennia is dit begrip verwaterd tot 'bestuur-in-het-algemeen'. Dit tot schade van de ontwikkeling van een op het openbaar bestuur geconcentreerd studiegebied: bestuurskunde als overheidskunde. De overheid moet centraal staan in het vak dat gericht is op het openbaar bestuur.

De toename van de overheidssector in de 20^e eeuw is opmerkelijk. Er was aanvankelijk weinig systematische kennis over het feitelijk functioneren van het overheidsbestel. Een groot deel daarvan werd gepubliceerd door juristen met ervaring in de bestuurspraktijk. Sociale wetenschappers toonden aan dat niet kon worden volstaan met juridische kennis. Met verwerking van inzichten uit diverse wetenschappen groeide een interdisciplinaire, op de overheidspraktijk gerichte kennis: toegepaste bestuurswetenschap. G.A. van Poelje werd in 1928 de eerste docent bestuurskunde in het hoger onderwijs. Maar voor en na de Tweede Wereldoorlog volgden velen, die een loopbaan bij het overheidsbestuur ambiëerden, vooral onderwijs in het recht.

Voor de oprichting van de Vereniging voor Bestuurskunde (VB) in 1973 was er reeds lang onderwijs en onderzoek op het gebied van staat, recht, politiek, economie, maatschappij en openbaar bestuur. De VB heeft veel bijgedragen aan verdieping van het inzicht in het functioneren van het openbaar bestuur, en aan intelligente communicatie tussen wetenschappers en practici. S.O. van Poelje (de zoon

---

18 Mr. dr. A.P.J. van der Eyden was onder meer wethouder van Amsterdam en directeur van het Sint Lucasziekenhuis in Amsterdam.

19 Zie mijn publicatie *Public Management of Society. Rediscovering French institutional engineering in the European context*, IOS Press, Amsterdam, 2003.

van!) bracht mij (jurist en econoom) met zijn slotvraag in verlegenheid, toen ik in 1969 solliciteerde als docent bestuurskunde aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) van de Universiteit van Amsterdam: ‘Wat is bestuurskunde?’ Mijn antwoord kwam later, met mijn proefschrift ‘Overheidskunde en overheidswetenschap’ (1980).

Begin 1982 initieerde de VB ‘Bestuur. Maandblad voor overheidskunde’. Het was bij de FSW destijds gebruikelijk, dat studenten zelf hun studieboeken bepaalden. Maar dat gold niet voor mij, omdat bestuurskunde werd afgedaan als ‘ambtenarenvak’. Als medewerker van prof. dr. Anne Leemans maakte ik de pioniersfase van de VB mee. De overheid heeft vooral ook juridisch geschoolde overheidskundigen nodig (met name ook geschoold in Europees recht). De overheid in de rechtsstaat moet centraal staan in de wetenschap betreffende de praktijk van het overheidsbestuur, niet het besturen in het algemeen. Te vaak gaat het over de ‘publieke sector’.

Bestuurskunde moet meer zijn dan bedrijfskunde voor de overheid, overheidskunde. Een hogere overheidsquote in de bestuurskunde is nodig. Permanente bijscholing met workshops in overheidskunde wordt de nieuwe trend. Ambtenaren zijn voortaan overheidskundige professionals waar we trots op zijn.

De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek

Boudewijn Steur

In de maanden november en december van 2007 vond een aantal gesprekken plaats met oud-bestuursleden en betrokken leden van de Vereniging voor Bestuurskunde. In deze gesprekken werden warme en dierbare herinneringen aan de VB opgehaald, maar er werd ook gesproken over een drietal inhoudelijke onderwerpen: de betekenis van de VB voor de ontwikkeling van de discipline bestuurskunde, de functie van de VB als brug tussen theorie en praktijk en de functie van de VB in de toekomst. Tijdens het tweede gesprek zaten de volgende personen aan tafel: Arthur Docters van Leeuwen, Kas Kastelein, Harm Prins, Jan Schrijver, Ig Snellen, Pieter de Jong en Boudewijn Steur.

Arthur Docters van Leeuwen: Ik ben er geleidelijk bij betrokken geraakt in de tweede helft van de jaren tachtig. Crisisbestrijding was toen een hot item. Voor de VB trad ik op diverse plekken op, waarbij ik vertelde uit de praktijk en Uri vanuit de theorie. Uri en Roel hebben mij toen gevraagd om lid te worden, ergens in 1987. Het was toen de bedoeling dat Ineke Lambers-Hacquebard voorzitter zou worden als opvolger van Arthur Ringeling, maar zij kreeg problemen met haar gezondheid. Ik weet nog goed dat Uri en Roel toen op mij zijn afgekomen met het dringende verzoek of ik die die rol wilde vervullen. Het zou goed gaan met de VB, dus het zou een makkelijk klus zijn. Geloof het nooit als dat tegen je wordt gezegd. Word vooral nooit penningmeester! Er was één iemand die tegen mijn voordracht als voorzitter was, Andries Hoogerwerf. Die heeft een brief geschreven aan het bestuur, dat a). ik geen professoraal theoreticus en b). ik was geen bestuurskundige, maar staatsrechtgeleerde.

Kas Kastelein: En niemand die toen nog kon vertellen wat een bestuurskundige was.

Arthur Docters van Leeuwen: Als ik het nu zou moeten uitleggen wat bestuurskunde is, dan zou ik toch een heel behoorlijk antwoord kunnen geven. Wat dat betreft heeft de bestuurskunde als discipline een heel behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt. In de theorievorming is een enorme ontwikkeling geweest. Dit speelt zich allemaal in de late jaren tachtig. Het is veel minder alleen op de dagelijkse praxis gericht. Bij het verzoek of ik voorzitter wilde worden, speelde wel de kwestie dat ik geen hoogleraar was en bovendien hoofd van de BVD zou worden. Dat was geen probleem Ik zei ook nog voorzichtig: ik ben ook geen bestuurskundige. Maar zelfs dat was geen probleem. Ik herinner mij goed dat we het eerste diner hadden en de vraag stelde: wat is dat eigenlijk 'bestuurskunde'? Ik weet nog goed dat het even stil werd. De aanwezigen barstten in een licht panisch gelach uit en vervolgens zei iedereen dat dat een hele

goede vraag was, en achteraf werd er aan toegevoegd dat dat niet het goede moment was om deze vraag te stellen. Overigens is die paradigmavraag wel een vraag die mij mijn hele voorzitterschap heeft beheerst. Wij practici waren van mening dat bestuurskunde zich niet zo op allerlei praktijken moest richten, terwijl een dominante stroming binnen de wetenschap was dat de bestuurskunde een nuttige bundeling van disciplines was die dienstbaar aan het openbaar bestuur was. Die zichzelf alleen kon bewijzen door het openbaar bestuur van adviezen kon voorzien. Ik vond echter dat de bestuurskunde méér moest zijn dan een verzameling. Het moest een discipline zijn met een eigen hart, want daar hadden wij practici ook behoefte aan. Wij practici waren van mening dat dat niet geval was. Wij waren juist van mening dat de bestuurskunde ofwel om voldoende theorie te vormen. Waar wij geen tijd voor hebben is voor een weldoortimmerde theoretische onderbouwing. Wij kunnen de heuristiek niet ontwikkelen. Daarover is veel gesproken in mijn periode. Destijds bewees je je als hoogleraar dan ook vooral door de adviezen die je schreef voor een organisatie, en veel minder door de eigen theorievorming.

Pieter de Jong: Eind jaren negentig begon de VB zich te richten op de jongeren, niet alleen inhoudelijk, zoals bij het jubileumcongres in 1998, maar ook organisatorisch. Ik heb toen contacten gelegd met de studentorganisaties bestuurskunde aan de universiteiten. Niet veel later is er ook een studentbestuurder in het bestuur gekomen. Ik ben altijd aan het netwerken voor de VB gebleven. Zo heb ik XPIN – in de personen van Jan Schrijver, Ton van der Wiel en Marion van Griethuizen – betrokken bij de organisatie van de Festivals der Bestuurskunde.

Arthur Docters van Leeuwen: Ik trof een vereniging aan die niet in goeden doen was. De ledenaantallen namen af. Flink wat universiteiten hadden ruzie met elkaar, mede door de terugloop in het aantal studenten. Het was een lastig moment om voorzitter te worden, maar ik had een goed bestuur: Ig Snellen als vice-voorzitter, Bram Sorber als secretaris en Jan van der Dussen als penningmeester. We boden ook te weinig. We hadden geen blad, te weinig events. Toen ik aantrad besprak ik met Bram, dat we meer moesten optuigen: meer events, de oprichting van een blad. Arno was toen de enthousiaste hoofdredacteur. Op zijn Arno's werd het blad uit de grond gestampt. Er kwam een prima redactie, waarbij de toestroom van artikelen nooit problematisch is geweest. We gingen langs de universiteiten op bezoek en dat heeft geholpen. Toen ik wegging, ging het een stuk beter, ook met de bestuurskunde. Een probleem tijdens mijn periode was wel dat de jonge turken (Michiel Herweijer, Paul Frissen) zich wilden afscheiden. Zij vonden de VB maar een verzameling van ouwelui. Ik heb toen met Paul gesproken – en daar begint mijn vriendschap met hem – en hem gevraagd: 'Wat wil je nou eigenlijk? Ofwel je moet ophouden met stennis te schoppen, of je richt een eigen club op of je probeert het nog maar een keer? Bij dat laatste moet je ook maar in het bestuur komen'. Michiel kwam toen in het bestuur en Paul was betrokken bij het organiseren van congressen en bijeenkomsten. Die werden meer thematisch van aard. We zijn toen ook begonnen met het opzetten van regionale clubs, vooral in Limburg ging dat erg goed.

Lid van verdienste Arthur Docters van Leeuwen (links) en Kas Kastelein bij de dinerbijeenkomst

Harm Prins: Wat mij is bijgebleven is de enorme goodwill die in het begin van de Vereniging bestond. Ook vanuit de verschillende universiteiten om tot iets te komen. Dat begon aan het einde van de jaren zestig. Met wilde een gemeenschap van bestuurskundigen. In de jaren zeventig is dat opgepakt bij de SISWO-bijeenkomsten. Ik heb in die beginjaren het secretariaat gevoerd van 1973 tot 1981. Dat was in het kader van het Instituut van Bestuurswetenschappen. In het tweede jaar hadden we al 175 leden, en die kwamen actief bij elkaar.

Ig Snellen: Ik was politicoloog bij Philips. Ik was geïnteresseerd in beleidswetenschappen en daardoor kwam ik bij de VB. In de eerste congrespublicatie sta ik vermeld. Ik raakte betrokken door de bijeenkomsten van de VB over 'doeleinden van overheidsbeleid'. Het thema was politisering van het openbaar bestuur, met een belangrijke bijdrage van Uri Rosenthal. Dat is een belangrijke bundel geworden. Ik vind het een hele prestatie van de VB dat ze met een dergelijk thema was begonnen. Mijn belangstelling onderscheidde zich echter niet van mijn interesse in de vereniging van politicologen. Beleidsgericht onderzoek, dat was een buitengewoon interessante bijeenkomst. Interne en externe politieke verhoudingen binnen Philips. De

vereniging kwam op mijn pad door de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek, die ik van Rosenthal heb overgenomen. Elke zes weken kwamen we bij elkaar om een proefschrift te bespreken. Daarnaast ben ik betrokken geraakt bij de Van Poeljeprijs als voorzitter van de commissie. Dat vloeiende eigenlijk logisch voort uit de activiteiten voor de OBO. Bij die methodologie heb ik niet een duidelijke ontwikkeling gezien, al zie je dat later wel. Het dominante paradigma van die tijd was de verwetenschappelijking van beleid. Ik ben vijftien jaar lang onderdeel geweest van het bestuur, al is de VB nooit mijn habitat geworden. We hadden het meer over het vak, en niet zozeer over de vereniging

Arthur Docters van Leeuwen: Ik ben het daar niet echt mee eens, Ig. Jouw betrokkenheid was te groot. Je schuift jouw bestuurlijke allure wel erg onder de korenmaat.

Ig Snellen: Ik heb mezelf toch altijd als een buitenstaander beschouwd. In die vijftien jaar was er een beleidswetenschappelijke stroming, waar Hoogerwerf een belangrijke positie innam. Spanning met Rotterdam, waar de netwerkbenadering meer aanwezig was. Maar dergelijke spanningen uitten zich niet in de Vereniging, ook niet in de OBO. Daar gingen we van het ene proefschrift naar het andere. De spanning kwam veel meer tot uiting in het tijdschrift 'Beleidswetenschap'; bij iedere vergadering was er wel iemand die wilde opstappen. Dat ging over de inhoud. De VB was teveel organisatie en te weinig inhoudelijk.

Kas Kastelein: Als lid heb ik de VB van een zekere afstand goed kunnen volgen. Als consument heb ik veel activiteiten van de VB meegemaakt.

Jan Schrijver: Net als Kas heb ik de ontwikkeling van de VB van nabij gevolgd, maar nooit echt actief geweest. Wel was ik betrokken bij de organisatie van het festival 1.0 en 2.0, vanuit XPIN. Verder heb ik de laatste twee jaar een webredactie met artikelen op de website, waar ongeveer 1 keer per week nieuwe bijdragen verschijnen. Verder ben ik de laatste jaren aan de UvA bij Maarten Hajer bezig met een proefschrift. Ik ben de vleesgeworden brug tussen theorie en praktijk. In 1976 kwam ik te werken bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, daarvoor was ik misschien al lid als student. Het is jammer dat de bijzondere band tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VB niet meer bestaat. Deze band kwam bijvoorbeeld tot uiting in de organisatie van de Marktdagen Bestuurskundig Onderzoek. Pieter van Dijke, SG van Binnenlandse Zaken ging aan het einde van de jaren zeventig als afgevaardigde van de Nederlandse sectie naar internationale bijeenkomsten bestuurskunde, zoals het IIAS. Dat ligt niet zozeer aan de Vereniging voor Bestuurskunde, maar meer aan het ministerie. Op het gebied van kennisontwikkeling heeft BZK eigenlijk nog maar één klein bastion en dat is het bureau Strategische Kennisontwikkeling. Verder is er eigenlijk niets meer.

Arthur Docters van Leeuwen: Dat zien we toch eigenlijk ook bij andere departementen, zoals bij Financiën. Maar je ziet toch ook heel duidelijk dat dergelijke banden vooral tot stand komen via persoonlijke contacten. Het gaat om de mensen, de poppetjes.

Ig Snellen: Wij hadden de gewoonte dat het voorzitterschap een aantal jaren vervuld zou worden door iemand uit de wetenschap en vervolgens een aantal jaren door iemand uit de praktijk.

Jan Schrijver: De VB weet af en toe iets te weinig in te spelen op actuele zaken, zoals destijds met de Nationale Conventie. Dat was een heel mooi dossier geweest voor de VB om op de maatschappelijke – en daarmee de politieke – agenda te krijgen. Hetzelfde geldt toch ook een beetje voor die uitkomsten van Andere Overheid. Dat had de VB ook kunnen oppakken, waarmee het dossier niet direct van het toneel verdwijnt. De laatste paar jaar promoveer ik aan de UvA bij Maarten Hajer. De hele dag worden daar discussies gevoerd over sociaal-constructivisme, discours en dat de werkelijkheid niet bestaat. Het is leuk om weer aan de slag te mogen gaan binnen een dergelijke wetenschappelijke omgeving. Aan de andere kant zit ik drie dagen per week bij dat ministerie, waar men het heeft over politiek primaat, de hiërarchie van de lijn en evidence based policy. In mijn beleving is de kloof tussen praktijk en wetenschap nog nooit zo groot geweest. Ik heb recentelijk het proefschrift van Jaap Breunesse gelezen. Daarin staat dat al die onderzoeken zo wetenschappelijk, zo theoretisch zijn. Hij zat meer op de lijn van Brasz met zijn praxiologie.

Kas Kastelein: Bestuurskunde heeft toch wel als onderzoeksobject het openbaar bestuur. De bestuurskunde verschilt wezenlijke van organisatiekunde. Dat wezenlijke kun je dan alleen achterhalen door dat in de praktijk te toetsen. Mijn studenten gingen dus op stage bij BZK of bij Philips. En daarna vroeg ik: ‘Wat is het verschil?’. Uiteraard waren er wel verschillen, maar het kwam in grote lijnen toch wel met elkaar overeen. Ik ben tijdens de colleges wel eens verbaasd over het niveau van de studenten. Dan vraag ik naar Weber en dan word je glazig aangekeken. Hoogstens weten ze dat het iemand is die muziek heeft geschreven. Alles van voor de jaren negentig beschouwen ze als oud, en dus onbruikbaar. Ik vind dat een heel kwalijke zaak.

Jan Schrijver: De activiteiten van de VB richten zich nu meer op de praktijk, zoals je kunt zien bij die Festivals. Vroeger was dat anders. Toen vonden meer wetenschappelijk inhoudelijke discussies plaats. Toen ik net bij BZ kwam, was de term complementair bestuur erg in zwang. Ik genererde me dood dat ik daar nog nooit had gehoord. In de werkgroep Openbaar bestuur, waarin onder ander Van Poelje en In 't Veld zat, is een rapport opgesteld. Tussen de fase van het rapport van het rode kaft naar het rapport met een blauwe kaft zat ongeveer tweeënhalf jaar. Voortdurend werd discussie gevoerd over wat men er van vond, zeer wetenschappelijk van aard. Zo'n rapport – dat zo nauw aansluit bij de bestuurlijke

werkelijkheid – is een taai en moeilijk verhaal. Er was af en toe geen touw aan vast te knopen. De discussie werd teveel gedomineerd door de wetenschappers en dat ging over de hoofden van de praktijk heen. We zijn nu vijftintig jaar verder en nu hebben we te maken met Randstadurgentieprogramma. Er was laatst een bijeenkomst waar iemand refereerde naar het rapport, want daarin staat al het nodige. Zo'n begrip komt dus plotseling weer op.

Ig Snellen: Van een bestuur mag je niet verwachten dat er wetenschappelijke ontwikkelingen worden geselecteerd, of bevorderd. Daarvoor heb je onderzoeksgroepen. De VB is voor de bevestiging van een identiteit. Er moeten verhalen worden verteld vanuit het bestuurskundige paradigma. Daar is die VB mee bezig geweest. De vereniging heeft een functie in de identiteit van personen. In Amerika zie je dat mensen het op hun cv zetten, dat zie ik hier minder snel gebeuren. De vereniging heeft ook een functie in de identiteit van het vak, dus kijken vanuit een bestuurskundig paradigma.

Jan Schrijver: Maar als je zegt: 'De VB heeft een functie in de identiteit van het vak', dan heeft die vereniging een taak om die identiteit te formuleren.

Ig Snellen: Zoals Klinkers en Scheele het hebben omschreven, heb ik het nooit beleefd. Ik kwam echter ook van buiten; ik was politicoloog.

Jan Schrijver: In de toekomst moet de VB haar scope verbreden, zich niet beperken tot het openbaar bestuur. Het kenobject van de bestuurskunde, namelijk het openbaar bestuur, moeten we verbreden naar de bestuurskunde van de burger. Een logische verbinding voor de VB op dit moment is dan ook de Publieke Zaak.

Ig Snellen: Ik heb een neiging om een onderscheid te maken tussen bestuurskunde en de Vereniging voor Bestuurskunde. De reflectie op de relatie of verhouding tussen politiek en ambtelijk apparaat. De vereniging heeft een tweeledige functie: 1. De identiteit van bestuurskunde als wetenschap zichtbaar te maken. Dat kan betekenen dat je organiseert rond een paradigma. 2. De bijdrage die je levert aan de samenleving. Ik vind dat een vereniging voor bestuurskunde een bijdrage aan de identiteit kan leveren. Slagen wij erin de multidisciplinariteit tegelijkertijd tot uiting te brengen?

Harm Prins: De vereniging heeft nog altijd een belangrijke functie in de creatie van werkgemeenschappen, waarbinnen gediscussieerd kan worden over de stand van zaken van de wetenschap bestuurskunde.

Verdwenen platforms

*Chris Coolsma*²⁰

Er was eens, in het begin van de jaren negentig in de vorige eeuw, een Indianenclub van jonge sociale wetenschappers, die samenwerkten om het bestuurskundeonderwijs beter te maken, om het debat in het wetenschappelijk los te koppelen van concurrentie, prestaties en geld en om denkkracht en interesse te bundelen. Ze vergaderden regelmatig in morsige zalencentra bij het Centraal Station in Utrecht. De onderwerpen die ze bespraken waren ingegeven door intellectuele interesse en de tijd en kennis die ze inbrachten konden belangeloos en vrij van managersinvloeden worden besteed.

De Indianen kwamen van universiteiten maar sommigen hadden de beleidspraktijk van binnen uit meegemaakt. Ze zaten nog niet hoog in de boom, al hadden sommigen wel ambities om hogerop te komen. Ze waren meer dan collega's, wat je kon zien aan het genoegen dat ze ontleenden aan de ontmoetingen. Het waren wel vrijwel alleen mannen, wat ze regelmatig betreurden. Misschien vormden ze wel een freischwebende Intelligenz, wat in het Nederlands opeens veel denigrerendeer klinkt: vrijgestelden. Met mijn rector magnificus geef ik de voorkeur aan: een bende vrijdenkers. Hun debatten pasten meestal in het schema van het communicatieve handelen, maar er zat wel een doel en een strategie achter: machtsvrij van elkaar leren om zo de bestuurskunde op te stoten in de vaart der wetenschappen.

Er waren vier belangrijke voorwaarden voor dit achteraf gezien zo unieke initiatief. Er was een geloof in het belang van de bestuurskunde, in die tijd misschien wel het paradigma van de maakbaarheid. Er was een organisatie die betaald werd om bruggen tussen wetenschappers onderling en tussen wetenschap en praktijk te slaan: het SISWO in Amsterdam. Er was een netwerker met een groot talent voor bijeenbrengen van enthousiaste mensen rond interessante thema's. Hij had ook nog de eigenschappen van een uitgever, die zijn auteurs met zachte zweep tot het eerbiedigen van deadlines wist te bewegen. Ik heb het natuurlijk over P(i)eter de Jong. En er waren universiteiten en overheidsorganisaties, die het nut inzagen van deze ruimte voor vrije gedachtewisseling. SISWO, slijpsteen voor de geest, leen ik maar even van de kwaliteitskrant.

De Indianenclub had zich afgescheiden van een grotere VB-werkgroep, de Werkgroep Bestuurskundig Onderwijs. Voor de jonge lezers: in die tijd waren er ook nog een Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek (OBO) en een Werkgroep Methodologie Bestuurskunde (WMB). Later, in 1990, werden deze twee

---

20 Drs. J.C. Coolsma is docent bestuurskunde en bestuursrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

werkgroepen samengevoegd, onder de naam OBOM (Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en Methodologie). Al die werkgroepen werden aangestuurd vanuit het SISWO (lees Pieter de Jong) en de werkformule was simpel en soms doelmatig: spreek een thema af, behandel het grondig, nodig eventueel auteurs of experts uit en maak een boekje op grond van de bevindingen.

In die formule werkend heb ik het genoeg gehad om met Mark Wiering het boekje *Handhaving in stukken* (1999) te redigeren, waar mensen als Marius Aalders, Bert Niemeijer en Piet van Reenen aan meewerkten. Oplage ergens rond de 300. Pieter de Jong was met Arno Korsten en Paul 't Hart de drijvende kracht achter het nog steeds zeer leesbare en informatieve boek *'Groepsdenken in het openbaar bestuur'* (1992). Dat boek was de vrucht van een OBOM-symposium eind 1991. Beide boeken staan beduimeld van intensief gebruik in mijn kast. Maar ik zal me verder tot de Indianenclub beperken. Die afscheiding was een gelukkig idee want de grote werkgroep was een beetje op sterven na dood door organisatieproblemen. De Indianen hadden zich tot taak gesteld om een minimumpakket voor het onderwijs in de bestuurskunde te ontwikkelen. Daaraan voorafgaand wilden zij de bestuurskundeopleidingen in Nederland in kaart brengen. Letterlijk, want na veel administratief gefröbel, o.a. met brochureformaten, produceerden ze een uitvouwbare kaart, waarop alle bestuurskundeopleidingen in Nederland, mét basisgegevens, te vinden waren. Met enige weemoed denk ik terug aan de bezielende inbreng van wijlen Adriaan Bours, geograaf van het besturen, erudiet oerbestuurskundige. Ik heb ergens nog zijn fraaie knipselwerkjes. De kaart kostte veel geld en het is bij één druk gebleven (hebt u die ervaring ook lezer? Brochures lijken prachtig maar hun lot is twijfelachtig, omdat ze meestal al verouderd zijn als ze gereed zijn. We hadden het WWW nog niet). Maar de ervaring van het maken was de katalysator voor het succesvolle project daarna. Menno Tuurenhout (Leiden), Anne van der Veen (Twente), Jan de Bruin (Tilburg) en Gerrit Hagelstein (Utrecht) wilden de opleidingen tot in details met elkaar vergelijken. Af en toe waaide er iemand in en uit de groep. We kregen het allemaal steeds drukker door de universitaire onderwijsvernieuwingen, die gepaard gingen met grote bezuinigingsoperaties. Het einde van het vrijgesteldentijdperk kwam dreigend nader.

Maar wij zetten door. Er moest een ijkpunt komen voor de kwaliteit van de opleidingen. We waren er lang mee bezig, misschien omdat Pieter de Jong geen secretaris was van deze club, maar vooral omdat we omzichtig langs de klippen van institutionele belangen moesten varen. Alle faculteiten en vakgroepen en secties moesten meewerken, maar zich er niet actief mee gaan bemoeien, want dan zou het een gordiaanse knoop worden. Juist deze verkennersexpeditie doet achteraf aan Indianen denken. We slopen door de instituties. Uiteindelijk kwam het er: een indicatief minimumpakket, gedateerd juni 1995. Een discussievoorstel, met een k. En discussie kwam er, maar niet met de Indianen. Die produceerden nog een artikel in *'Bestuurswetenschappen'* en organiseerden een symposium waar anderhalve man en een dood paard kwamen. Zo nu en dan drong tot ze door dat er lofprijzingen waren, later zelfs dat sommige bobo's om strategische redenen vonden dat de operatie zou moeten worden herhaald. Het rapport werd

---

hier en daar gebruikt om een opleiding door te lichten of om er een nieuwe opleiding aan te spiegelen. Een visitatiecommissie verwees er naar.

Toen werd het stil. Was dat een voorbode? We hebben tegenwoordig een 'Festival der Bestuurskunde' en een website. We hebben een vereniging met niet overal even levendige en levensvatbare kringen. Het lijkt wel of de belangstelling afneemt. De bestuurskundeopleidingen zijn hier en daar gedecimeerd of verdwenen. Er is bijvoorbeeld nog maar één opleiding Recht en Bestuur. In 1995 waren er nog vijf. De werkgroepen zijn overleden met het vertrek in 2001 van Pieter de Jong naar de Raad voor het openbaar bestuur, en de opheffing in 2005 van het SISWO. Er is geen intervisie meer in landelijke platforms als de werkgroepen over onderwijs, methodologie en onderzoek. Nu googelen we naar de presentaties en artikelen van anderen.

We publiceren ons suf, bij voorkeur in Nederengels. We knippen en plakken nog steeds kunstwerkjes, met de muis. Maar discussiëren we wel genoeg met elkaar? Zijn we wel echt een wetenschappelijk forum? Waar komen jonge wetenschappers en jonge beleidsmedewerkers en onderzoekers uit de overheid nog regelmatig bij elkaar om van elkaar te leren? Ik zou ook graag willen weten wat er van het minimumpakket over is na de invoering van de vierjarige studieduur en de bama. Maar het platform is verdwenen.

Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland – II

Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema

In 2006 publiceerden Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen en Dave Huitema – allen winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs – het artikel ‘Fragmented but forceful: Dutch Administrative Sciences and Their Institutional Evolution’ in het vooraanstaande tijdschrift *Public Administration*. Dit artikel geeft de ontwikkeling van de bestuurskunde in Nederland weer. In dit lustrumboek is een Nederlandse vertaling opgenomen. Hieronder vindt u het tweede deel. Op pagina 39 en pagina 122 vindt u de overige twee delen van dit artikel.

De huidige Bestuurskunde in Nederland

Als we kijken naar de decennia waarin de Nederlandse bestuurskunde is gegroeid en volgroeid, dan zien we een interessante dynamiek. Deze dynamiek is een teken van wezenlijke kenmerken van het vakgebied die we eerst moeten begrijpen voordat we de huidige ontwikkelingen kunnen plaatsen. In wezen gaat het hier om niets anders dan gewone menselijke, maatschappelijke en ruimtelijke eigenschappen. Vakgebieden worden gemaakt door gewone mensen, met de gewoontes en standpunten die ze zich aangemeten hebben, in een bepaald tijdperk, op zichtbare plaatsen, omgeven door cultureel bepaalde ambities en drijfveren en met behulp van specifieke talige middelen. In onze visie zijn de volgende vijf thema's kenmerkend voor de Nederlandse bestuurskunde.

Rijkdom en concurrentiepositie

Allereerst moeten we opmerken dat wetenschappers in een klein land als Nederland dicht op elkaar wonen en werken. De bestuurskundigen in Nederland kennen elkaar allemaal en kennen elkaar vaak heel goed; ze treffen elkaar regelmatig; verhalen en roddels over wetenschappers aan andere universiteiten doen de ronde; wetenschappers verkassen gemakkelijk van de ene naar de andere universiteit. Dat alleen al geeft de wetenschappelijke ontwikkeling een zekere centrifugale neiging. Het is dringen geblazen in de bestuurskunde en om je te onderscheiden moet je een eigen niche vinden, en een onderscheidend onderzoeksgebied opzetten. Er is ook een neiging om zich naar buiten te richten om te ontkomen aan het gevoel van een naar binnen gekeerde bestuurskundige gemeenschap. Hierbij helpt het dat Nederlandse wetenschappers gemakkelijk Engels lezen en schrijven. Zo komt het dat de ruimtelijke begrenzing en de fysieke nabijheid de variatie en de verdeeldheid eerder vergroten dan verkleinen.

Bovendien dragen bepaalde institutionele omstandigheden bij aan deze verdeeldheid. Omdat Nederlandse bestuurskundigen, vooral de oudere, elkaar zeer goed kennen, kennen ze ook elkaars respectievelijke achtergronden, onderzoekstradities en visies en dat zou de samenwerking wel eens in de weg kunnen staan. Als betrekkingen tussen wetenschappers te wensen overlaten dan kunnen ze elkaar toch niet ontlopen in een klein land als Nederland. Dat kan ook een wetenschappelijke overstap in de weg staan, ofwel omdat men meent dat wetenschappers tot een bepaalde school behoren, ofwel omdat hoogleraren geen jonge wetenschappers willen weggapen bij anderen die ze zeer goed kennen. Bovendien zijn er vele prikkels om je te onderscheiden. Wetenschappers concurreren met elkaar om studenten en financiële middelen. Omdat de meeste opleidingen bestuurskunde relatief vlak bij elkaar zitten, concurreren ze direct met elkaar om studenten. Bestuurskundigen concurreren ook vaak met elkaar om dezelfde onderzoeksprojecten, in dezelfde wetenschappelijke kringen (in Den Haag of in de grote steden) en doen aanvragen voor dezelfde onderzoeksbeurzen van dezelfde instellingen.

Toch zorgt deze fysieke nabijheid ook voor grotere wetenschappelijke slagkracht, want bestuurskundige wetenschappers worden enorm gemotiveerd om hun best te doen om in zo'n concurrentiestrijd (inclusief strijd over geld) te winnen. Deze strijd wordt binnen universiteiten uitgevochten, bijvoorbeeld tussen de vakgroep bestuurskunde en de vakgroep politicologie, maar ook tussen universiteiten. Zo'n beruchte strijd vond bijvoorbeeld plaats tussen de Universiteit Twente, met zijn rationalistische kijk op beleidsvorming, en de universiteiten van Rotterdam en Leiden, die sterke netwerk-georiënteerde, politieke en kritische onderzoeksoriëntaties hebben. Deze strijd ging vooral om de mate waarin 'een gezaghebbende probleemdefinitie, die als een Wet van Archimedes kan dienen om zaken te verklaren, te beoordelen en voor te schrijven' gebruikt kon worden bij bestuurskundig onderzoek (Klijn & Koppenjan 1997, p. 143). Twente ging er hierbij vanuit dat de bestuurskunde formeel goedgekeurde beleidsdoelen moet accepteren als uitgangspunt voor onderzoek; Rotterdam en Leiden benadrukten dat het zoeken naar doelen een kenmerk is van beleidsprocessen. In het midden van de jaren negentig hadden de twee kampen belangrijke stappen in elkaars richting gezet en min of meer vrede met elkaar gesloten, ondanks wat gekibbel hier en daar (zie voor deze conclusie bijvoorbeeld Pröpper 1996).

De verhitte aard van zo'n gepolariseerd debat heeft te maken met het typisch Nederlandse idee van afstand. Het zwaartepunt van Nederland – de Randstad, met Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Utrecht – ligt in het westen, dichtbij zee. Dit verstedelijkte gebied is dichtbevolkt, met veel economische activiteit in de haven van Rotterdam en de luchthaven Schiphol en is in cultureel opzicht belangrijk. Bovendien zetelt de centrale overheid in Den Haag. De Randstad valt grotendeels samen met het grondgebied van Holland, een provincie die historisch gezien zo belangrijk was dat de naam van de provincie internationaal vaak gebruikt wordt voor het hele land. De bevolkingsdichtheid en de regeringsactiviteit trekken een

meerderheid van de bestuurskundigen aan. De meeste bestuurskundigen zitten dan ook in of rond de Randstad (de universiteiten van Rotterdam, Leiden, Delft, Tilburg, Amsterdam en Utrecht). Andere universiteiten (zoals Twente en Nijmegen in het oosten, Groningen in het noorden, en Maastricht in het zuiden) lijken relatief ‘ver weg’ te zijn. Hoewel Enschede naar Noord-Amerikaanse maatstaven slechts een voorstad van Amsterdam is, is het naar Nederlandse maatstaven ongeveer het Verre Oosten. Dit heeft niet alleen bijgedragen aan het hierboven genoemde conflict, maar het heeft ook invloed gehad op de opvattingen en onderzoeksactiviteiten van wetenschappers. Buiten de Randstad zijn wetenschappers relatief minder geïnteresseerd in bestuur op Rijksniveau en meer in lokaal bestuur, milieukwesties en private organisaties.

Open voor verandering

Oudere generaties bestuurskundigen, inclusief de emeritus hoogleraren die het vakgebied hebben opgebouwd, zijn opgegroeid in een periode waarin de voorzieningen van de verzorgingsstaat werden uitgebreid na de oorlog, de ontzuiling begon in de jaren zestig, en gepolariseerde politiek werd bedreven in de jaren zeventig. Vele van deze bestuurskundigen waren politiek actief, soms zelfs als radicale Marxisten – en hebben het daar nog vaak over – maar waren blijkbaar zelden zo radicaal dat ze bereid waren om het doel van een liberale verzorgingsstaat te laten varen. Ze waren gematigde activisten die hervormingen wilden doorvoeren. Deze houding heeft wellicht ook de concurrentie versterkt. Vorige generaties moesten eerst vechten voor hun ideeën en toen om geld en posities, niet in de laatste plaats omdat ze een vakgebied moesten opbouwen. Jongere generaties weten misschien nog wel iets over de oliecrisis en de economische malaise in de jaren zeventig maar zijn toch vooral opgegroeid in de jaren tachtig, een tijd van no-nonsense kabinetten, neoliberale bezuinigingen en hervormingen, milieuproblemen en het einde van de Koude Oorlog. Nog jongere generaties (onze huidige studenten) zijn opgegroeid in de jaren negentig, met problemen op het gebied van allochtonen en integratie, multiculturele conflicten, terrorisme, globalisering op financieel gebied, de verspreiding van ziekten en zelfs politieke moorden.

Dat heeft allemaal uiteraard geleid tot nieuwe belangen en nieuwe standpunten. De jongere generaties hebben minder voeling met onderwerpen uit de jaren zeventig, zoals elitestudies, systeemtheorie of Beleid en Politiek (met hoofdletters). Bovendien hebben deze jongere generaties niet hoeven vechten voor de status van het vakgebied en hebben ook niet hoeven concurreren met elkaar en derhalve staan ze op ‘vriendschappelijke’ voet met elkaar (zie ook de discussie waarmee dit artikel afgesloten wordt). Het zou echter ook kunnen betekenen dat ze minder toegewijd zijn. Als de bestuurskunde ernaar streeft om de staat en het bestuur en dergelijke te verbeteren, dan kun je je afvragen welke staat en welk bestuur de jongere generaties eigenlijk willen verbeteren: welke (politieke) doelen willen ze verwezenlijken? Als de bestuurskunde zich bezig houdt met het algemeen belang, dan kun je je afvragen hoe de jongere generaties dat soort belangen inschat. Wanneer jonge Nederlandse wetenschappers met enthousiasme in

---

eigentijdse thema's duiken, waarom doen ze dat dan eigenlijk precies? Wanneer ze zich bezig houden met narratieve theorie (Van Twist 1995; Van Eeten 1999; Huitema 2002), leiderschap (Boin 1998), ambtelijk gedrag (Noordegraaf 2000), bestuurlijke organisatie (Van Thiel 2000), maatschappelijk ondernemerschap (Putters 2001; Brandsen 2004), institutionele hervormingen (Hendriks 1999; Kuipers 2004; Helderma 2007), informatie management (Meijer 2002) en multi-level governance (Princen 2002; Versluis, 2003; Mastenbroek 2007), wat beweegt deze mensen dan?

Verschillende zienswijzen

De invloed van het tijdsgewricht wordt versterkt door de onderwijsachtergrond. Er is een groot verschil tussen oudere en jongere generaties bestuurskundigen in Nederland: vrijwel alle jonge bestuurskundigen hebben een interdisciplinair opleiding bestuurskunde gedaan. Oudere wetenschappers daarentegen zijn afgestudeerd in traditionele vakgebieden zoals politicologie en sociologie in een tijd waarin er nog geen opleiding bestuurskunde bestond. In algemene zin zijn ze daardoor gevormd. Jongere wetenschappers voelen zich bestuurskundigen; oudere wetenschappers voelen zich onderdeel van de traditionele monodisciplines.

In meer concrete zin heeft dit zijn weerslag gehad op de manier waarop het universitaire onderwijs in elkaar zit. Sommige universiteiten, zoals de Universiteit Twente, waren (en zijn) meer gericht op monodisciplines die ook de structuur van de vakgroepen en opleidingen bestuurskunde hebben bepaald, waarin wetenschappers ingedeeld zijn op basis van hun achtergrond in het vakgebied. Op andere universiteiten, zoals die van Rotterdam en Leiden, hebben oudere generaties geprobeerd om vakgebieden te integreren in een nieuw vakgebied, zowel door wetenschappers door elkaar te mengen als door geïntegreerde opleidingen aan te bieden. Dit heeft tot op zekere hoogte ook gewerkt, vooral als basisopleiding. Maar in de vergevorderde stadia van het curriculum bleek dit wat lastiger te liggen en was (en is) er vaak één bepaalde richting in het vakgebied die de boventoon voert (Rutgers 1993). Dit is één van de belangrijkste oorzaken van de wetenschappelijke verdeeldheid want die vloeit vaak voort uit disciplinaire achtergronden.

Nu kunnen we de contouren te schetsen van een nieuwe fase in het samenstellen van universitaire onderwijsprogramma's. De traditionele opleidingen bestuurskunde zijn langzamerhand aan het verdwijnen. In toenemende mate houden opleidingen zich niet meer bezig met bestuur, maar met 'governance', vervaagt het onderscheid tussen publiek en privaat en komen bestuurskunde en organisatiewetenschappen steeds dichter bij elkaar te liggen. Dat vergroot niet alleen de verdeeldheid maar werpt ook nieuwe existentiële vragen op. Waar houdt de bestuurskunde op? Waar houdt het openbaar bestuur op? Horen sportorganisaties er bijvoorbeeld bij? En hoort 'verantwoord ondernemen' erbij, een onderwerp dat tot voor kort voorbehouden was aan bedrijfswetenschappen? Jonge wetenschappers moeten zich nu met al deze vragen bezighouden.

Nauwe banden

Alle wetenschappelijke ondernemingen staan voor een existentiële uitdaging: wat betekent het om academicus te zijn? Hoe verhoudt de academische praktijk zich tot de niet-academische praktijk? Dergelijke existentiële vragen zijn van belang omdat de bestuurskunde als wetenschap en de opleidingen bestuurskunde het als één van hun belangrijkste taken zien om bij te dragen aan een effectiever (meer ontvankelijk, creatief, efficiënt) optreden. In velerlei opzichten heeft de praktijk het gewonnen. Vele Nederlandse academici zijn als adviseurs nauw betrokken bij de praktijk van het openbaar bestuur en velen zijn zelf op een of andere manier bestuurders geweest of geworden. Deze tendens wordt versterkt door het steeds groter wordende gebrek aan middelen, waardoor universiteiten zich gedwongen zien om zich op de markt te begeven om geld binnen te halen. Als dat professioneel wordt aangepakt kan het op zichzelf een belangrijke bron zijn voor vernieuwing, academische autonomie en wetenschappelijke publicaties. Uit de visitatie van de bestuurskunde faculteiten in 2002 bleek dat verscheidene groepen die afhankelijk zijn van middelen uit de derde geldstroom het in academische zin beter doen dan sommige van hun collega's die het helemaal moeten hebben van de eerste geldstroom.

Maar er zitten ook risico's aan. Op het meest fundamentele niveau zal het duidelijk zijn dat niet alle academici de vermogens in huis hebben om om te gaan met de complexiteit van projecten waar derde geldstromen mee gemoeid zijn, zeker niet als de sponsors belang hebben bij de uitkomsten van dergelijk onderzoek. Sommige bestuurskundige leerstoelen, zoals die in de gezondheidszorg, doen onderzoek dat nauw verweven is met ontwikkelingen in de praktijk of hebben zelfs als doel om zulke ontwikkelingen te stimuleren. De houders van zulke leerstoelen lopen het risico dat ze zo ingepalmd worden door hun beleidsvelden dat ze niet genoeg kritische reflectie hebben. Op een meer concreet niveau is het de vraag of een praktijkgerichte instelling bijdraagt aan internationaal aanzien, vooral wanneer de onderzochte praktijken van lokaal of nationaal niveau zijn. Kortom: leidt dat wel tot publicaties die van belang zijn voor een internationaal lezerspubliek?

Ondanks de steeds toenemende druk om derde geldstromen aan te boren, stellen vele academici (oud en jong) zich nog steeds terughoudend op. Ze hebben een hekel aan studierichtingen die een duidelijk toegepast karakter hebben en blijven veilig binnen de muren van hun universiteit. Maar noch de uitverkoop noch de ivoren toren zijn bevredigende opties. Dit is een cultureel argument dat niets te maken heeft met 'onafhankelijkheid'. Mensen van buiten de bestuurskunde zien bestuurskundigen als ofwel te afstandelijk en dus niet ter zake doende, ofwel als te nauw betrokken en dus te doorzichtig. In het eerste geval leidt dat vaak tot kritiek van buitenaf dat de bestuurskunde geen toegevoegde waarde heeft; in het tweede geval leidt het tot pogingen van bestuurders om zich te gedragen als academici.

Strijd om taal

Ten slotte moeten we het belang van de taal benadrukken, van de Nederlandse taal vooral. Taal is een ‘socio-structureel’ en levend verschijnsel. Met zijn woorden, concepten en grammaticale regels structureert de taal het maatschappelijk verkeer en stabiliseert betekenisvolle maatschappelijke interactie; de taal bevat ook bepaalde betekenissen en bijbetekenissen die lastig te vertalen zijn. Dat is al aan de orde wanneer mensen ‘dezelfde’ taal spreken, maar is zeker het geval wanneer mensen verschillende talen spreken. De Nederlandse woorden ‘bestuur’ en ‘beleid’ lijken helemaal niet op het Engelse ‘governance’, bijvoorbeeld, ook al worden ze door elkaar gebruikt door Nederlandstalige wetenschappers. Zulke woorden zijn ingebed in instituties en verwijzen naar bepaalde concepten die samenhangen met ruimtelijke, historische en maatschappelijke processen. Dat geldt ook voor gangbare woorden die vrij makkelijk te vertalen lijken. Het Engelse administration, bijvoorbeeld, waarvoor wel een vergelijkbaar Nederlands woord is (administratie), dat echter een andere betekenis heeft en verschillende betekenissen voor verschillende mensen omdat administration een problematische term is geworden in deze tijden van ‘management’ (voor vertalingen van het woord administration, zie Rutgers 1996).

Dergelijke kwesties worden nog lastiger wanneer minder gangbare woorden als synoniemen gebruikt worden. Het Nederlandse woord ‘beleid’, bijvoorbeeld, kan vertaald worden als policy, maar ‘beleid’ heeft of had dan weer een positievere bijklank dan policy (Van de Graaf en Hoppe 1996). In de Nederlandse taal moet elke organisatie van enig belang toch wel ‘beleid’ in zijn naam hebben zitten of er deugt iets niet; en als een besluit voortvloeit uit ‘beleid’ wordt dat besluit onmiddellijk meer gezien als legitiem en minder als onderwerp van discussie. Toch kunnen Nederlanders ook heel goed leven met een onderscheid tussen ‘beleid’ en werkelijkheid. Men kan willens en wetens onrealistische beleidsdoelen formuleren en deze ook ondersteunen, zelfs als het verre van zeker is dat ze ook haalbaar zijn (dat heet dan een ‘beleidstekort’). Als het officieel beleid is om beleid niet te handhaven zijn we aanbeland in een situatie die bijna schizofreen is, maar wel blijkt geeft van een ‘pragmatische moraal’. Dit heet dan ‘gedoogbeleid’.

Het woord ‘bestuur’ – dat wellicht een voorganger is van het woord governance – heeft een bijbetekenis van neutraliteit. Gekozen politici die in of nabij de bureaucratie werken, noemen zichzelf liever bestuurders dan politici, waarmee ze de politieke aard van hun werk versluieren en benadrukken dat het werk van ‘politici’ van mindere garnituur is. Een laatste voorbeeld: het woord agency heeft totaal verschillende betekenissen in verschillende institutionele contexten, zelfs wanneer bestuurders doen alsof ze het gebruik overnemen. Het Nederlandse gebruik van de term agency, dat is overgenomen van het Britse idee van Next Steps Agencies, bijvoorbeeld, is typerend voor bredere hervormingstendensen die uit het buitenland komen en gevolgen hebben voor de Nederlandse bestuurspraktijk. Door de globalisering is er steeds meer gelegenheid om internationaal te opereren en transnationaal onderzoek te doen en dit schept verwarrende omstandigheden voor wetenschappers. Onderzoek naar het aantal agencies en quango’s of de effectiviteit

van quango's heeft weinig zin als deze woorden naar onvergelykbare grootheden verwijzen.

Dergelijk onderzoek dient op z'n minst breder van opzet te zijn. Het zou verstandiger zijn om het in te bedden in een institutionele, culturele en historische context en om voor een meer kritische, beschouwende benadering te kiezen. Dat gebeurt al bij verscheidene Nederlandse vakgroepen bestuurskunde en heeft te maken met de opkomst van 'post-positivistische', 'sociaal-constructionistische' en 'postmodernistische' manieren om onderzoek op te zetten en met 'zachte' beeldvorming die zich verzet tegen universele, objectieve en waarde vrije manieren om maatschappelijke werkelijkheden in kaart te brengen. Met betrekking tot de huidige Nederlandse bestuurskunde denken we dan aan 'neo-institutionele' modellen die de nadruk leggen op mimetische processen (Brandsen 2004) of aan 'sociaal-psychologische' modellen die zich bezig houden met enactment procedures (in navolging van Weick 2001), of 'interpretatieve' modellen (Abma 1996; Abma & In 't Veld 2001), of 'kritische' perspectieven op bijvoorbeeld rationaliteit (Schreurs 2000), en, wat 'extremer', op Foucault gebaseerde perspectieven die laten zien hoe taal ten dienste staat van macht en belangen (Hajer 1995), of 'postmoderne' ironie (Frissen 2000). Vele reguliere bestuurskundigen zijn echter fel gekant tegen zachte alternatieven (zie bijvoorbeeld Hoogerwerf 1996; Herweijer 2002). Het gaat hier dan niet meer over taalkundige duidelijkheid in een nationale context maar over 'wetenschappelijk taalgebruik'. Bovenop de verwarring over Nederlandse en buitenlandse woorden komt dan nog de verwarring over discoursen die doen aan naming and framing.

Veranderende tijden: opkomst en ondergang van de OBOM

Arno Korsten

In het begin van de jaren tachtig (van de vorige eeuw) leidde prof. dr. Henk Brasz, verbonden aan de Vrije Universiteit, onder de paraplu van de Vereniging voor Bestuurskunde, die toen voorgezeten werd door Arthur Ringeling, de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde (WMB). De WMB werd net als de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek, ondersteund door het SISWO. In de WMB werden onderwerpen besproken die wetenschapsleer betroffen en de spelregels waaraan onderzoek moest voldoen. Concrete onderwerpen herinner ik me eigenlijk niet meer. SISWO-medewerker Peter van den Besselaar en later, vanaf 1986, zijn opvolger Pieter de Jong organiseerden ontmoetingen op allerlei plekken in Amsterdam of Utrecht en verzorgden de verslaggeving. Want een verslag kwam er altijd. Heel veel leden trokken die bijeenkomsten niet. Ik ben daar enkele keren, toen nog werkzaam zijnde bij de vakgroep bestuurskunde van de Nijmeegse universiteit, bij geweest. De bijeenkomsten waren gratis en er werd voor koffie en thee gezorgd. Het waren nog meetings waarbij in het geheel niet als criterium gold dat er veel leden op af moesten komen. Je kon er spreken over onderzoek doen, met vakgenoten, en het mocht best een zwaar gesprek zijn, herinner ik mij. Weerbarstige problematieken werden niet geschuwd. Zelden vernam ik dat de deelnemers ontevreden waren over die bijeenkomsten. Ik heb die bijeenkomsten als stimulant gezien om zelf bezig te gaan met methodologie. Je kon er motivatie aan ontleen, ook al was je in staat je zelf voldoende te richten.

Intussen volgde ik in 1990 Ig Snellen op als voorzitter van de OBO, de Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek. Snellen was voorafgegaan door achtereenvolgens Jan Kooiman, Roel in 't Veld en Uri Rosenthal. De OBO-bijeenkomsten vonden doorgaans plaats in het Utrechtse Jaarbeurscongrescentrum, op de derde vrijdag(middag) van de maand en werden door het SISWO georganiseerd. Er was weliswaar een OBO-kerngroep die een globaal programma opstelde, maar wat er aan feitelijk aan de orde kwam werd vooral bepaald door de voorzitter en de secretaris (in mijn periode SISWO-medewerker bestuurskunde Pieter de Jong). Wat het werd en niet werd dreef sterk op hen.

In dit OBO-verband werd meestal een recente dissertatie besproken. Die werd dan belicht door iemand vanuit de wetenschap en iemand vanuit de praktijk. De VB wilde immers een brug slaan tussen wetenschap en praktijk en dat werd hierin gesymboliseerd. Het doel was – zo staat het in mijn hoofd gegrift – om zowel goed onderzoek onder de aandacht te brengen (transparantiebevordering zou dat nu heten), de leden die in de praktijk werkzaam waren te attenderen en onderzoek verder te brengen. De nevenfunctie

was natuurlijk ontmoeting en netwerkvorming. Ik herinner me dat ik op deze manier ook de vakgroepen uit het gehele land leerde kennen. De VB werd zo zichtbaar, bood waar voor de contributie. Ook deze bijeenkomsten hadden, net als de WMB-bijeenkomsten, niks van festivals. Per keer waren er doorgaans wel zo'n 40 personen aanwezig, dus dit instituut voorzag in een behoefte. Zo zagen we dat toen en niemand twijfelde daar aan. Er was nog volop tijd om op een vrijdagmiddag bij elkaar te zitten. Van tijdsdruk en opgejaagdheid, niks gemerkt.

Veranderingen deden zich voor, uiteraard. Brasz ging eind jaren tachtig weg als WMB-voorzitter, ik volgde hem op, en toen was ik dus voorzitter van twee clubs binnen de vereniging: de OBO en de WMB. Op 1 januari 1991 werden de WMB en de OBOM in elkaar geschoven tot OBOM: Overleggroep Bestuurskundig Onderzoek en Methodologie. Daardoor kwam de specifieke methodologiediscussie wellicht wat meer in het verdomhoekje maar langs andere weg kwam die weer terug. Pieter de Jong en ik introduceerden een meedenkclubje (OBOM-stuurgroep) waarmee we brainstormden over wat we in OBOM-verband zouden kunnen organiseren. In de beginjaren bestond die stuurgroep naast de voorzitter en de secretaris uit Igno Pröpper (VU), Jac Geurts (KUB), Jac Vennix (Universiteit Utrecht), Harrie Daemen (Erasmus Universiteit), Henk van de Graaf (UvA) en Peter Geurts (Universiteit Twente).

In juni 1996 ging de OBOM – onder haar nieuwe voorzitter Paul 't Hart – verder als 'VB-seminar'. VB-seminar zou net als de OBOM (veelal thematische) studiebijeenkomsten organiseren over bestuurskundige onderwerpen. Ook VB-seminar kreeg een 'meedenkclub' (stuurgroep). Medio 2000 bestond deze naast voorzitter Paul 't Hart en secretaris Pieter de Jong uit Cisca Joldersma (KUB), Michiel de Vries (KU Nijmegen), Peter Hupe (Erasmus Universiteit), Michel van Eeten (TU Delft), Mark Rutgers (Universiteit Leiden), Christiaan Lako (KU Nijmegen), Chris Coolsma (RU Groningen), Ton van der Eyden en Mirko Noordegraaf (Erasmus Universiteit).

Dat alles leidde tot meetings waarvoor we een middag of dag uittrokken, zoals over planning, groepsdenken in het openbaar bestuur, internationaal-vergelijkend onderzoek, management van ziekenhuizen, beleidsinstrumenten bestuurskundig beschouwd, besluitvorming over technisch complexe projecten... congresje na congresje. Er werden inleidingen gehouden door tal van lieden. Grootschaliger werd het en er volgden publicaties. Pieter de Jong en ik zochten en vonden voorafgaand aan een symposium vaak een uitgever, doordachten een opzet en wisten hoe het boek eruit moest zien. Dan volgde pas het congres of symposium. Iedereen die als aangezochte auteur meedeed aan het boek wilde natuurlijk ook komen. Er was dus volop nagedacht over incentives. De publicatie 'Groepsdenken in het openbaar bestuur. Cruciale beslissingen in kleine groepen', in 1991 verschenen onder redactie van Paul 't Hart, Pieter de Jong en Arno Korsten, is een mooi voorbeeld van die aanpak.

Het was een tijd dat ik dacht dat de VB aan marktsegmentatie moest doen en verschillende publieken moest bedienen, elke anderhalve maand weer. Let wel, internet was er nog niet.

Van kleinschalige bijeenkomsten tot grote congressen en marktdagen bestuurskundig onderzoek en wat al niet meer werden georganiseerd met inbreng van SISWO, waarmee ik wil laten zien welke grote rol SISWO toen zonder noemenswaardige vergoedingen vervulde. Dat kon toen nog, maar in het midden van de jaren negentig werd het tijd voor een strategiediscussie bij SISWO. SISWO kwam bij de UvA en er volgde de instelling van een strategieclub onder leiding van Kees Schuyt. Ik werd daar lid van net als Johan Goudsblom en Christien Brinkgreve. We brachten een advies uit. Vermoedelijk hebben we daar mooie dingen in opgetekend over SISWO maar zoals dat vaak gaat: het was het begin van het einde.

Op 1 januari 1995 volgde Paul 't Hart (Universiteit Leiden) mij op als OBOM-voorzitter. Paul werd op zijn beurt op 1 september 2000 opgevolgd door Wim van de Donk (KU Brabant). Het aantal bijeenkomsten liep geleidelijk aan terug en met de beëindiging van de ondersteuning door SISWO – in 2001, met het vertrek van SISWO-medewerker Pieter de Jong naar de staf van de Raad voor het openbaar bestuur – stierf VB-seminar een stille dood.

Ik zie terug op een noodzakelijke operatie met de OBOM en haar opvolger VB-seminar. De betekenis ervan moet je als zoveel dingen in het leven in de tijd plaatsen. Toen was het nuttig. Als er niet zoveel begeestering bij een paar mensen was geweest, was er nooit ook maar één bijeenkomst van de OBO(M) of VB-seminar geweest, want het gebeurde allemaal 'om niet'. Tegenwoordig zou vaker aan de orde zijn: 'wat is de vergoeding?'

Curieus is achteraf dat de aandacht voor methodologie en methoden & technieken in de wo-opleidingen sterk is teruggedrongen. Dat zie je terug in onderzoek en dissertaties. Nog eens iemand tegengekomen die promoveerde op onderzoek naar de mobiliteit en arbeidssatisfactie van 2000 ambtenaren gezien vanuit human resources-perspectief? De budgetten voor surveys zijn moeilijk te verkrijgen. En zo'n onderwerp? Het moet nu, anno 2008, gaan over management: competentie management, programmamanagement, ketenmanagement, kennismanagement et cetera. Hoe meer er over management gesproken wordt, hoe moeilijker het openbaar bestuur het heeft met sturing.

Het zou mooi zijn als er weer ergens een eiland was waarop gesproken kan worden over het multiple case-design of over wat je kunt met stapsgewijze regressie of nieuwe inhoudsanalytische technieken. Het ontbreekt aan initiatieven om dit van de grond te tillen. Misschien iets voor een emeritus? Sorry, het gebeurt natuurlijk in het verband van het Netherlands Institute of Government (NIG, de Nederlandse

Onderzoeksschool voor Bestuurskunde en Politicologie), een betrekkelijk gesloten samenwerkingsverband van enkele opleidingen op het gebied van bestuurskunde en politicologie.

De G.A. van Poelje Jaarprijs: bitter-zoet

Pieter de Jong

De Vereniging voor Bestuurskunde kent net als allerlei zusterverenigingen een – inmiddels prestigieuze – jaarprijs: de G.A. van Poelje Jaarprijs. Maar net als aan de oprichting van de VB ging ook aan de instelling van deze prijs de nodige inhoudelijke discussie en een grondige voorbereiding in een ‘kleine commissie’ vooraf. Uiteindelijk besluit de Algemene ledenvergadering van 21 april 1977 een VB-Jaarprijs, genoemd naar G.A. van Poelje – aartsvader van de bestuurskunde in Nederland – in te stellen. Aan de prijs werd een geldbedrag verbonden, en later, in het midden van jaren tachtig, ook – vooral door toedoen van de toenmalige penningmeester Jan van der Dussen – een penning.

De instelling van de G.A. van Poelje Jaarprijs

Op 26 augustus 1975 stuurt dr. S.O. van Poelje (UvA) een brief aan het VB-bestuur met de suggestie ‘te bevorderen dat de minister van Binnenlandse Zaken een “Staatsprijs voor bestuurswetenschappelijke publicaties” instelt’. Het VB-bestuur voelt na rijp beraad meer voor het instellen van een eigen VB-prijs en legt deze gedachte voor aan de vijfde algemene ledenvergadering op 3 mei 1976 in het Evert Kupersoord te Amersfoort. De vergadering machtigt het bestuur om de idee van een VB-jaarprijs nader uit te werken.

Een kleine commissie, bestaande uit de VB-bestuursleden prof. dr. H.A. Brasz (VU), prof. dr. A. Hoogerwerf (TH Twente), prof. dr. A.F. Leemans (UvA) en drs. H. Prins (Instituut voor Bestuurwetenschappen), stelt een concept-regeling op voor wat genoemd wordt de ‘G.A. van Poelje Jaarprijs’. Dit ter nagedachtenis aan de op 7 september 1976 op 92-jarige leeftijd overleden voortrekker op het gebied van het bestuursrecht en de bestuurskunde in Nederland. De beoogde prijs is bedoeld ter onderscheiding van schrijvers van bestuurswetenschappelijke publicaties en kan per kalenderjaar worden toegekend. De prijs kan worden toegekend aan een persoon of aan een collectiviteit van personen. De prijs bedraagt fl. 1000,- en kan niet worden gesplitst. Indien daar aanleiding toe bestaat kan toekenning van de prijs achterwege blijven. Een leeftijdsgrens wordt niet gesteld. De prijs wordt tijdens de algemene ledenvergadering uitgereikt. Er worden drie beoordelingsmaatstaven onderscheiden: theoretische, methodische en maatschappelijke relevantie. Aldus enkele elementen uit de concept-regeling.

Op de zesde algemene ledenvergadering, op 21 april 1977, wederom in het Evert Kupersoord, ontspint zich een discussie over de vraag of alleen Nederlandstalige publicaties over het Nederlandse openbaar

*Ig Snellen overhandigt
de G.A. van Poelje
Jaarprijs aan Andries
Hoogerwerf voor zijn
gehele oeuvre*

bestuur in aanmerking komen voor de in te stellen VB-jaarprijs: 'Een bestuursminderheid, die acht slaat op een zo ruim mogelijke kennisname, meent dat de Nederlandse taal verplicht moet zijn (...) Van der Marck en Kooiman menen dat het voor een Nederlandse commissie wel moeilijk wordt om publicaties in alle mogelijke talen te beoordelen. VB-voorzitter Leemans merkt op dat de commissie zich kan laten bijstaan door o.a. taalkundigen (...)'. De vergadering besluit ten slotte om de Nederlandse taal niet verplicht te stellen. Ook besluit de vergadering om het beoordelingscriterium 'maatschappelijke relevantie' te vervangen door 'praktische relevantie' en wel 'omdat theorie en methodologie ook maatschappelijke relevant kunnen zijn'. De VB-leden Brasz, Hoogerwerf en Leemans worden tot lid van de Jaarprijscommissie benoemd en het VB-lid Prins tot ambtelijk secretaris. Enige tijd later wordt het VB-lid mr. L.G. van Reijen (VNG) toegevoegd aan de commissie.

Op de zevende algemene ledenvergadering, op 20 april 1978, wordt de eerste G.A. van Poelje Jaarprijs uitgereikt. De gelukkige winnaars zijn drs. A.F.A. Korsten en drs. J.A. Kropman, beiden verbonden aan het Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen. Hun bekroonde publicatie ('Participatie en politiek') behelst het verslag van een onderzoek naar effecten van inspraak bij de streekplanontwikkeling voor Midden-Gelderland. 'Dit verslag (...) heeft een zodanige theoretische, methodische en praktische

---

relevantie dat het een belangrijke empirische bijdrage levert aan de bestuurswetenschappelijke kennis in Nederland en bovendien bouwstenen aandraagt voor de bestuurspraktijk', aldus de Jaarprijscommissie. Op de algemene ledenvergadering op 16 april 1986 wordt de geldprijs verhoogd van fl. 1000,- naar fl. 1500,-.

Een bijzondere prijs

De G.A. van Poelje Jaarprijs heeft zich geleidelijk aan ontwikkeld tot een prijs voor de beste dissertatie op het gebied van de bestuurskunde. Daarbij wordt bestuurskunde breed geïnterpreteerd. Het kan ook gaan om bijvoorbeeld (rechts-)sociologische, juridische, economische of politicologische proefschriften, mits deze betrekking hebben op het openbaar bestuur. De G.A. van Poelje Jaarprijscommissie legt de lat vrij hoog. In mijn tijd als secretaris van deze commissie die toen werd voorgezeten door Ig Snellen, werden de volgende beoordelingscriteria gehanteerd:

- Maatschappelijke en praktische relevantie
- Theoretische relevantie
- Bijdrage aan het kennisfonds van de bestuurskunde
- Geldigheid en betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten
- Consistentie en coherentie van de gekozen redeneerlijn
- Parsimony ('in der Beschränkung zeigt sich der Meister')
- Leesbaarheid
- Literaire kwaliteiten

Als ambtelijk secretaris van de G.A. van Poelje Jaarprijscommissie heb ik drie bijzondere prijsuitreikingen meegemaakt en helpen voorbereiden.

Twee keer twee prijswinnaars: de Jaarprijs 1989 ging naar Paul Frissen en Igno Pröpfer (een postmoderne, bourgondische zuiderling en een nuchtere, degelijke vertegenwoordiger van de Twentse, 'harde' bestuurskunde); die van 1990 naar Mark Bovens en Paul 't Hart (een Leidse dubbelslag).

Op 26 maart 1992, op de Algemene ledenvergadering van de VB in Amersfoort, reikte Ig Snellen, voorzitter van de G.A. van Poelje Jaarprijscommissie, de Jaarprijs 1991 uit aan Andries Hoogerwerf, en wel voor diens gehele oeuvre.

Dat was in meerdere opzichten bijzonder. In de eerste plaats omdat het gehele oeuvre van de prijswinnaar werd bekroond, en in de tweede plaats omdat Andries Hoogerwerf eerder had laten blijken grote moeite te hebben met het feit dat de directeur van de Binnenlandse Veiligheidsdienst – Arthur Docters van Leeuwen – voorzitter was geworden van de Vereniging voor Bestuurskunde, een wetenschappelijke

beroepsvereniging, en met het gegeven dat diezelfde vereniging commerciële adviseurs (consultants) als lid verwelkomde.

De penning: bitter-zoet

In 1998, toen de VB 25 jaar bestond, wilde ik met het oog op de geschiedschrijving, als VB-secretaris iets meer weten over de achtergrond van de penning die op een gegeven moment verbonden werd aan de G.A. van Poelje Jaarprijs. Ik wist dat VB-penningmeester Jan van der Dussen indertijd de drijvende kracht was geweest achter de introductie van die penning, en vroeg daarom aan hem iets te vertellen over de achtergrond. Het antwoord van Jan kreeg ik in mijn herinnering per ommekeer, en wel op 10 juli 1998. Zijn verhaal luidde als volgt (ik citeer):

‘De G.A. van Poelje Jaarprijs bestaat uit een geldbedrag. Ik vond het leuker om er daarnaast een penning aan te verbinden. Het bestuur stemde daarmee unaniem in. Omdat ik munten verzamel, goede relaties heb met het Koninklijk Penningkabinet te Leiden en veel penningverzamelaren ken en wist dat bij de beoordeling een grote club voor de medailleur alleen maar ellende geeft en meestal ook een kwalitatief minder aantrekkelijke penning, stelde ik voor om een commissie in te stellen van 1 persoon namelijk ik. Het bestuur stemde daarmee in. Als eerste stap heb ik toen in de collectie van het Koninklijk Penningkabinet recent werk van actieve medailleurs bekeken. Zulks met medewerking van drs. G. van der Meer, conservator KPK en specialiste op dit gebied. Ik zag toen mooie penningen zoals de Muntendampening voor ik meen het Koningin Wilhelminafonds. Ook een penning van de Vrije Universiteit. Beide gemaakt door mevrouw M. Letterie. De Muntendam-penning had een bloemmotief, namelijk muntkruid. Omdat ik de brochure van Van Poelje kende, suggereerde ik het kruid bitter-zoet. Dat zag mevrouw Letterie direct zitten (althans dat is via mijn geheugen: het kan zijn dat de suggestie van haar kwam). Maar de Muntendampening speelde een rol. Bij de VU-penning was een eerste ontwerp van ik meen de voorkant afgekeurd en vervangen door een ander ontwerp. Helaas vond ik het eerste ontwerp mooier. Mevrouw Van der Meer ook. Ik wist dus dat je heel voorzichtig met het beïnvloeden van een kunstenaar moet omgaan. Mevrouw Letterie opgezocht en de opdracht besproken. Zij wilde het doen. Liet mij ook veel ander werk zien. Daarna moest ik haar college geven over wat bestuurskunde is en wat de vereniging betekent. Dat ging heel ver. Zij wilde ook meer weten over Van Poelje. Zij heeft S.O. bezocht en veel met hem gepraat over zijn vader (later heeft zij S.O. iets van wat er tijdens dit proces is gemaakt, gegeven: ik zou niet weten wat). S.O.

was overigens zeer blij met het feit dat zijn grote vader zo werd geëerd, dus ook via de penning. Mevrouw Letterie maakte een ontwerp en zond mij een gips van voorzijde en keerzijde. De keerzijde met de kubus en de grote B vond ik direct heel mooi. Het ontwerp voor de voorzijde harmonieerde daar niet mee. Was wat zwakker en flauwer. Maar wel acceptabel. Gelukkig duurde het enige tijd voordat ik de gelegenheid had om met mevrouw Letterie op de Amsterdamse Rechtboomsloot te praten. Ik heb het ontwerp bij haar nadrukkelijk heel lang zitten bekijken. De keerzijde niet maar de voorzijde. Mevrouw Letterie had zelf ook afstand genomen en kwam zelf tot de conclusie dat de voorzijde niet met de keerzijde harmonieerde. De themata wel, maar de uitwerking niet. Dat leidde tot een tweede ontwerp. Dat is veel sterker en mijns inziens mooier. Zoals het een net lid van het Koninklijk Genootschap voor Munt- en Penningkunde betaamt heb ik (in overeenstemming met het VB-bestuur) een exemplaar geschonken aan het Koninklijk Penningkabinet. Zelfs als de VB niet meer bestaat weet men dan na eeuwen nog dat wij ooit een penning hebben laten maken. Ook de gipsen, zowel de eerste als de tweede, heb ik aan het KPK geschonken. Daar horen ze thuis. Het KPK was er erg blij mee. Mevrouw Letterie signeert nooit haar penningen. Zij vindt dat uit de hele penning blijkt dat het een ontwerp van haar is. Dat ben ik volstrekt met haar eens. Zo'n klein monogrammetje zou het geheel alleen maar ontsieren. Zij is een van de weinige medailleurs die niet expres signeert (het komt overigens in de kunst wel meer voor: het werk is de signatuur). Op de penning staat het kruid bitter-zoet. Dat is ook de titel van het geschrift van Van Poelje naar aanleiding van zijn ontslag als SG door minister De Leeuw van O&W. Een ontslag in 1945 van een SG die tijdens de oorlog was aangebleven gaf aanleiding tot rumoer. Dat heeft het kabinet terecht onderdrukt door Van Poelje tegelijk met het ontslag te benoemen tot staatsraad. Maar Van Poelje, die tijdens de oorlog had nagedacht over het functioneren van het onderwijs na de bevrijding, was erg kwaad en ook rancuneus. Vandaar dat pamfletje dat ik in de VNG-bibliotheek heb gelezen. Ik meen dat het kruid bitter-zoet langs slootkanten groeit in Noord-Holland en dus in de streek waar G.A. naar ik meen is opgegroeid. Dat was het dan. Het ontwerp viel goed bij de bestuursleden, de Jaarprijscommissie en de aldus begiftigden. Mevrouw José Toirkens heeft de penning kort voor haar dood nog gekregen.

Dat was het dan'

In het voorbijgaan...

*Arthur Modderkolk*²¹

In maart 1992 trad ik toe tot het Algemeen Bestuur van de VB, als opvolger van Ben Gudde. Wij waren beiden griffier van een provincie (Noord-Brabant resp Limburg) en op deze wijze was een vertegenwoordiging van de provinciale bestuurslaag in het bestuur van de VB verzekerd.

Op een avond in februari 1994 belde VB-voorzitter Arthur Docters van Leeuwen mij op om 'even iets te bespreken'. Arthur was een oud-collega uit de tijd dat we werkzaam waren op de Inspectie der Rijksfinanciën van het ministerie van Financiën. Inmiddels was hij hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) en ik was griffier van de Staten van Noord-Brabant. Aangezien mijn oudste zonen in dat tijdsgewricht inmiddels begonnen te puberen, vreesde ik het ergste. Temeer daar Arthur de gewoonte had ontwikkeld om rond middernacht te bellen. Gelukkig geen onheilstijding, maar van de weeromstuit zei ik ja op zijn verzoek om penningmeester van de VB te worden. De vermaarde Jan van der Dussen had zijn portefeuille ter beschikking gesteld. Aangezien ik destijds Jan ook opgevolgd ben als directeur bij de Rijksbegroting vond ik het wel een veilige stap om hem als penningmeester op te volgen.

Met het penningmeesterschap ben ik in de gelegenheid geweest een transparante begrotingssystematiek te introduceren en daarmee een transparante verantwoording richting bestuur en algemene vergadering. Voortaan kon het beleid van de VB leidend zijn en niet de financiën. De kascommissie onder leiding van de legendarische Adriaan Bours had een makkie. Alle lof voor deze aanpak komt echter niet mij toe. Ik had geen idee hoe ik de financiële administratie van de VB zou moeten aanpakken. Een jonge medewerker van mij heeft mij in de zomer van 1994 uit de brand geholpen: Alex van der Meijden. Hij adviseerde en ondersteunde mij voortreffelijk. Hij is nog steeds aan de VB verbonden, zo mag ik uit de stukken opmaken.

Een doelstelling die ik destijds als penningmeester introduceerde was dat de congressen een positief financieel saldo moesten opleveren. Dat kon ik direct in 1994 waarmaken toen ik als congrescommissievoorzitter werd benoemd van het congres 'Verantwoordelijkheid en verantwoording in het openbaar bestuur'. De congrescommissie bestond verder uit Pieter de Jong, Arno Korsten en Igno Pröpper. Met bijdragen van Hans Bekke, Philip Idenburg en vele anderen waaronder Jan Peter Balkenende. Het was een succesvol

---

²¹ Mr. drs. A.J. Modderkolk is algemeen secretaris van Careyn. Daarvoor was hij onder meer griffier van de provincie Noord-Brabant en algemeen secretaris van 'De Open Ankh'.

---

congres op de legendarische locatie 'De Blijde Wereld' te Lunteren, met een positief resultaat van 5000 gulden (conform de begroting).

Mijn positie in Noord-Brabant bracht mee dat ik regelmatig gastheer kon zijn voor de vergaderingen van het VB-bestuur. Tevens kon ik het initiatief nemen om – in navolging van Arno Korstens initiatief voor een VB-Kring Limburg – een VB-Kring Brabant op te richten. De eerste bijeenkomst ging over gemeentelijk herindeling, met Wim Derksen als spreker. Dit bleken succesvolle bijeenkomsten te zijn, niet in de laatste plaats omdat ik de Commissaris van de Koningin de uitnodigingen liet mee-ondertekenen. Praktisch alle burgemeesters en secretarissen van de toen nog 132 gemeenten gaven acte de présence!

Mijn bestuurslidmaatschap en daarmee mijn penningmeesterschap eindigde in 1998. Mijn opvolger als griffier in Noord-Brabant werd Meine Bruinsma; hij volgde mij ook op in het VB-bestuur. Ik had er toen drie voorzitters opzitten: Arthur Docters van Leeuwen, Uri Rosenthal en Carel van Eykelenburg. Een van de laatste bestuursdaden waar ik aan mee mocht werken, was de introductie van studentleden in het bestuur van de VB.

Met groot genoegen neem ik waar dat de Vereniging zich voortdurend vernieuwt. Internet, festivals, prijzenbeleid, het tijdschrift, et cetera, et cetera. Kortom, waard om een feestje te vieren.

De Vereniging voor Bestuurskunde in gesprek

Boudewijn Steur

In de maanden november en december van 2007 vond een aantal gesprekken plaats met oud-bestuursleden en betrokken leden van de Vereniging voor Bestuurskunde. In deze gesprekken werden warme en dierbare herinneringen aan de VB opgehaald, maar er werd ook gesproken over een drietal inhoudelijke onderwerpen: de betekenis van de VB voor de ontwikkeling van de discipline bestuurskunde, de functie van de VB als brug tussen theorie en praktijk en de functie van de VB in de toekomst. Tijdens het derde gesprek zaten de volgende personen aan tafel: Paul Frissen, Uri Rosenthal, Mark van Twist, Arthur Modderkolk, Arthur Ringeling, Arthur Edwards, Pieter de Jong en Boudewijn Steur.

Paul Frissen: Toen Arthur voorzitter werd en ik zijn plaatsvervanger troffen we een vereniging aan die het best gesymboliseerd kan worden door het conferentieoord waar wij destijds onze VB-bijeenkomsten hielden, 'De Blijde Wereld' in Lunteren. Voor mij als iemand van beneden de rivieren was de naam 'De Blijde Wereld' onverenigbaar met de uitstraling van dat oord, want het was in- en intriest. Het was een vereniging straalde een enorme zuinigheid uit, een enorme degelijkheid uitstraalde. Arthur en ik vonden dat het wel wat tijd was om wat peper in de kont van de vereniging te stoppen. Dat heeft mij de mooie taak opgeleverd om iets aan de bestuursstructuur te doen. Dat kwam neer – om het netjes te formuleren – op het professionaliseren van het penningmeesterschap en ook het secretariaat. Dat heeft een hele serie onaangename gesprekken opgeleverd. Daarnaast wilden we de vereniging verjongen. Ik denk dat ons dat in zekere zin gelukt is. Het is dan vervolgens weer de taak van een nieuw bestuur om te diagnosticeren dat het een ingedutte suffe boel is geworden, bijvoorbeeld het idee dat het organiseren van congressen een hopeloos achterhaald idee is en dat we nu festivals moeten organiseren. Dat heeft weer geleid tot een hele nieuwe opleving van de VB. Het festival is uit mijn hart gegrepen. Zo hadden wij het altijd bedoeld.

Arthur Modderkolk: Weet je wat een interessante analyse zou opleveren? Het naast elkaar leggen van alle congresfolders. Dat levert een prachtige schakering op van het rijke verleden van de VB.

Paul Frissen: Op dit moment ben ik voorzitter van de redactie van Bestuurskunde. In die hoedanigheid heb ik de vormgeving veranderd, de verschijningsfrequentie. Ik ben nu erg tevreden met hoe het blad eruit ziet. Sommige mensen waren bevreesd voor mijn aantreden als hoofdredacteur – al mag ik het dus zo niet noemen – dat ik alles op de schop wilde doen. Mijn doel was echter niet om het blad te radicaliseren, maar om het te professionaliseren. Het heeft aan leesbaarheid gewonnen, de onderwerpskeuze is spannender

---

geworden en de verschijningsfrequentie heeft bijgedragen aan kwaliteitswinst.

Arthur Modderkolk: Heb je concurrentie van andere bladen?

Paul Frissen: Nee, die vallen allemaal als bosjes om zonder dat wij er iets aan hoeven te doen.

Mark van Twist: Bestuurskunde heeft natuurlijk ook een buitengewoon slimme insteek. Het is immers naast een wetenschappelijk tijdschrift ook een verenigingsblad. Arno Korsten heeft dat destijds heel slim bedacht. Dat was een verstandige formule.

Arthur Modderkolk: In maart 1992 ben ik lid geworden van het bestuur. Twee jaar later werd ik – toen ik griffier van de provincie Noord-Brabant was – door Arthur Docters van Leeuwen opgebeld met het verzoek om penningmeester te worden. Dat was grappig, want mijn kinderen waren toen aan het puberen en plotseling belde de directeur van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Je had hun gezichten moeten zien! Ik heb daar met Jan van der Dussen grote onenigheid over gehad, want hij vond dat ik eerst bij hem even langs had moeten komen. Wij zijn gelukkig wel weer met elkaar in het reine gekomen. Ik wilde als penningmeester in ieder geval dat ieder congres in de plus terecht zou komen. Het congres ‘Verantwoording en verantwoordelijkheid in het openbaar bestuur’ met onder andere als spreker Jan Peter Balkenende, dat fl 5000,- opleverde. Daarmee was mijn faam getekend. Ik heb daarna nog een aantal keer in een congrescommissie gezeten. Ik heb in navolging van Arno Korsten – die de VB-kring Limburg oprichtte – de Kring Brabant opgezet. Het aardige daarvan was dat Brabant toen nog 132 gemeenten kende – toen ik wegging waren het er 68 – maar dat betekende dat je evenzoveel burgemeesters had. Ik zorgde er altijd voor dat de uitnodigingen van VB-bijeenkomsten Brabant mede ondertekend werden door de Commissaris van de Koningin. Uiteraard kwamen alle burgemeesters, want een uitnodiging van de Commissaris sla je niet af. Het waren groot bezochte bijeenkomsten; heel erg leuk!

Paul Frissen: Wij hebben toen ook het EGPA-congres naar Nederland gehaald. Dat was toen nog geen verantwoordelijkheid van een universiteit of van de NOB. Dat was een heel succesvol congres in Den Haag.

Mark van Twist: Dit jaar vindt het plaats in Rotterdam, dus er zit een soort traditie in.

Arthur Modderkolk: ik heb drie voorzitters meegemaakt: Arthur Docters, Uri Rosenthal en heel even Carel van Eykelenburg. Met die laatste heb ik nu veel zakelijke contacten en ieder gesprek dat we hebben, begint met het ophalen van herinneringen aan de VB.

Pieter de Jong: Toen ik binnenkwam, merkte ik als jonge politicoloog/bestuurskundige ook dat de congresformule van de VB verouderd was. Dat er iets vernieuwd moest worden. Een van die punten was bijvoorbeeld de uitreiking van de Van Poelje jaarprijs, die altijd troosteloos tijdens de ALV werd overhandigd. Dat moest feestelijker, in een leukere omgeving. Die mogelijkheid ontstond met de Festivals, die ik als lid van de festivalcommissie mede in de steigers heb gezet.

Arthur Ringeling: Ik heb de VB vanaf het begin meegemaakt. Ik ken dus ook de rol van SISWO daarin, en de mensen van het eerste uur. Mijn column gaat over de tweede voorzitter van de VB, de SG van VROM, Van Wolferen. Wij vergaderden dan van 10.00 tot 12.00 uur, maar ook geen minuut langer. Als een van de bestuursleden te lang van stof was, dan had je pech. Om 12.00 uur stonden we buiten. Ik heb geprobeerd dat na te doen, maar dat mislukte gigantisch. Ik had ook vooraanstaande bestuurskundigen in mijn bestuur, zoals Henk Brasz en Roel in 't Veld. Geen mensen die je even de mond snoert. De bestuursvergaderingen waren echter niet mijn enige frustraties met de VB. In het jaar waarin mijn dissertaties verscheen, was het jaar waarin de Van Poeljeprijs niet werd uitgereikt omdat er geen publicaties waren geweest die aanleiding voor die uitreiking was. Dat was dus ook een frustratie. Ik was voorzitter van ongeveer 1983 tot 1989. Wij hadden toen nog een wisseling van een wetenschapper en een praktijkmens als voorzitter. Is dat nog steeds zo eigenlijk?

Mark van Twist: Op zich wel, maar mijn beoogd opvolger is ook weer een wetenschapper.

Arthur Ringeling: Hmm...maar goed, in tegenstelling tot sommigen was de uitreiking van de Van Poeljeprijs een hoogtepunt voor mij. Dat kwam omdat de vergadering plaatsvond op het congres. Dus op de avond van het niet al te beste diner in 'De Blijde Werelt' te Lunteren, waar we ieder jaar bijeenkwamen. De EGPA was wel boeiend, of het was in ieder geval boeiend om op Europees niveau de mogelijkheid te hebben met elkaar van gedachten te wisselen over ons vakgebied. Hoe moeizaam dat soms ook ging.

Mark van Twist: Ik ben veertig, dus dat geeft mijn tijdsperspectief met betrekking tot de VB aan. Ik kan me 'De Blijde Werelt' nog wel herinneren, maar ik was daar vooral als buitenstaander. Ik was *flabbergasted* door alle rituelen van de VB. Ik had bijvoorbeeld geen idee wie de directeur van de BVD was, maar ik zag daar een meneer achter een tafel zitten die handelingen verrichtte, die als je daar van buiten naar keek zorgde voor een vervreemdend effect. Wat interessant was voor mij, was dat daar papers werden besproken die al dan niet werden opgenomen in die bundel. Het was voor mij een eer als mijn paper zou worden opgenomen, dus daar deed ik mijn best voor. Die werd dan besproken in zo'n workshopachtige setting: het had iets verdrietigs, maar ook iets heel bindends. Het was mooi je stuk daar te kunnen presenteren. Daarnaast hadden we die onderzoeksdag bij BZK. Wij konden daar ons onderzoek presenteren. Daar zag je een soort verenigde gemeenschap van bestuurskundigen. Dat was mooi om te zien. Ik kon daar mijn

---

ding in doen. De OBOM is daar ook zo'n voorbeeld van. De VB was voor mij een gemeenschap waar de intellectuele discussie plaatsvond.

Mark van Twist: Het enige wat ik als lid van de vereniging meekreeg, waren die groene boekjes. Daar kwamen dan hele reeksen van in je kast te staan. Ik zie daar wel de keerzijde van de modernisering in. Ik begrijp heel erg goed dat de VB moest moderniseren, maar dat betekende dus ook dat er niet van die boekjes waren of van die congressen waar je je lid kon voelen van die bestuurskundige gemeenschap. Dat is een beetje verloren gegaan.

Mark van Twist: We moeten ons goed beseffen dat we een bijzondere vereniging zijn. Kijk eens naar ons draagvlak: we hebben meer dan 1000 leden. Moet je je voorstellen! Andere beroepsverenigingen zijn ontzettend jaloers als ze dat soort cijfers horen. Maar ook als je ziet hoeveel mensen wij bereid kunnen vinden actief te zijn binnen die vereniging. Toen ik voorzitter werd, hadden we net het eerste festival. Wat een aantallen die festivallen op de been brengt, is ongelooflijk. Het tijdschrift is ook ontzettend mooi geworden. Dan hebben we de Van Slingelandtreading als nieuw succes: we hebben de Ombudsman en de president van de Algemene Rekenkamer gehad.

Paul Frissen: Kijk bijvoorbeeld eens naar het derde Festival in Amsterdam, waar Anthony Giddens, Jan Peter Balkenende en Job Cohen spraken. Ik stond daar te praten met een socioloog en die vroeg mij: 'Van welk vak zijn jullie eigenlijk dat jullie al die mensen hier op jullie congres krijgen?'. Dat is nou precies de uitstraling die we moeten hebben.

Arthur Edwards: Ik ben eind jaren zeventig lid geworden van de VB. Ik werkte toen bij de VNG. Ik zag de VB als een brug naar de theorie. Mijn bijdrage aan de VB bestond uit de activiteiten voor de Werkgroep Methodologie en Bestuurskunde, die in 1981 of 1982 werd opgericht. Uit een enquête onder de leden bleek dat er behoefte was aan een forum voor bestuurskundige methodologie. Daar werd door de VB op ingespeeld. Brasz is daar voorzitter van geweest tot zijn emeritaat. De werkgroep bestond uit 5 tot 10 leden die erg betrokken waren met daaromheen een groep van ongeveer tachtig personen. Het hele archief van de werkgroep heb ik nog, en voor mijn column heb ik daar ook dankbaar uit geput. Tien jaar lang – totdat de Werkgroep M&B opging in de OBOM – heb ik actief meegedraaid. We hebben ons beziggehouden met wetenschapstheoretische vragen als met vragen als: 'Wat is verklaren? Wat is causaliteit?'. We hebben vier bijeenkomsten gehad over de Hogerwerfianse begrip 'Beleidstheorie'. Daar zijn we een jaar mee bezig geweest. Daar waren dan 20 tot 25 mensen. Het was ook een beetje een vriendenclubje. We hadden ook inhoudelijke thema's, zoals ambtelijke oordeelsvorming.

Paul Frissen: Jullie bespraken ook proefschriften. Ik kan me nog herinneren dat mijn proefschrift in een

van de OBO-sessies is besproken.

Uri Rosenthal: Ik heb een column geschreven over het 25-jarig bestaan. Mijn herinnering gaat terug naar 1972-73 van de vereniging. Vooral naar het eerste grote congres in 1973 over politisering van het openbaar bestuur, waar ik een groot, relatief lang preadvies voor had geschreven met drie vormen van politisering. Het komt nu allemaal weer terug. Het was een vaalblauw boek; ik heb het nog steeds staan. Hans Daalder die daar toen ook aanwezig was, hield het laatste concluderende verhaal, waarin hij zeven – let wel: zeven – vormen van politisering uit elkaar kon halen. Ieder jaar stond ik met een verhaal in die jaarbundels, die door de mensen die de VB trokken met een ijzeren discipline bij elkaar werden gebracht. We kregen een format avant le lettre: een groen kaft. De meeste staan nog in mijn kast. Een tweede herinnering is aan de OBO: ik heb vrij lang de OBO voorgezeten. Ik denk met oprechte weemoed terug aan hoe het toen ging, want toen kwamen we iedere maand op een vrijdagmiddag bij elkaar in een zaaltje in de jaarbeurs in Utrecht. Er werd dan een boek besproken of een proefschrift. De productie was toen ook een stuk lager, dus we waren blij als er een boek lag dat we konden bespreken. We zaten daar dan met twintig tot veertig mensen. We hadden daarbij een vast kern van mensen, zoals Ton van der Eyden. Daarna heb ik een aantal jaar in het bestuur gezeten. Zo heb ik ook bij SG Van Wolferen gezeten. Hij had een agenda met daarop de agendapunten met het aantal minuten dat we daaraan konden besteden.

Arthur Ringeling: Het kon ook uit de hand lopen. Dan had je nog maar vijf minuten voor vijf agendapunten en dan kreeg hij het voor elkaar dat we toch op tijd klaar waren. Ongelooflijk!

Uri Rosenthal: Ik ben zelf ook een aantal jaar voorzitter geweest. We hebben toen dat 25-jarig jubileum gehad. Dat was trekken aan een onderzoek over jongeren en hun oriëntatie op de overheid. Bij Docters staat me zijn rücksichtsloze inzet om het blad 'Bestuurskunde' op te richten.

Mark van Twist: Arno Korsten was toch de ondernemer om het blad op te zetten.

Uri Rosenthal: Ja, maar Docters heeft het gerealiseerd onder het motto dat de vereniging een blad nodig heeft.

Arthur Ringeling: We hadden eerder een blad uitgegeven. Dat was 'Openbaar Bestuur' met als hoofdredacteur Van Oosten de Boer.

Paul Frissen: Dat was namens de vereniging het blad. Ik zat toen namens in de vereniging in de redactie.

Uri Rosenthal: Er liepen alleen dingen mis met die uitgever. Er was sprake van koppeling met VNG.

v.l.n.r. Boudewijn Steur, Mark van Twist en Arthur Ringeling bij de dinerbijeenkomst

Docters heeft dat toen definitief afgestoten. In mijn tijd heeft de vereniging grote klappen proberen te maken door die institutionele lidmaatschappen. Daar hebben we groots op ingezet.

Boudewijn Steur: Er wordt met weemoed gesproken over het bestaan van een aantal commissies en werkgroepen, zoals de OBO en de OBOM, of de congressen waar papers werden gepresenteerd en van commentaar werden voorzien, of de bestuurskundige onderzoeksdagen bij het ministerie van BZK. Is die weemoed aanleiding om als vereniging weer meer inhoudelijke activiteiten te ontplooiën?

Paul Frissen: Twee vragen hebben altijd een rol gespeeld. In de eerste plaats: wat is de autonome betekenis van de vereniging voor de ontwikkeling van de bestuurskunde? En in de tweede plaats: moet de vereniging ook standpunten innemen in het publieke debat? Heeft de vereniging een mening?

Mark van Twist: Voor dat laatste heeft de vereniging een formule. Ik neem aan dat jullie die kennen, namelijk een coproductie met de VGS. Uit die samenwerking zijn drie bestuurskundige essays over bestuurskracht voortgekomen, waarvan de derde nog moet verschijnen. Maar het is heel ingewikkeld: het

bestuur neemt niet namens de vereniging een standpunt in. Dat past niet bij onze vereniging, anders dan bij de VGS of de VNG, maar het bestuur faciliteert wel het innemen van standpunten die onderwerp van debat kunnen zijn. In het voorwoord van deze publicaties stelt de voorzitter ook altijd dat hij niet namens de vereniging een standpunt inneemt. Met dank aan een van de ereleden ben ik wel eens gewaarschuwd voor het innemen van een standpunt. Ik vind wel dat de vereniging een ruimte moet creëren voor het publieke debat, zonder dat je een standpunt inneemt.

Paul Frissen: als je de pretentie hebt een echte beroepsvereniging wilt zijn, dan moet je ook het lef hebben om een standpunt in te nemen.

Arthur Modderkolk: Je moet, mijns inziens, inderdaad de ruimte bieden aan dat publieke debat zonder dat je jezelf in een hoek wegduwt door een mening in dat debat in te nemen.

Arthur Edwards: De Umwelt is zo veranderd de laatste jaren. Vooral in de jaren negentig: er zijn andere spelers bij gekomen die voor een deel bepaalde potentiële functies van de vereniging zich hebben toegeëigend. Ik herinner mij een tijd dat er bestuursdiscussies waren over de parallelle tussen de Orde van organisatieadviseurs.

Pieter de Jong: In het begin hebben we veel steun gehad van het ministerie van Binnenlandse Zaken, vooral met zo'n SG als Van Dijke. Dat bleek bijvoorbeeld bij de Marktdagen Bestuurskundig onderzoek. Waar is die betrokkenheid van BZK gebleven bij de vereniging?

Mark van Twist: Nou ja, de secretaris is natuurlijk de vleesgeworden link naar BZK...maar je hebt gelijk, de inhoudelijke link is er de laatste jaren veel minder.

Arthur Ringeling: Dingen als arena of platform, dus de mogelijkheid om elkaar te treffen. Ik vind het soms heel vervelend om te merken dat de bestuurskunde als discipline in Nederland steeds belangrijker wordt, maar dat we gelijktijdig merken dat we elkaar alleen nog maar op buitenlandse congressen spreken over ons vak. Dat is een tegenstrijdigheid. Hallo, dat kunnen we toch op Nederlandse schaal doen!?

Paul Frissen: Is dat dan niet de jaarlijkse conferentie van de NOB geworden?

Mark van Twist: Misschien voor een gedeelte, maar er komen bijvoorbeeld geen practitioners.

Arthur Ringeling: Dan hebben we dus een lacune, want er dient wel een uitwisseling te zijn tussen wetenschap en praktijk. De NOB-bijeenkomsten zijn dan – hoe nuttig ook – te beperkt in opzet. Het

---

festival is mooi, maar we moeten meer additionele activiteiten hebben. Ik kom niet naar het Festival, alleen om af en toe een prijs uit te reiken. Nee, we moeten even terug naar de kern: waar stond die vereniging voor? Die had als oogmerk een platform te creëren waar bestuurskundigen elkaar kunnen treffen. En die bestuurskundigen zitten niet alleen in de wetenschap.

Arthur Modderkolk: Maar niet alleen vanuit het perspectief van de wetenschap is dat belangrijk. Maar ook, en misschien ook wel juist, vanuit het perspectief van de practitioners. Ik zat in de praktijk en ik wilde weten wat de wetenschap vond van waar ik mee bezig was, en welke inzichten ik daarbij kon gebruiken voor mijn dagelijkse praktijk.

Arthur Ringeling: Dat vond ik ook zo leuk aan onze congressen: je zag als practitioners plotseling allemaal vleesgeworden boeken rondlopen, waar je mee van gedachten kon wisselen.

Paul Frissen: Een belangrijk verschil met vroeger is natuurlijk wel dat het vroeger meetelde om in zo'n groen boek van de VB te publiceren en tegenwoordig niet meer.

Arthur Ringeling: In de puntentelling bedoel je? Maar die is ook helemaal krankzinnig!

Paul Frissen: Maar die telt wel. Ik zou het wel goed vinden als dat wel mee zou tellen.

Arthur Modderkolk: Misschien is het inderdaad wel een goed idee om de mogelijkheden te bekijken om zo'n nieuwe inhoudelijke werkgroep in het leven te roepen.

Arthur Edwards: Maar wat gebeurt er dan in de kringen? Daar moet dat toch gebeuren?

Mark Van Twist: Ik vond het interessant om mijn onderzoek te presenteren op die VB-activiteiten. Wat mij opvalt als ik nu promovendi spreek en ik vraag ze of ze geen belangstelling om hun onderzoek op zo iets te presenteren, dan zeggen zij: 'Maar dat is mijn forum helemaal niet. Mijn forum zijn internationale congressen en die NOB-bijeenkomsten'. Er vindt een soort inkering plaats van mensen onder elkaar die de methodologische kwaliteit van die onderzoeken bespreken, maar die de praktische betekenis daarvan geen onderwerp van gesprek maken. Op die festivals komen niet alleen bestuurskundigen. Daar komen ambtenaren, die het interessant vinden om die ontmoeting met de wetenschap te hebben. Die zien daar dan collega Ringeling, collega Frissen, collega Rosenthal. Er komen daar mensen – sociologen, geografen – die het interessant vinden om de ontmoeting met de bestuurskunde te hebben. De ontmoeting tussen wetenschap en praktijk vindt nu op een andere plek plaats, via de NSOB of het COT. De vereniging heeft die functie niet meer. De vraag – zoals Boudewijn die ook al formuleerde – is dan: is dat nog een

taak die de vereniging weer moet oppakken?

Uri Rosenthal: Het is volslagen inwaardsing van de bestuurskunde, voor zover het daar de wetenschapsbeoefening betreft. Producten die bestuurskundigen opleveren zijn veel minder interessant geworden, dan producten van historici, publicisten en wat dies meer zijn. Dat is het echte manco. Daar moet echt iets aan gebeuren. Als je het hebt over de toekomst van de VB, dan heb je het in wezen over de toekomst van de bestuurskunde als zodanig!

Paul Frissen: Wij hadden vroeger nog een stevige rol in het publieke debat, maar als je kijkt naar de jonge bestuurskundigen dan is dat niet meer het geval – of in ieder geval minder! Het levert jonge bestuurskundigen gewoon niet meer op wat het ons vroeger wel opleverde. En het is ook een generationele strijd; de jonge generatie bestuurskundigen wentelt zich in die inwaardse beweging en waardeert juist de onderlinge gesprekken, waar de buitenwereld minder mee te maken heeft.

Uri Rosenthal: Daar komt nog bij dat het aanbod gigantisch is. Jonge wetenschappers hebben mogelijkheden te over: je kunt met gemak een beurs krijgen om een jaar over de grens te studeren of onderzoek te doen. Als ze willen, kunnen ze congres na congres aflopen. Het kan allemaal!

Arthur Modderkolk: Maar als het waar is dat de NSOB of de USBO die rol van de VB heeft overgenomen, waarom zou de VB dan juist niet met die instellingen samen activiteiten gaan ontplooiën? De VB kan dan ook een complementair werken, want vanuit de VB kunnen nog wel altijd interessante mensen opgetrommeld worden rond bepaalde thema's.

Mark van Twist: Maar de reactie uit die instellingen is dan wel: 'Ik wil die dingen niet door elkaar laten lopen'. Je moet vooral nadenken over de incentive-structuur van de achterliggende mensen: je moet aan de kant van de jonge onderzoekers iets vinden. Zo kan je benadrukken dat jonge onderzoekers na hun opleiding en proefschrift wel verder moeten. Ze zullen niet allemaal in de wetenschap terecht komen.

Arthur Modderkolk: Elk bestuur kent zijn eigen vernieuwing, maar vergeet niet terug te kijken en de vroegere prestaties te waarderen op hun merites. En omdat de geschiedenis zich altijd herhaalt, denk ik: kijk eens naar de activiteiten van vroeger! We moeten nu eens gaan kijken waar de leemtes zijn.

Arthur Ringeling: Een laatste punt: onderschat je macht als vereniging niet!

In de wilde oertijd tot de bestuurskunde geroepen. Werkvloerherinneringen van een VB-lid van het eerste uur

*Kas Kastelein*²²

Ergens in 1972 werd ik opgebeld door een mij toen nog onbekende professor Leemans, directeur van een dito Instituut voor Bestuurskunde van de UvA, met de vraag of ik eens zou willen langskomen om te praten over de mogelijkheid in een deeltijdaanstelling aan het onderzoek en onderwijs van zijn instituut bij te dragen. De opvolger (Van Strien) van mijn promotor (Hutte) had hem op mijn spoor gezet: ik zou over zowel wetenschappelijke kwaliteiten als over praktische organisatie- en managementervaring beschikken, en naar die combinatie zocht hij.

Op dat moment werkte ik – doorgaans met veel plezier en met een gunstig carrièreperspectief – bij het Staatsbedrijf der PTT (voor de jongeren: het conglomeraat dat toentertijd de post-, telefoon-, telegraaf- en radioverbindingen, het giroverkeer en diverse andere voorzieningen in ons land verzorgde). Als adjunct-hoofd van de Centrale Afdeling Organisatie was ik er betrokken bij baanbrekende onderzoeken en vernieuwingsprojecten, en ik publiceerde daarover ook in vaktijdschriften (waar nodig met inachtneming van de vereiste vertrouwelijkheid).

Toch leverde dat problemen op. Op een gegeven moment werd ik bij de directeur-generaal op het matje geroepen (formeel was de PTT een directoraat-generaal van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, zij het met z'n 140.000 personeelsleden veel groter dan de hele overige rijksoverheid bij elkaar). Beoogde externe publicaties behoorde ik ter goedkeuring aan hem voor te leggen: op persoonlijke titel schrijven over organisatie- en managementonderwerpen die (ook) bij de PTT aan de orde waren, kon niet. Bovendien moesten mijn in een vreemde taal gestelde congresbijdragen (meestal Engels) het fiat van de vertaalafdeling van de PTT krijgen. Hoewel daar inderdaad zeer geletterde tolken-vertalers zaten, maakten hun literaire bewerkingen mijn papers voor vakgenoten – en ook voor mezelf – volstrekt onbegrijpelijk. Daarom leek me een verbintenis van een dagdeel per week aan een universiteit, die me

---

22 Prof. dr. J. Kastelein (1927) was van 1973 tot 1993 verbonden aan de vakgroep bestuurskunde van de UvA. Hij studeerde aanvankelijk elektrotechniek en later organisatiesociologie. Hij werkte onder meer als manager en als onderzoeker-adviseur zowel in de private als de publieke sector. De laatste jaren is hij betrokken bij informatiseringsprojecten, vooral bij de politie.

de gelegenheid zou bieden mijn PTT-pet bij tijd en wijle af te wisselen met een ander legitimerend hoofddeksel, een aantrekkelijke optie.

Zo begaf ik me op een goede dag naar het opgegeven adres, een oud grachtenpand aan de Oudezijds Voorburgwal, grenzend aan de rosse buurt. Via de deurtelefoon werd ik naar de bovenste verdieping genood. Door een hoog en halfduister trappenhuis stommelde ik naar boven tot op een overloop waar achter een bureautje een secretaresse resideerde. Ze vroeg me even te wachten, de professor was nog in vergadering, maar ze zou me alvast aandielen. Na enige tijd ging een deur open en uit een rokerige ruimte kwam Leemans naar buiten, die zich voorstelde en vroeg om vóór ons gesprek nog even mee terug te gaan om kennis te maken met de commissie, bestuur of raad (hier laat het geheugen verstek gaan). We namen aan een tafel plaats tegenover een bont gezelschap studenten en wetenschappelijke, administratieve en huishoudelijke medewerk(st)ers. Onder de aanwezigen waren ook professor Daudt, Geert Jan Kemme en student-assistent Uri Rosenthal.

Onder de hanenbalken volgde toen een merkwaardig kruisverhoor waarop ik volstrekt niet was voorbereid: men vroeg me het hemd van het lijf. Ik zei dat ik best wilde antwoorden, maar dat het kennelijk om een vacature ging, dat ik niet gesolliciteerd had, kortom dat ik niet wist waar het precies om ging. Toen men blijkbaar genoeg gehoord had, werd me gevraagd op de overloop even te wachten. Professor Leemans zou direct komen en me alles uitleggen.

Dat gebeurde. Leemans nam me mee naar zijn kamer en zei dat ik 'geslaagd' was: er waren geen bezwaren tegen mijn eventuele aanstelling als deeltijdlector in de bestuurskunde. Hij begreep dat ik de procedure wat eigenaardig vond, maar stelde me gerust: aan de one-man-one-vote-democratie zou ik wel wennen. Hij bleek een beminnelijke man – en dat is hij voor mij ook altijd gebleven – en hij vertelde waar het om ging.

De bestuurskunde trok steeds meer studenten en de overheid (rijk, provincies, gemeenten e.a. publieke organisaties) vroeg – zo beweerde Leemans – steeds vaker om empirisch onderbouwde adviezen, vooral ook met het oog op de vernieuwingen van organisatie en management. Hij zei ongeveer: 'Op dat terrein zijn juristen en politicologen nog niet zo thuis, jij wel. Dit is een vak in opkomst en Nederland is een voortrekker. We zijn bezig ons nationaal (VB) en internationaal (EGPA, IIAS) te organiseren, wetenschappers en praktijkmensen samen. Je zult alle kansen krijgen, niet alleen voor nationaal, maar ook voor internationaal vergelijkend onderzoek.'

Vergelijkend empirisch organisatieonderzoek was mijn stokpaard, en ik was al half bezweken. Hij zou het liefst een fulltimer in dienst nemen, maar de formatieruimte die hij mocht vergeven bedroeg niet meer dan 0.9 fte. Dat was nogal wat meer dan de 0,1 die ik in gedachten had. Na het nodige wikken, wegen

---

en onderhandelen met PTT en UvA kwam er uiteindelijk een 6/10 aanstelling uit de bus. Ik wilde het een jaar proberen. Bij de PTT kon ik voor 4/10 blijven, zij het niet meer in de functie van adjunct-hoofd CA ORG, en eventueel na een jaar weer terugkomen. In 1973 werd ik benoemd (in 1993 ging ik – onder protest, want nog lang geen 70 jaar – met emeritaat).

Tot de verzelfstandiging van de PTT in 1989 is die situatie zo gebleven; daarna werd ik – naast de 6/10 aan de UvA – voor 4/10 freelance onderzoeker-adviseur. De verzelfstandig(en)de PTT bood aan om, in ruil voor hulp van de UvA bij de omvangrijke reorganisaties die de verzelfstandiging met zich meebrachten, een 4/10 leerstoel te bekostigen. In de ontwerpovereenkomst werd de wetenschappelijke onafhankelijkheid gewaarborgd. Ook was de overeenkomst niet persoonsgebonden: de beoogde hulp behoeft niet exclusief door mij te worden geleverd. Het riante voorstel werd desondanks genadeloos door de universitaire kameraden afgeschoten.

Het was een revolutiezwangere – achteraf misschien meer een revolutieschijnzwangere – tijd. De UvA was daarin merkwaardigerwijs betrekkelijk laat maar ook zeer hardnekkig, Tilburg, Nijmegen en ook Groningen waren al voorgegaan. Gevolg van de remmende voorsprong van het al zo lang rode Amsterdam en de rode Faculteit der Sociale Wetenschappen?

Mijn eerste hoorcolleges (inleiding organisatiekunde) zal ik niet licht vergeten. In de zaal bevond zich een vlottend gezelschap, dat wil zeggen er wandelden soms studenten binnen die, na enige ogenblikken staan luisteren, gingen zitten of juist weer verdwenen, ook stond men soms op om een bekertje koffie of yoghurt, of zelfs een krant te halen – en ging die dan ook breeduit zitten lezen. Ook kon iemand er ineens genoeg van hebben, of misschien had hij/zij een afspraak, stond dan rustig op en verliet de zaal. Ook de uitdossing was opmerkelijk. Spijkergoed domineerde, met een grote variëteit aan romantische toevoegingen als martiale laarzen, Palestijnse sjaals en dergelijke. Ik herinner me ook een student – nu wellicht een respectabel gestroptdaste bestuurskundige – die er uitzag als een Andes-indiaan: zijn hoofd door een tot poncho verknipt tapijt en blootsvoets op sandalen. Ook zaten er stevast in de zaal – ik fantaseer niet om deze feestbundel op te fleuren – enkele emanciperende mannelijke studenten dikke truien en sokken te breien.

Uiteraard had ik me tevoren georiënteerd op wat me te wachten stond en welke gedragalternatieven ik had. Ron Verhoef volgde enkele van mijn colleges vanuit de zaal. Het advies was om duidelijk en onverstoorbaar je verhaal te doen, bij teveel overlast vriendelijk maar beslist te verzoeken om daarmee te stoppen, op interrupties en vragen kort en zakelijk in te gaan, maar bij te grote frequentie en indringendheid erop te wijzen dat hoorcolleges niet zijn bedoeld voor discussie en ingeval van herhaalde obstructie kalm en waardig de zaal verlaten.

Dat laatste heb ik nooit hoeven doen, maar wel heb ik een paar maal problemen gehad. Zo wees ik er een keer op dat je organisatiestructuren en gedragingen van mensen in organisaties ook vanuit evolutionair ethologisch perspectief kunt zien: de organisatie als apenrots. Mijn opvatting dat ons gedrag mede door genetisch erfgoed wordt bepaald, leidde bij een deel van de studenten tot grote verontwaardiging. Zo'n zienswijze legitimeerde immers racisme, vrouwendiscriminatie en maatschappelijke ongelijkheid (immers gevolg van natuurlijke selectie). Ze verlieten demonstratief de zaal. Het was de periode Buikhuisen, en ik moet bekennen dat ik sindsdien dit soort controversiële onderwerpen in m'n colleges vermeed.

Mijn specialisatie was 'management en organisatie'. Dat was een verdacht vak, immers tot ontwikkeling gekomen in het perfide bedrijfsleven (waarin ikzelf ook vele jaren werkzaam was geweest). Zo kwam het voor dat ik mijn kamer in het 'Maupoleum' (het nu niet meer bestaande 'bunkercomplex' aan de Jodenbreestraat, waarheen onze onderzoeksafdeling intussen was verhuisd) dichtgeplakt aantrof met leuzen als 'management = manipulatie' en 'organisatiekunde = manipulatiekunde', slogans waar ik het tot op zekere hoogte nog mee eens was ook.

De complexiteit van de verhoudingen kan ik hier helaas niet uit de doeken doen, zelfs al zou ik er de ruimte voor hebben: ik heb ook zelf nooit alles begrepen. Niet alleen mijn specialisatie werd gewantwoord. Kort na mijn aantreden was de WUB in werking getreden en vormden we samen met de staatsrechtsgelerde Duk en z'n medewerkers de vakgroep bestuurskunde, staats- en administratief Recht, die ondergebracht werd bij de FSW-a. Daar zijn we altijd omstreden geweest.

Professor Hans Daudt vond op principiële wetenschappelijke gronden dat bestuurskunde geen zelfstandige afstudeerrichting náást politicologie kon zijn. En de – intern zeer verdeelde – linkse meerderheid (die met Daudt op voet van oorlog leefde) vond bestuurskunde op ideologische gronden een 'fout' of tenminste een 'verdacht' vak, immers gericht op het opleiden en ondersteunen van de ambtenarij, instrument van het establishment en het 'grootkapitaal'.

Een en ander leidde tot paradoxale situaties. Het aantal bestuurskundestudenten groeide enorm, maar bij de verdeling van de schaarse middelen en de externe belangenbehartiging door de (sub)faculteitsraad voelden we ons bepaald niet dienovereenkomstig behandeld. Ook op het terrein van het bestuurskundig onderzoek waren we succesvol (niet alleen naar mijn oordeel maar ook gemeten naar de vraag ernaar en de omvang ervan) maar op dit vlak ondervonden we evenmin veel erkenning en steun van de eigen (sub) faculteit.

Zo onderzochten René Kottman – die later nog bestuurslid van de VB zou worden – en ik de succes- en

---

faalfactoren van interdepartementale beleidscoördinatiecommissies. Op een van de eerste EGPA-congressen (ik meen in Speyer) presenteerden we ons onderzoeksmodel. Dat werd daar enthousiast ontvangen en er werd een plan gemaakt voor een vergelijkend onderzoek in Europees verband. Maar tot verbijstering van onze Europese collega's verbood onze eigen (sub)faculteitsraad ons deelname aan dit project. Actieve activistische studenten hadden namelijk ontdekt dat ook een hoogleraar van de Bundeswehr Hochschule lid van de EGPA was, en dat op zijn school twee cadetten van de Chileense marine studeerden (in 1973 was president Allende vermoord en generaal Pinochet aan de macht gekomen), waarmee was aangetoond dat wij indirect maar onmiskenbaar met fascistische regimes collaboreerden.

Naar buiten waren we – en zeker niet in de laatste plaats dankzij Leemans – succesvol, maar binnen de eigen (sub)faculteit bleven we een Fremdkörper, en dat heeft aan ons – en ook aan hem, al liet hij dat zelden merken – gevreten. Maar dat heeft hem er niet van weerhouden om met elan de bestuurskunde op de nationale en internationale kaart te zetten, of in ieder geval daaraan zijn prominente bijdrage te leveren.

Dit brengt me op een laatste punt: de identiteit van de bestuurskunde. Ik ga hier niet herhalen of samenvatten wat ik daarover ooit eens heb geschreven*). Nee, ik moet daarover een bekentenis doen. Bij de aanvaarding van mijn leerstoel leefde ik in de veronderstelling dat “bestuurskunde” de ideologisch acceptabele vertaling was van het beladen “management sciences”. En het was voor mij eenvoudig zo: je had organisatiekunde, en die omvatte de bedrijfskunde (met het produceren als object) en de bestuurskunde (met het sturen daarvan als object). Ik heb het inmiddels wat beter begrepen. Overigens denk ik dat de discussie over de bestuurskundige identiteit in veel opzichten lijkt op die over de Nederlandse. Zelf beschouw ik me als een goed ingeburgerde allochtoon, met meerdere paspoorten.

Ten slotte: ik noemde hierboven enkele namen. Daarmee deed ik talloze ongenoemden tekort. Maar ik wil hier nog een paar collega's die ik goed gekend heb en die zeer actief waren in verbanden van de VB en de EGPA, herdenken: Adriaan Bours, Hugo van Hassel en Bram Sorber.

Verdeeld maar sterk. De (institutionele) evolutie van bestuurskunde in Nederland – III

Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen & Dave Huitema

In 2006 publiceerden Mirko Noordegraaf, Taco Brandsen en Dave Huitema – allen winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs – het artikel ‘Fragmented but forceful: Dutch Administrative Sciences and Their Institutional Evolution’ in het vooraanstaande tijdschrift *Public Administration*. Dit artikel geeft de ontwikkeling van de bestuurskunde in Nederland weer. In dit lustrumboek is een Nederlandse vertaling opgenomen. Hieronder vindt u het derde en laatste deel. Op pagina 39 en pagina 90 vindt u de overige twee delen van dit artikel.

Ontwikkelingen en toekomst

Deze inzichten zijn kenmerkend voor de Nederlandse bestuurskunde en zullen de ontwikkelingen in Nederland blijven beïnvloeden. Als we deze inzichten binnen een conceptueel kader plaatsen dan kunnen we stappen zetten in de richting van een institutionele analyse van wetenschappelijke ontwikkelingen in de Nederlandse bestuurskunde. Dezelfde factoren van ruimte, tijd, onderwijs, cultuur en taal kunnen dan gebruikt worden om weer te geven wat de situatie is in de huidige en toekomstige bestuurskunde in Nederland. Zo zien wij drie kenmerken naar voren komen in de hedendaagse bestuurskunde, waarvan we kunnen verwachten dat die de komende jaren de ontwikkelingen zullen bepalen.

Vriendschappelijke verdeeldheid

De conflicten uit het verleden zijn in snel tempo verdwenen. Bij deze vetes ging het altijd om een merkwaardige mengeling van paradigma’s en persoonlijkheden, misschien typisch voor de academische wereld en in wezen niet veel anders dan de religieuze twisten uit het verleden. Deze kwamen voort uit het feit dat de eerste lichten bestuurskundigen een vakgebied moesten opbouwen in een context die zelf al gepolariseerd was. De aanvoerders van deze conflicten zijn nu met pensioen of vertrokken en de jongere generatie wetenschappers is niet zo strijdlustig ingesteld. Dat is zelf een gevolg van het feit dat de bestuurskunde nu een gevestigd vakgebied is geworden. Hoewel er wel verschillen in perspectief overblijven, zijn de bestuurskundigen als gemeenschap veel meer één geheel geworden, niet alleen doordat er nu regelmatig ontmoetingen en uitwisselingen plaatsvinden maar ook omdat nieuwe generaties zichzelf zien als studenten bestuurskunde, iets dat mogelijk is geworden door het ontstaan van een metataal. Het is niet zo dat de verschillende talen of discoursen van de bestuurskunde zijn samengesmolten of dat één

---

taal overheersend is geworden, maar er wordt veel gepraat over de verschillen in gezichtspunten. Het hierboven reeds vermelde handboek van Nelissen et al. (2004) laat dat goed zien. Het geeft een overzicht van alle talen en discoursen binnen de bestuurskunde en plaatst ze binnen een historisch en geografisch kader.

Maar er zijn twee ontwikkelingen die roet in het eten zouden kunnen gooien. Om te beginnen zou de subsidiëring van Nederlands bestuurskundig onderzoek de onderlinge concurrentie kunnen vergroten. Universiteiten hebben steeds minder geld; de criteria die gebruikt worden door NWO zijn ongunstig voor de bestuurskunde; en veel vakgroepen hebben niet de structuur noch het personeel dat nodig is om goed met commerciële projecten om te gaan. Concurrentiestrijd over studenten, subsidies en commerciële projecten zou wel eens een wig kunnen drijven tussen bestuurskundige wetenschappers van verschillende vakgroepen. Bovendien kan de opkomst van nieuwe onderwijsprogramma's zoals Bestuurs- en Organisatiewetenschappen weer nieuwe existentiële twijfel zaaien over het vakgebied en zijn grenzen, met nieuwe institutionele conflicten als gevolg. Overigens verwachten we dan wel dat die conflicten veel vriendschappelijker zullen verlopen dan de voorgaande.

De terugkeer van de politiek

De grondleggers van de bestuurskunde in Nederland hebben het vakgebied vooral neergezet als een toegepaste wetenschap, een houding die doet denken aan de scheiding die Wilson maakte tussen politics en administration (Wilson 1887). Dit heeft zijn invloed gehad op de motieven van volgende generaties als het gaat om de wens om de publieke sector te verbeteren. Ook 'echte' postmodernisten kunnen zich bezig houden met het oplossen van praktische problemen (zie bijvoorbeeld Frissen 2002). Er zijn er maar weinig die hun academische arbeid niet vertaald willen zien in beter, geïnspireerder, en realistischer bestuur. Zo'n verbondenheid met het onderwerp vergroot misschien het risico van coöptatie en oppervlakkigheid, maar sluit ook hobbyistische neigingen uit onder de vele beoefenaars van traditionele vakgebieden. Naïef of niet, maar dit is de toegevoegde waarde die de bestuurskundigen bijeenhoudt: bestuurskundigen willen waarde toevoegen aan de huidige bestuurspraktijk, ofwel door problemen op te lossen ('praktische problemen') ofwel door bestuurders en politici te inspireren en opnieuw op te voeden ('grote kwesties').

Ondanks deze basale continuïteit zijn de ambities wel aan het veranderen. De jaren negentig, waarin de beleidsdiscussies gingen over governance, management en verantwoordelijkheid, hadden misschien wel topjaren voor de klassieke bestuurskunde kunnen zijn. Toch stond het klimaat toen haaks op de richting waarin het wetenschappelijk debat zich begaf. De klassieke bestuurskunde, instrumenteel en op Noord-Amerika gericht, heeft het langzaam maar zeker afgelegd tegen een betrokkenheid die meer politiek van aard is en meer openstaat voor Europese tradities, maar dan op een afstandelijke of niet-ideologische wijze. Jongere bestuurskundigen die deze kant opgaan, hebben vaak een hekel aan het zakelijke, niet-

ideologische, management-achtige klimaat waarin ze zijn opgegroeid (bijvoorbeeld Noordegraaf & Abma 2003), maar het is nog maar de vraag of ze de middelen hebben om nieuwe 'ideologische' standpunten te vestigen. Gezien vanuit de Europese tradities is het nog maar de vraag of ze in staat zijn om zich te verbinden aan Europese tradities die haaks staan op het gezichtspunt van Wilson. Wat ze willen is de politiek weer binnenhalen, niet politiek omwille van de politiek, maar als een manier om om te gaan met diversiteit en pluralisme. Maar de vraag die hierboven gesteld werd is niet alleen 'hoe?' maar ook en vooral 'waarom?', 'met welk doel?'. Hoewel recent werk nog steeds de nadruk legt op de wezenlijk betwiste, meervoudige, ambigue en dus 'politieke' aard van beleidszaken en publieke organisaties, werpen de niet-ideologische of ideologisch verwarrende standpunten van jongere wetenschappers toch vragen op over hun eigen politieke drijfveren. Schetsen ze alleen maar de politieke dynamiek, of zijn ze ook een onderdeel van de politieke dynamiek? Onderzoeken ze de belanghebbenden, of zijn ze zelf belanghebbenden? Is er nog zoiets als Politiek met een hoofdletter?

Tussen theorie en praktijk

Voorgaande generaties bestuurskundigen waren en zijn nog steeds enorm optimistisch over interactieve, netwerkmachtige en op debat gerichte mechanismen. Dat optimisme graaft voor de Nederlandse bestuurskunde een 'Habermassiaanse' valkuil. Hoewel vele wetenschappers het gedachtegoed en de communicatieve rationaliteit van Habermas verwerpen als te modernistisch, zien velen wel het belang van communicatie en overleg in (bijvoorbeeld Klijn & Koppenjan 1997, 2004; Edelenbos 2000). Voor zover interactieve, op debat gerichte overlegmechanismen in de nabije toekomst toonaangevend zullen blijven, moeten ze wel verbonden worden aan een bewustzijn van de dubbelzinnigheden, machten, angsten en symbolische betekenissen van de bestuurspraktijk. Dat wordt niet alleen benadrukt door mensen van 'buiten' academische kringen die zich bezig houden met netwerken en communicatie – zoals Nederlandse wetenschappers die ooit voorstander waren van Habermassiaanse perspectieven (bijvoorbeeld Kunneman 1996), of wetenschappers die zelf geen bestuurskundigen zijn maar de bestuurskunde bestuderen vanuit een kritisch perspectief (zoals antropologische perspectieven op beleid, Shore & Wright 1997), of bestuurskundigen zelf (bijvoorbeeld Noordegraaf & Abma 2003). Maar het wordt ook in toenemende mate gezegd binnen netwerk en communicatieonderzoek (bijvoorbeeld Hajer & Wagenaar 2003; Klijn & Koppenjan 2004). Maar dat is uiteindelijk misschien niet genoeg als de legitimiteit van universitaire wetenschappers, en vooral bestuurskundigen, in het geding is. Deze ontwikkeling komt niet alleen doordat door bredere maatschappelijke ontwikkelingen de positie van 'De Wetenschap' aantasten maar ook doordat complexe, interactieve, op debat en overleg gerichte gezichtspunten moeilijker te verkopen zijn, zowel in figuurlijke als in letterlijke zin. Klassieke instrumentele gezichtspunten op de bestuurskunde liggen veel meer in de lijn van gangbare gezichtspunten van bestuurders.

In hun pogingen om een brug te slaan tussen theorie en praktijk staan jongere wetenschappers dus voor

---

grote uitdagingen. Ze moeten een intelligente manier zien te vinden om complexe bestuurspraktijken weer te geven – wat op zichzelf al lastig is – en ze moeten een manier zien te vinden om te communiceren met bestuurders over hun eigen bestuurspraktijken. Of, om het wat genuanceerder te zeggen: de antwoorden liggen misschien niet zozeer op het vlak van de ‘communicatie’ – aangezien een kritiek op communicatieve rationaliteit ook gevolgen heeft voor de communicatie tussen wetenschappers en bestuurders – maar in een zoektocht naar een nieuwe institutionalisering van verschillende typen reflectie en nieuwe verbindingen tussen academische en bestuurlijke praktijken. Jonge bestuurskundigen zullen op zoek moeten gaan naar nieuwe geïnstitutionaliseerde manieren om ‘de waarheid te zeggen tegen de macht’ (vgl. Wildavsky 1989). Zo zouden ze bijvoorbeeld nieuwe verbintenissen kunnen aangaan met organisaties en bestuurders die niet direct te maken hebben met onderzoeksprojecten en onderzoeksgelden. De Nederlandse Vereniging voor Bestuurskunde – die steeds meer geleid wordt door jongere bestuurskundigen en bestuurders – is al bezig om dergelijke mogelijkheden te onderzoeken. Onlangs zijn er verschillende kringen opgericht, bestaande uit zowel wetenschappers als bestuurders, die zich bezighouden met Europa, de centrale overheid en waterbeheer.

Literatuur

- Abma, T. en R. in 't Veld (2001), *Handboek beleidswetenschap*, Amsterdam, Boom.
- Abma, T. (1996), *Responsieevalueren: Discoursen, controversen en allianties in het postmoderne*, Universiteit Delft.
- Boin, A. (1998), *Contrasts in Leadership*, Delft, Eburon.
- M.A.P. Bovens et al. (2001), *Openbaar bestuur: Beleid, organisatie en politiek*, Alphen aan den Rijn, Kluwer (6th edition).
- Brandsen, T., W. van de Donk en P. Kenis (red.), *Meervoudig bestuur: publieke dienstverlening door hybride organisaties*, Lemma, 2006.
- Brandsen, T., *Quasi-Market Governance*, Lemma, 2004.
- Edelenbos, J (2000), *Proces in vorm: procesbegeleiding van interactieve beleidsvorming over lokale ruimtelijke projecten*, Utrecht, Lemma.
- Edelenbos, J. en M.J.W. van Twist (1997), *Beeldbepalende bestuurskundigen: Een kennismaking met kernfiguren in de bestuurskunde*, Alphen aan den Rijn, Samson H.D. Tjeenk Willink.
- Eeten, M. van (1999), *Dialogues of the Deaf*, Delft, Eburon.
- Frissen, P.H.A. (2000), *De lege staat*, Amsterdam, Nieuwezijds.
- Frissen, P.H.A. (2002), *De staat: Een drieluik*, Amsterdam, De Balie.
- Gunsteren, H.R. van (1976), *The quest for control: A critique of the rational-central-rule approach in public affairs*, London, John Wiley.
- Hajer, M.A. (1995), *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*,

Oxford, Clarendon.

Hajer, M.A. en H. Wagenaar (2003), *Deliberative policy analysis: understanding governance in the network society*, Cambridge, Cambridge University Press.

Helderman, J.K. (2007), *Bringing the market back in*, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Hendriks, F. (1999), *Public Policy and Political Institutions*, Edward Elgar, Cheltenham.

Herweijer, M. (2002), 'Review van het 'Handboek beleidswetenschap door Abma en In 't Veld'', in: *Beleidswetenschap*, vol. 16, no. 1, pp. 78-84.

Hoogerwerf, A. (1996), Recensie van de Virtuele Staat, in: *Beleidswetenschap*, nr 2.

Huitema, D. (2002), *Hazardous decisions: Hazardous waste siting in the UK, The Netherlands and Canada*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.

Kaijser, A. (2002), 'System building from below: Institutional change in Dutch water control systems', in: *Technology and culture*, vol. 43, afl. 3, pag. 521-548 (28).

Kickert, W.J.M., E.H. Klijn & J.F.M. Koppenjan (1997), *Managing Complex Networks*, London, Sage.

Kickert, W.J.M. & F.A. van Vught (eds.) (1995), *Public Policy and Administration Sciences in The Netherlands*, Prentice Hall, London.

Klijn, E-H. en J.F.M. Koppenjan (1997), 'Beleidsnetwerken als theoretische benadering: een tussenbalans', in: *Beleidswetenschap*, vol. 11, no. 2, pp. 143- 167.

Klijn, E.H. en J.F.M. Koppenjan (2004), *Managing uncertainties in networks: a network approach to problem solving and decision making*, London, Routledge.

Kooiman, J. (1993), *Modern governance: New government-society interaction*, London, Sage.

Korsten, A.F.A. en Th. A.J. Toonen (1988), *Bestuurskunde: hoofdfiguren en kernthema's*, Leiden, Stenfert Kroese.

Kuipers, S.L. (2004), *Cast in concrete?: the institutional dynamics of Belgian and Dutch social policy reform*, Eburon Academic Publishers, Delft.

Kunneman, H., *Van theemutscultuur naar walkman-ego*, Boom, Amsterdam, 1996.

Lijphart, A. (1968), *The politics of accommodation. Pluralism and democracy in the Netherlands*, Berkeley, University of California Press.

Mak, G. (2004), *De mercator sapiens anno 2004: Over eenzaamheid, moed en vertrouwen*, Raiffeisenlezing.

Mastenbroek, E. (2007), *The politics of compliance*, Universiteit Leiden.

Meijer, A.J. (2002), *De doorzichtige overheid*, Delft, Eburon.

Nelissen, N.J.M., P.J.M. de Goede en M.J.W. van Twist (2004), *Oog voor openbaar bestuur: een beknopte geschiedenis van de bestuurskunde*, 's-Gravenhage, Elsevier Overheid.

Noordegraaf, M. (2000), *Attention! Work and Behavior of Public Managers amidst Ambiguity*, Delft, Eburon Publishers.

Noordegraaf, M. & T. Abma (2003), 'Management by Measurement?', *Public Administration*, vol. 81,

-
- nr. 4, pp. 853-871.
- Noordegraaf, M., T. Brandsen en D. Huitema (2006), 'Fragmented but forceful. Dutch Administrative Sciences and their Institutional Evolution', *Public Administration*, vol. 84, nr 4, pp. 989-1006.
- Princen, S.B.M. (2002), *EU regulation and transatlantic trade*, The Hague, Kluwer Law International.
- Pröpper, I.M.A.M. (1996), 'Succes en falen van sturing in netwerken. Enkele lessen ten behoeve van een theoretisch model', in: *Beleidswetenschap*, vol. 10, no. 4, pp. 345-365.
- Putters, K. (2001), *Geboeid ondernemen*, Lemma, Utrecht.
- Rutgers, M.R. (1993), *Tussen fragmentatie en integratie*, Delft, Eburon.
- Rydin, Y. (1998), *Urban and environmental planning in the UK*, London, 2nd edition.
- Schama, S. (1987), *Embarrassment of riches: An interpretation of Dutch culture in the golden age*, New York, Knopf.
- Schreurs, P., *Enchanting Rationality*, Eburon, Delft, 2000.
- Shore, C. & S. Wright (eds.), *Anthropology of Policy*, Routledge, London, 1997.
- Stone, D. (1997), *Policy paradox: The art of political decision-making*, New York, Norton.
- Thiel, S. van (2000), *Verzelfstandiging: trends, oorzaken en gevolgen*, Utrecht, Universiteit Utrecht.
- Twist, M.J.W. van (1995), *Verbale vernieuwing*, Den Haag, VUGA.
- Versluis, E. (2003), *Enforcement matters*, Delft, Eburon.
- Visser, J. en A. Hemerijck (1997), *A Dutch miracle: Job Growth, Welfare Reform and Corporatism in the Netherlands*, Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Weick, K.E. (2001), *Making sense of the Organization*, Oxford, Blackwell Publishers.
- Wildavsky, A. (1989), *Speaking truth to power: the art and craft of policy analysis*, New Brunswick, Transaction Books.
- Wilson, W. (1887), 'The study of administration', in: *Political Science Quarterly* 2, 197-222.

Vergaderen

*Arthur Ringeling*²³

Mijn voorganger als voorzitter van de Vereniging was Maarten van Wolferen. Hij was secretaris-generaal, eerst van Onderwijs en, in de tijd waarover ik schrijf, van VROM. Ik weet trouwens niet of het departement toen al zo heette. Het gaat met namen van ministeries als met de seizoenen, ze wisselen met grote regelmaat. Maar zeg maar VROM. Het ministerie was aan het begin van de jaren tachtig nog gevestigd in houten barakken aan de Van Alkemadeaan. Het zag er niet uit, hoe zeer ook met kunstgrepen was geprobeerd om het nog een beetje aangenaam te maken. De kamer van de secretaris-generaal zou vandaag de dag door een schrijver tweede klas niet meer worden geaccepteerd. Want ook wat dat aangaat is de beschaving voortgeschreden. De schrijver, tweede klas behoort trouwens inmiddels ook tot de geschiedenis.

Op die kamer vergaderde eens in de zoveel tijd het bestuur van de Vereniging. Dat was een uitermate belangrijk gezelschap. Zo oogde het ook. Drie, vier hoogleraren, een secretaris-generaal, andere prominente praktijkmensen, Gerard Kersten als secretaris en zijn vrouw Lieke die zorgde dat het allemaal netjes op papier kwam en geordend werd. En Maarten van Wolferen had een eigenschap die ik zeer bewonderde. Hij kon namelijk vergaderen. Nu denkt u natuurlijk: is dat ook al een verdienste? Ja, inderdaad, dat is een grote verdienste.

Wie, zoals ik, zijn werkzame leven op de universiteit heeft doorgebracht, weet dat er op dat terrein wat wordt afgeknoeid. Ik weet het, ik moet voorzichtig zijn. Want al snel vat de gedachte post dat ik wel erg snel afstand van de mij vertrouwde omgeving neem. Maar universiteiten kenmerken zich door het feit dat elke participant, let wel participant, ik zeg niet medewerker, ongeacht rang of stand, op elk moment over elk onderwerp een discussie kan beginnen. En dat niemand met ook maar een marge van zekerheid kan voorspellen wanneer die discussie zal zijn afgelopen. Het leiding geven aan dergelijke discussies is een crime. Want alle regels over fatsoenlijk structureren van de discussie, over hoe hoort het eigenlijk als het over vergaderen gaat, het concluderen wat er naar voren was gebracht en op basis daarvan een besluit nemen, sterker nog het nemen van besluiten überhaupt, het behoort allemaal tot een land ver weg, waarvan alle betrokkenen weten dat het bestaat, maar dat is ook alles wat ze er van willen weten. En dan heb ik het nog niet over het verschijnsel dat als er dan eens een beslissing viel, op zich al niet

---

23 Prof. dr. A.B. Ringeling is emeritus hoogleraar Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

---

waarschijnlijk, maar toch, niemand zich daar in de praktijk iets van aantrok.

Bij Maarten van Wolferen ging dat heel anders. Natuurlijk, wij hadden een agenda, netjes voorbereid door het echtpaar Kersten. Die agenda werd punt voor punt al netjes afgewerkt. Nou en, zult u zeggen, 'what's the beef?' Welnu, wij begonnen eens in de zoveel weken op vrijdagmorgen om tien uur. En er kon gebeuren wat er gebeurde, maar stipt om twaalf uur stonden wij allemaal weer buiten. De eerste keer dat je dat gebeurt, denk je: nou ja. Maar dat was strijk en zet. Elke keer weer: om twaalf uur was de vergadering afgelopen. Soms was dat wel eens spannend. Daarvoor moet u het gezelschap ook kennen. Die collega's van mij waren mannen met opvattingen. En zij lieten niet na om duidelijk te maken wat de verdiensten van die opvattingen waren. Daar namen zij bij herhaling ruim de tijd voor. Dat vonden ze heerlijk. Maar als de één een opvatting had, dan ook de ander er ook een, en liefst een verschillende. U begrijpt, dat deed in alle opzichten denken aan de academie. Van Wolferen werd daar niet warm of koud van. Hij hoorde het allemaal aan, geen spoor van ongeduld of chagrijn, gaf nog eens iemand het woord terwijl ik stiekem op mijn horloge keek. Het kon gebeuren dat we nog zes minuten hadden voor de laatste vijf agendapunten. Maar ook dat leverde geen enkel probleem op. Om twaalf uur waren wij klaar. Van Wolferen schudde ons vriendelijk glimlachend de hand en wij stonden buiten.

En we stonden niet zomaar buiten. Neen, we waren heel tevreden over de vergadering, over de wijze waarop die was verlopen. Over het feit dat iedereen netjes zijn zegje had kunnen doen, dat moeilijke punten toch heel bevredigend aan de orde waren gekomen. En de nog jonge vereniging, Van Wolferen was na Anne Leemans de tweede voorzitter, moest op verschillende terreinen zijn weg nog vinden. Het besturen er van was nog geen routine geworden. Maar dat ging allemaal prima. En Van Wolferen, hij ging naar de volgende vergadering.

Toen ik in 1983 voorzitter werd, heb ik geprobeerd die vergaderstijl van Van Wolferen te imiteren. Dus iedereen aan het woord laten komen, zelf terughoudend te zijn in het naar voren brengen van opvattingen en ondertussen scherp de tijd in de gaten houden. Ik beschik thuis over een flinke ruimte waar ik mijn mislukkingen stal. Deze behoort daar bij. Het was een kansloze aanpak. Het was niet alleen dat ik het niet zo goed kon als Van Wolferen. Ik kon me bovendien nauwelijks bedwingen in het naar voren brengen wat ik van bepaalde punten vond. Want ik had opvattingen en dat zou de wereld weten ook. Maar bovenal miste ik eenvoudigweg het gezag. In het bestuur zaten twee van mijn leermeesters, een aantal mensen met grote en belangrijke praktijkervaring. Er was geen sprake van dat die zich zouden laten ringeloren door de jongste van de club. Zij zouden wel even hun opvattingen naar voren brengen, duidelijk maken waarom iets wel of niet wenselijk was en daar kon het gezelschap dan voor gaan zitten. Het meest pijnlijk was als – nadat een vergadering weer eens een uur langer had geduurd dan gepland – een van de medebestuurders, bij voorkeur degene die van mijn vergaderorde gehakt had gemaakt, naar

mij toekwam en zei dat ik het uitstekend had gedaan. De zuurheid van de druiven vormde een aanslag op het glazuur van mijn tanden.

Van Slingelandtlesing 2026

*Willemijn Dicke*²⁴

Vandaag spreekt Samira Bouchibti op de Van Slingelandtlesing van de VB. Wij kennen haar als bekwaam bestuurder en gepassioneerd politica van lijst Bouchibti. In de lesing reconstrueert zij het failliet van de parlementaire democratie en vooral waarom de diagnose zo lang op zich heeft laten wachten. Tevens bespreekt ze kritisch het prille begin van het nieuwe stelsel van de deliberatieve civil society democratie. ‘Om te beginnen bekt het al niet zo lekker, dat nieuwe stelsel’ begint ze haar analyse.

Met haar rede is de cirkel rond. Want in 2009 was de Van Slingelandtlesing van de voorzitter van de toen nog bestaande Eerste Kamer aanleiding van een grondig onderzoek naar het functioneren van de democratie in Nederland. Het onderzoek was ontluisterend voor de democratie. Politieke partijen dienden louter als banenmachientjes. Van representatie was allang geen sprake meer want de partijen waren losgezongen van de maatschappelijke werkelijkheid. Met deze rede werd de kiem van de parlementaire revolutie gelegd.

‘Ooit was het onvoorstelbaar dat ons parlement uit vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen zou bestaan in combinatie met grootscheepse polls. Nu weten we niet beter dan dat we wekelijks worden geraadpleegd over allerlei politieke keuzes. Hoewel alles beter is dan het verkalkte systeem dat we verbazingwekkend lang omarmd hebben, verloopt het nieuwe systeem nog niet vlekkeloos. Aanvankelijk was de verwachting dat clubs als Natuurmonumenten, de ANWB en ‘Wij blijven hier’ het parlement zouden domineren en dat hun invloed zou worden gemitigeerd door de wekelijkse polls.’

Maar dat blijkt niet het geval volgens Bouchibti. ‘Het is de Vereniging van Bejaarde Zelfzuchtige Babyboomers die alle andere belangengroeperingen in het parlement overschaduw’, zegt Bouchibti enigszins smalend (de officiële naam is ‘Babyboomers voor Nederland’, wd). ‘Het is het laatste kunstje van de Babyboomers om algemene middelen voor hun eigen doel bijeen te schrapen. Iedereen dacht allang van hen af te zijn, en nu zetten ze weer de nationale budgetten naar hun hand. In de tijd dat de babyboomers op de arbeidsmarkt kwamen en geen baan kon krijgen, werd de bijstand verhoogd. Toen hun kinderen gingen studeren, wierpen ze zich opeens op voor de studiefinanciering. Allemaal onder het mom van ‘het’ publiek belang natuurlijk. En nu hebben ze zich georganiseerd om weer financieel bevoordeeld te worden. Enerzijds is dit een knappe prestatie van de bejaarde babyboomers, maar het toont ook de fundamentele

---

24 Dr. W. Dicke is verbonden aan de Technische Universiteit Delft.

Saskia Stuiveling, president van de Algemene Rekenkamer, sprak in 2007 op de tweede Van Slingelandtlesing

zwaktes van het nieuwe parlementaire systeem' vindt Bouchibti. 'Zij die zich niet goed kunnen organiseren, hebben nog steeds geen toegang tot de macht. Die grootscheepse polls blijken een wassen neus. Clubs als de bejaarde babyboomers trekken zich niets van de uitslag aan. Het eendimensionale optreden van de hebbelijke babyboomers is een ernstige bedreiging van de toch al zo breekbare solidariteit in Nederland, zowel tussen generaties, tussen ethniciteiten en tussen inkomensgroepen.'

De Van Slingelandtlesing belooft voor tumult te gaan zorgen. 'Babyboomers voor Nederland' is in grote getale naar Den Haag gekomen om de lezing door lawaai onverstaanbaar te maken, dan wel 'heftig te verstoren', aldus Berend van Duin van de lijst 'Babyboomers voor Nederland.'

Het is traditie dat de Van Slingelandtlesing gepaard gaat met opstootjes, journalistieke brandjes en zelfs rellen. Altijd mondt de lezing uit in belangrijke herijkingen van beleid en bestuur. Maar zo is het niet altijd geweest. Deze lezing, vernoemd naar een raadspensionaris die eind zeventiende, begin achttiende eeuw leefde, begon als een keurig, misschien wel te keurig jaarlijks ritueel van de Vereniging Bestuurskunde. In 2009 kwam de ommekeer, met de revolutionaire rede over de democratie in Nederland.

De van Slingelandtlesing, met of zonder rellen, is altijd een kwaliteitsimpuls geweest in het debat over de relatie tussen openbaar bestuur en samenleving. Het is alleen de vraag of de Vereniging Bestuurskunde de aangewezen club is om deze lezing te organiseren, nu zij zelf een Lijst is gestart voor het Nationale Congres.

Bijlage I

Beleidsstrategie Vereniging voor Bestuurskunde, 2008-2012. Discussiedocument

In 2008 bestaat de Vereniging voor Bestuurskunde 35 jaar. Dit zevende lustrum is een aanleiding om de vereniging te herdenken, maar ook om te her-denken. Voor dit eerste staat in het komende jaar een aantal activiteiten gepland. Zo zal het Festival der Bestuurskunde 5.0 het decor vormen om de vereniging in het zonnetje te zetten. Verder zal er een lustrumboek verschijnen, waarin zowel oude als jonge leden hun visie zullen geven op de vereniging én op de huidige stand van zaken binnen de bestuurskunde.

Voor de her-denking van de Vereniging voor Bestuurskunde is dit discussiedocument opgesteld, waarin een strategie voor de vereniging voor de komende jaren wordt uitgestippeld. Hieronder wordt allereerst kort ingegaan op een aantal ontwikkelingen binnen het vakgebied van de bestuurskunde in Nederland. Vervolgens zal daarna een visie worden gegeven hoe de Vereniging voor Bestuurskunde zich de komende jaren moet ontwikkelen om zich aan deze ontwikkelingen aan te kunnen passen. In de daaropvolgende paragraaf wordt aangegeven welke acties ondernomen moeten worden om te voldoen aan deze visie. In dit gedeelte zal ook worden aangegeven waar de vereniging op dit moment al staat.

Ontwikkelingen binnen het vakgebied van de bestuurskunde

In het bestuur is diverse keren gesproken welke ontwikkelingen het vakgebied Bestuurskunde de laatste jaren doormaakt en de komende jaren zal doormaken. Het gaat hier te ver om een uitputtende opsomming hiervan te geven. Een viertal ontwikkelingen is echter van bijzonder belang voor de toekomst van de Vereniging voor Bestuurskunde:

– Toenemende belangstelling voor de bestuurskunde

Bestuurskunde is een relatief jong vakgebied. Vanaf het begin heeft de bestuurskunde zich mogen verheugen in een grote belangstelling. De afgelopen jaren heeft deze belangstelling een grote vlucht genomen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het aantal studenten, opleidingen en hoogleraren. Aan de meeste universiteiten is het mogelijk bestuurskunde te studeren en er is ook een aantal hogescholen waar de bestuurskunde zich heeft ontwikkeld als een volwaardige opleiding.

Deze ontwikkeling heeft zich echter niet vertaald in een groter ledenbestand van de Vereniging voor Bestuurskunde. Sterker nog, de laatste jaren is een lichte daling in het aantal leden zichtbaar, al vormt het aantal studentlidmaatschappen daarop een uitzondering.

– Groeiende afstand tussen wetenschap en praktijk

Hoewel het vakgebied Bestuurskunde een jonge geschiedenis kent, is de discipline snel volwassen geworden. Dit heeft positieve en negatieve kanten. Een positieve kant is uiteraard dat de bestuurskunde in een relatief kort tijdsbestek zijn eigen methoden en theorieën heeft ontwikkeld. Een negatieve kant is echter dat er binnen het vakgebied in relatief korte tijd een proces heeft voltrokken, waarbinnen de wetenschap zich van de praktijk heeft verwijderd. Op zich is een dergelijke verwijdering logisch in een proces naar volwassenheid van het vakgebied.²⁵ Voor de bestuurskunde is deze verwijdering wellicht niet wenselijk, omdat deze discipline bij uitstek geworteld is in de praktijk.

Deze ontwikkeling van een groeiende afstand tussen wetenschap en praktijk is van belang voor de Vereniging voor Bestuurskunde, omdat deze zich altijd tot doel heeft gesteld de brug tussen wetenschap en praktijk te vormen.

– Hyperspecialisatie

Bestuurskunde ontstaan als een interdisciplinaire studie naar het functioneren van het openbaar bestuur. Dit betekent dat het openbaar bestuur vanuit verschillende vakgebieden (recht, economie en politicologie) wordt bestudeerd. De laatste jaren is de bestuurskunde echter ontwikkeld naar een zelfstandige discipline met haar eigen methoden en theorieën. Daarbinnen hebben wetenschappers zich in toenemende mate gespecialiseerd in specifieke onderdelen; de interdisciplinariteit ging daardoor verloren.

Deze specialisatie drukt zich ook uit in de organisatie van deze onderzoekers. Zij hebben ieder hun eigen vereniging op hun specifieke aandachtsgebied. Dit is van belang voor de Vereniging voor Bestuurskunde, omdat zij zich altijd tot doel heeft gesteld er voor de hele Nederlandse bestuurskundige gemeenschap te zijn.

– Internationalisering

De bovenstaande ontwikkeling naar hyperspecialisatie werkt door in de toenemende internationalisering binnen het vakgebied van de bestuurskunde. Doordat bestuurskundigen zich in steeds grotere mate toeleggen op een specifiek aandachtsgebied zoeken zij vooral collega's uit dat interessegebied, of dat nou binnen of buiten Nederland is. Het wekt geen verbazing dat deze collega-onderzoekers vooral over de grenzen te vinden zijn.

Ook deze ontwikkeling is van belang voor de Vereniging voor Bestuurskunde, omdat de vereniging zich

---

²⁵ P. Burke, *A social history of knowledge. From Gutenberg to Diderot*, Cambridge, 2000.

---

vooral richt op de bestuurskundigen binnen Nederland..

Visie op de Vereniging voor Bestuurskunde

De bovenstaande vier ontwikkelingen zijn van groot belang voor de toekomst van de Vereniging voor Bestuurskunde. Het bestuur is ervan overtuigd, dat er in de komende jaren veel kansen en mogelijkheden bestaan voor de vereniging om uit te groeien tot een aantrekkelijke, professionele organisatie voor de bestuurskundige gemeenschap van Nederland. Hoe moet deze vereniging er dan uit zien?

De Vereniging voor Bestuurskunde moet een brede, interdisciplinaire vereniging zijn die een brug tussen theorie en praktijk uit binnen- en buitenland vormt, waarbinnen zowel practitioners als wetenschappers zich thuis voelen.

Dit heeft een aantal consequenties:

1. De Vereniging voor Bestuurskunde zal de komende jaren – meer dan voorheen – gebruikmaken van andere disciplines om inzichten te verkrijgen op het functioneren van het openbaar bestuur. Niet alleen van traditionele vakgebieden, zoals recht en economie, maar ook van de psychologie, filosofie en natuurwetenschappen.
2. De Vereniging voor Bestuurskunde richt zich op thema's die zowel voor de wetenschappers als voor de practitioners van belang zijn. Ieder jaar zal het bestuur een jaarthema kiezen, dat in bijeenkomsten en geschriften uitgediept zal worden.
3. De Vereniging voor Bestuurskunde zal zich niet alleen richten op kennis uit Nederland, maar proberen kennis uit binnen- en buitenland aan elkaar te verknopen. Ten minste twee keer per jaar zal het bestuur een bijeenkomst organiseren met een (bekende) internationale spreker, op het festival en op de van Slingelandt-lezing.

Welke acties gaat de Vereniging voor Bestuurskunde de komende jaren ontplooiën?

Op dit moment valt er voor de Vereniging voor Bestuurskunde een onderscheid te maken in de volgende onderdelen.

– Activiteiten

Het belangrijkste onderdeel van de Vereniging voor Bestuurskunde vormen de activiteiten. Daarbinnen valt het volgende onderscheid te maken:

- a) Festival de Bestuurskunde: de Vereniging voor bestuurskunde organiseert vanaf 2004 het jaarlijkse Festival der Bestuurskunde (respectievelijk in Rotterdam, Fort Voordorp, Amsterdam en Eindhoven). Het Festival der Bestuurskunde moet – nog meer dan nu het geval is – een evenement worden waar je geweest móet zijn. Dit betekent inhoudelijk

- goede en maatschappelijk vooraanstaande sprekers
- b) Van Slingelandt-lezing: de Vereniging voor Bestuurskunde organiseert vanaf 2006 de Van Slingelandt-lezing, die ieder jaar door één van de leden van de Hoge Colleges van Staat wordt gegeven. Deze lezing vindt plaats na de Algemene Ledenvergadering, maar is wel voor iedereen toegankelijk. De Van Slingelandt-lezing moet een instituut in Nederland worden. Een lezing waarover de volgende gesproken wordt. Daarom zal vanaf volgend jaar voortaan een grote buitenlandse spreker worden uitgenodigd. De lezing wordt een coproductie met een hogeschool en een grote krant.
  - c) Kringen: de Kringen van de Vereniging voor Bestuurskunde zijn verantwoordelijk voor het organiseren van bijeenkomsten in hun eigen regio of op hun eigen specifieke gebied (zoals de Waterkring of de Kring Europa). De Kring-activiteiten moeten onverminderd door blijven gaan. Het zou mooi zijn als we vanuit het bestuur meer sturing aan deze activiteiten kunnen geven door de Kringen te verplichten ten minste één activiteit te organiseren aan de hand van het jaarthema.

– Producten

Naast de activiteiten kent de Vereniging voor Bestuurskunde een aantal producten. Voor de producten van de Vereniging voor Bestuurskunde dient een aantal inspanningen de komende jaren verricht te worden.

- a) Bestuurskunde: het (verenigings)tijdschrift Bestuurskunde heeft een lange geschiedenis. Hoewel de redactie weliswaar losstaat van het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde bestaat er een grote personele band tussen de twee organen. Deze personele band moet geborgd worden door de professioneel secretaris onderdeel van de redactie te laten zijn en de redactiesecretaris van het bestuur. Verder dient het tijdschrift Bestuurskunde ten minste één keer per jaar een themanummer uit te brengen over het jaarthema van het bestuur.
- b) ViBes: sinds 2001 kent de Vereniging voor Bestuurskunde het digitale nieuwsblad Virtueel Bestuur. In 2005 onderging de nieuwsbrief een transformatie, waarna de naam in ViBes werd veranderd. Op dit moment kent het nieuwsblad een oplage van ongeveer 8000. In de komende jaren moet er een professionaliseringsslag worden gemaakt voor de digitale nieuwsbrief. Zowel qua opmaak als archief functie dient het nodige te veranderen. Het is de vraag of de sterke afhankelijkheid van vrijwillige studenten dan nog wel gewenst is. Tevens moet ViBes het platform zijn, waarop door diverse deskundigen het jaarthema wordt uitgelicht.
- c) Publicaties: in het verleden bracht de Vereniging voor Bestuurskunde de groene jaarboeken uit. Deze zijn een aantal jaren geleden gestopt. Recentelijk heeft de Vereniging enkele ad hoc publicaties uitgegeven, zoals 'Sterke gemeenten binden' en 'De boel bij

---

elkaar houden'. De komende jaren moet er meer stroomlijning komen in de publicaties die de Vereniging voor Bestuurskunde uitbrengt. Jaarlijks komen er in ieder geval twee publicaties uit: een jaarboek en een commissierapport over het jaarthema.

- d) Netwerken: op 16 februari 2006 werd een samenwerkingsovereenkomst tussen de VGS en de VB getekend.
- e) Website: in de komende jaren moet er een professionaliseringsslag worden gemaakt voor de website. De oude versies van ViBes moeten een goede plaats krijgen. Daarnaast moet bekeken worden of we naast de archivering van Bestuurskunde ook andere tijdschriften kunnen plaatsen.
- f) Opiniestukken: de komende jaren wordt er meer geïnvesteerd in het (informele) ambassadeursnetwerk. De ambassadeurs zouden af en toe – op instigatie van het bestuur – opiniërende artikelen voor media moeten schrijven over actuele bestuurskundige thema's, waarin zij vermelden dat zij ambassadeur van de VB zijn. Dat geldt ook voor de leden van het bestuur. De bestuursleden maken te weinig melding van hun bestuurslidmaatschap van de VB bij publicaties. Dit betekent ook het onderhouden van nauwe banden met media.

– Diensten

Tot op heden zijn de aangeboden diensten van de Vereniging voor Bestuurskunde vrij gering. Als de behoefte inderdaad bestaat dat de Vereniging de leden diensten moet aanbieden, dan kunnen de volgende acties ondernomen worden.

- a) Netwerk: de bijeenkomsten van de VB hebben ook een belangrijke netwerkfunctie; daar komen wetenschappers, practitioners en studenten elkaar fysiek tegen om met elkaar van gedachten te wisselen en waar mogelijk afspraken te maken. De vraag is of deze netwerkfunctie ook op een andere wijze kan worden uitgebouwd. Misschien dat een VB-Hyves daarvoor een functie kan hebben.
- b) Abonnementen: bij de contributiebrief van 2007 is de leden het aanbod gedaan om gratis een abonnement op Overheidsmanagement en een sterke reductie op het tijdschrift Bestuurswetenschappen te krijgen. Deze vorm van diensten bestaat al langer bij andere verenigingen, zoals de NKWP en de KNHG. De Vereniging voor Bestuurskunde gaat verdere afspraken maken met andere tijdschriften om een reductie in het abonnementsgeld aan te bieden.
- c) Reductie op prijs van boeken: De Vereniging voor Bestuurskunde gaat afspraken maken met uitgeverijen om periodiek reducties op nieuw verschenen boeken aan te bieden.
- d) Lidmaatschappen: de Vereniging voor Bestuurskunde gaat – evenals bij abonnementen – afspraken maken met andere verenigingen om een reductie in het lidmaatschap aan te bieden. Daarbij kan aan de VOM of het NKWP worden gedacht.

Bijlage II

Winnaars van de G.A. van Poelje Jaarprijs

- 1977** drs. A.F.A. Korsten en drs. J.A. Kropman (Instituut voor Toegepaste Sociologie); *Participatie en politiek. Verslag van een onderzoek naar effecten van inspraak bij de streekplanontwikkeling voor Midden-Gelderland* (ITS, Nijmegen).
- 1978** geen prijswinnaar.
- 1979** dr. E.M.H. Hirsch Ballin (UvA); *Publiek recht en beleid. Fundamentele kwesties rondom het functioneren van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* (diss., Samsom, Alphen aan den Rijn).
- 1980** prof.dr. G. Kuypers (VU); *Beginselen van beleidsontwikkeling* (Coutinho, Muiderberg).
- 1981** de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst ('Commissie-Vonhoff'); haar gehele werk.
- 1982** geen prijswinnaar.
- 1983** dr. J.Th.A. Bressers (TH Twente); *Beleidsdoelmatigheid en waterkwaliteitsbeleid. Een bestuurskundig onderzoek* (diss., VUGA, 's-Gravenhage).
dr. R. Hoppe (VU); *Economische Zaken schrijft een nota. Een onderzoek naar beleidsontwikkeling en besluitvorming bij nonincrementeel beleid* (diss., VU Boekhandel/Uitgeverij, Amsterdam).
dr. J.A.M. Maarse (TH Twente); *Uitvoering en effecten van arbeidsmarktbeleid. Een bestuurskundig onderzoek naar het aanvullende werkgelegenheidsbeleid* (diss., TH Twente, Enschede).
- 1984** Geen prijswinnaar.
- 1985** prof.dr. J. Kastelein (UvA/PTT); *Modulair organiseren doorgelicht* (Wolters-Noordhoff, Groningen).
- 1986** dr. A.M.J. van Groenendaal (KU Nijmegen); *Dilemma's van regelgeving. De regularisatie van illegale buitenlandse werknemers 1975-1985* (diss., Samsom H.D. Tjeenk Willink/NCB, Alphen aan den Rijn).
- 1987** Geen prijswinnaar.
- 1988** dr. J. Toirkens (NRC Handelsblad); *Schijn en werkelijkheid van het bezuinigingsbeleid 1975-1986* (diss., Kluwer, Deventer).
- 1989** dr. P.H.A. Frissen (KU Brabant); *Bureaucratische cultuur en informatisering. Een studie naar de betekenis van informatisering voor de cultuur van een overheidsorganisatie* (diss., Sdu Uitgeverij, 's-Gravenhage).
dr. I.M.A.M. Pröpper (UT); *Argumentatie en machtsuitoefening in onderzoek en beleid. Evaluatie-*

-
- onderzoek naar de Wet Investeringsrekening en het gebruik ervan in het beleidsproces* (diss., UT, Enschede).
- 1990** mr. M.A.P. Bovens (RU Leiden); *Verantwoordelijkheid en organisatie. Beschouwingen over aansprakelijkheid, institutioneel burgerschap en ambtelijke ongehoorzaamheid* (diss., W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle).
- dr. P. 't Hart (RU Leiden); *Groupthink in Government. A study of small groups and policy failure* (diss., Swets & Zeitlinger, Amsterdam/Lisse).
- 1991** prof.dr. A. Hoogerwerf (UT); zijn gehele bestuurskundige werk.
- 1992** Geen prijswinnaar.
- 1993** dr. O. van Heffen (UT); *Beleidsontwerp, resultaat en omgeving. De problematiek van randgroepjongeren in zeven Nederlandse gemeenten* (diss., UT, Enschede).
- dr. C.J.A.M. Termeer (Erasmus Universiteit); *Dynamiek en inertie rondom mestbeleid. Een studie naar veranderingsprocessen in het varkenhouderijnetwerk* (diss., VUGA, 's-Gravenhage).
- 1994** dr. A. Zuurmond (Erasmus Universiteit); *De infocratie. Een theoretische en empirische oriëntatie op Weber's ideaaltype in het informatietijdperk* (diss., Phaedrus, 's-Gravenhage).
- 1995** Geen prijswinnaar.
- 1996** dr. R. Torenvlied (UvA/VU); *Besluiten in uitvoering. Theorieën over beleidsuitvoering modelmatig getoetst op sociale vernieuwing in drie gemeenten* (diss., Thesis Publishers, Amsterdam).
- 1997** dr. W.B.H.J. van de Donk (KU Brabant); *De arena in schema. Een verkenning van de betekenis van informatisering voor beleid en politiek inzake de verdeling van middelen onder verzorgingshuizen* (diss., Koninklijke Vermande, Lelystad).
- 1998** Geen prijswinnaar.
- 1999** dr. E. van der Torre (Universiteit Leiden, COT); *Politiewerk* (diss. Samsom, Alphen).
- 2000** dr. M. Noordegraaf (Universiteit Utrecht); *Attention! - work and behavior of public managers amidst ambiguity* (diss. EUR, Eburon Delft).
- 2001** dr. T. Branden (Universiteit van Tilburg); *A Wilderness of Mirrors: Quasi-Markets, Housing and the Welfare State* (diss.)
- 2002** dr. D. Huitema (Vrije Universiteit); *Hazardous decisions. Hazardous waste facility siting in the UK, Netherlands and Canada: institutions and discourses* (diss.)
- 2003** dr. E. Versluis (Universiteit Utrecht); *Enforcement Matters, Enforcement and Compliance of European Directives in Four Member States*
- 2004** dr. S. Kuipers (Universiteit Leiden); *Cast in Concrete? The Institutional Dynamics of Belgian and Dutch Social Policy Reform*
- 2005** dr. J.J. Koffijberg MPA (Nicis Institute); *Getijden van beleid: omslagpunten in de volkshuisvesting*
- 2006** dr. W.L. Tiemeijer (WRR), *Het geheim van de burger. Over staat en opinieonderzoek*

Bijlage III

Geschriften van de Vereniging voor Bestuurskunde, 1977-1998

1. L.E.M. Klinkers (red.), *Spanningsvelden rondom de ambtenaar*, Alphen aan den Rijn, 1977.
2. D.J. van Houten, H. Prins, F.A. van Vught (red.), *Toekomstdenken in het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1978), Alphen aan den Rijn, 1979.
3. J. Kooiman (red.), *De verzorgingsstaat: bestuurlijk een chaos?* (Congrespublicatie 1979), Alphen aan den Rijn, 1980.
4. R.J. in 't Veld (red.), *Spanningsvelden rondom de bestuurder* (Congrespublicatie 1980), Alphen aan den Rijn, 1981.
5. *Beschouwingen en stellingen over hoofdstructuur en functioneren van de rijksdienst* (Congrespublicatie 1981), Alphen aan den Rijn, 1981.
6. H.J.A.M. van Geest, M. Oosting en A.B. Ringeling (red.), *Besturen tussen regels en rechters* (Congrespublicatie 1982), Alphen aan den Rijn, 1982.
7. A.J.G.M. Bekke en U. Rosenthal (red.), *Netwerken rond het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1983), Alphen aan den Rijn, 1984.
8. U. Rosenthal (red.), *De kwaliteit van de politieke besluitvorming* (Congrespublicatie 1984), Alphen aan den Rijn, 1984.
9. A.B. Ringeling (red.), *Ambtelijke cultuur en verandering van het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1985), 's-Gravenhage, 1985.
10. H.A. Brasz en J.W. van der Dussen (red.), *Gemeenten in verandering: is er ook innovatie?* (Congrespublicatie 1986), 's-Gravenhage, 1987.
11. A.B. Ringeling en A. Sorber (red.), *Macht en onmacht van bestuurlijke evaluaties* (Congrespublicatie 1987), 's-Gravenhage, 1988.
12. A.B. Ringeling en I.Th.M. Snellen (red.), *Overheid: op de (terug)tocht of naar een nieuw profiel?* (Congrespublicatie 1988), 's-Gravenhage, 1989.
13. J.W. van der Dussen, J.J. Lambers-Hacquebard, U. Rosenthal en R.J. in 't Veld (red.), *Macht en onmacht rond de rijksbegroting* (Congrespublicatie 1989), 's-Gravenhage, 1990.
14. U. Rosenthal, A.W.H. Docters van Leeuwen, J.J. Lambers-Hacquebard en R.J. in 't Veld (red.), *De rechtsstaat onbegrensd? Recht en rechtvaardiging van Nederlands en Europees bestuur* (Congrespublicatie 1990), 's-Gravenhage, 1991.
15. A.F.A. Korsten, F. Kluytmans, T.P.W.M. van der Krogt en A. Sorber (red.), *Overheidsmanagement en*

-
- de menselijke factor* (Congrespublicatie 1991), 's-Gravenhage, 1992.
16. W.J.M. Kickert, N.P. Mol en A. Sorber, *Verzelfstandiging van overheidsdiensten* (Congrespublicatie 1992), 's-Gravenhage, 1993.
  17. H.M. de Jong en P. de Jong (red.), *Onderwijs en de kwaliteit van het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1993), 's-Gravenhage, 1994.
  18. P. de Jong, A.F.A. Korsten, A.J. Modderkolk en I.M.A.M. Pröpper (red.), *Verantwoordelijkheid en verantwoording in het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1994), 's-Gravenhage, 1995.
  20. P.H.A. Frissen en P. de Jong (red.), *Kan de res publica worden ontworpen?* (Congrespublicatie 1995), 's-Gravenhage, 1996.
  21. P. de Jong, A.F.A. Korsten en I.M.A.M. Pröpper (red.), *Permanente herstructurering in maatschappelijke sectoren: dynamiek of dynamiet?* (Congrespublicatie 1996), 's-Gravenhage, 1997.
  22. P. de Jong, *Wisselwerking tussen waarden. Een uitdaging voor het openbaar bestuur* (Congrespublicatie 1997), 's-Gravenhage, 1998.

